

ÅRGANG 18

MILJØKRIM

02 // OKTOBER 2015

ØKOKRIM

Intervju med Rune B. Hansen / s. 4

Politimester med hjerte for miljøsakene

Samtale med Trond Eirik Schea / s. 10

Nasjonalt fagansvar for miljøkrimfeltet

Politiet i endring / s. 16

Nærpolitireformen - unik mulighet til å styrke miljøkrimfeltet

Nye roller?

Tverrfaglig arbeid

Fagmiljøer

Ny struktur
Etterforskning

Økoseksjoner?

Nye distrikter
Særkompetanse

Kvalitetsreform
Robuste enheter

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensning, arbeidsmiljø, kunst, kultur og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt:

Oktober 2015

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Politivadokat Inge Svæe-Grotli

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen

Spesialletterforsker/biolog Joachim Schjolden

Teamkonsulent Nina Norset Little

Grafisk formgivning:

Rådgiver (design og kommunikasjon)

Gunhild Nygaard Hafsahl

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripos

Opplag og trykk:

4 000, Wittusen & Jensen

Der annet ikke er nevnt i magasinet, er fotografiene fra Shutterstock.

Adresse:

ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljøkrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av artikler og bilder, men også innspill og forslag til tema. Frist for bidrag til neste nummer av Miljøkrim (3/2015) er **fredag 4. desember, 2015**.

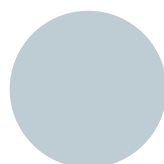
Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Plyndring og omsetning av kulturgjenstander fra Irak og Syria.

Les mer om dette på s. 44 og s 47.

INNHold

Utgave **2/2015**

04 Portrett: Rune Bård Hansen Politimester med hjerte for miljøsakene	38 Fjernet skutt ulv, mistet jaktretten
10 Samtale med Trond Eirik Schea Nasjonalt fagansvar - også for miljøkrim	41 Innleid dykker omkom Dykkeleder dømt
16 Nærpolitireformen - unik mulighet til å styrke miljøkrimfeltet	43 Sikring av kulturminner i strandsonen ved regulerte vann
19 Miljøkrimarbeidet i Nordland politidistrikt	44 Plyndring og omsetning av kulturgjenstander fra Irak og Syria
20 Miljøkrim skal ROS-analyseres	47 Kulturgjenstander, internasjonale konflikter og norske museers rolle
23 Fagseminar om miljøkriminalitet Geilo 25.-27. august 2015	50 Verneverdig? Hva innebærer det at en bygning er fredet, formelt vernet eller lokalt listeført?
26 Fokus	52 Nye lover og forskrifter
31 KO:DE Komplette miljøkrimsider på KO:DE	52 Aktuelle dommer
32 Droner - alt du trenger å vite	54 Aktuelle forelegg
36 Fjellopsynet Fjellets voktere	56 Miljøkrimstatistikk

LEDER

Ansvarlig redaktør **Hans Tore Hoviskeland**

Nærpolitireformen og miljøkriminalitet

Små men viktige grep kan løfte arbeidet med bekjempelse av miljøkriminalitet. I denne utgaven av Miljøkrim har vi satt fokus på hvordan arbeidet med miljøkriminalitet kan gjøres på en best mulig måte, etter at Nærpolitireformen trer i kraft. Bekjempelsen av miljøkriminalitet må ikke glemmes i reformen. Det er ikke mange grep en trenger å gjøre før bekjempelsen av miljøkriminalitet vil få et merkbart løft.

Nærpolitireformen startet med stor oppmerksomhet på beredskap. Når reformen senere ble behandlet i Stortinget før sommeren i år var oppmerksomhetent rettet mot etterforskning. Mange politidistrikter jobber ikke så effektivt og planmessig med miljøkriminalitet i dag som temaet krever. Dette må endres.

De fleste miljøkriminalitetssakene har til nå vært registrert som forseelsessaker. Fra 1. oktober i år ble skillet mellom forbrytelser og forseelser opphevet og miljøkriminalitet vil "komme til syne" på en helt annen måte enn

før. Det vil blant annet bli synlig at ca. 65 % av sakene henlegges, og at de sakene som får positiv påtaleavgjørelse svært ofte har lang saksbehandlingstid.

Neppe noe annet rettsområde har hatt en utvikling de senere årene, med skjerping av strafferammer, som miljøstrafferetten. I tillegg er det innført mange nye og viktige miljølover. Det kan være mange grunner til en slik utvikling, men blant de viktigste er utvilsomt den generelle oppfatningen at miljøet er viktig og verdt å ta vare på.

En rekke avgjørelser i Høyesterett de siste årene viser at landets øverste domstolser ser alvorlig på miljøkriminalitet. Sakene viser også hvordan kriminaliteten rammer fellesskapet og de kommende generasjonene.

Uten å bli for vidløftig er det jo ikke noen grunn til å tro at miljøverdiene blir mindre viktige i tiden fremover, og heller ikke bevisstheten rundt temaet. Selv om vi i Norge er privilegerte fordi vi har mye natur, frisk luft og tilgang på

rent vann, er det ikke noen grunn til å tro at betydningen av å ivareta og beskytte slike verdier blir mindre i årene fremover. Folks forståelse for den jobben politiet og påtalemyndigheten må gjøre på dette området vil bare øke.

Miljølovene er et middel til å skape et bedre samfunn etter lovgivers visjoner og med basis i miljøfanebestemmelsen i Grunnlovens § 112. Lovene gir uttrykk for allmenne verdier som må ivaretas og fremmes, men oppfølgingen har ikke vært like god. Det finnes et mangfold av gode rapporter, instruksjoner og rundskriv, men tross det har ikke politiet lyktes like godt. Kampen om ressurser og prioriteringer innad i etaten har på mange måter vært tyngre enn selve kampen mot miljøforbryterne.

Bekjempelsen av miljøkriminalitet kan bli mer effektiv. Viktige, men ikke store grep kan nå gjøres ved Nærpolitireformen. Noen forslag om hvordan dette kan gjøres kan du lese om i denne utgaven av Miljøkrim. Det er å håpe at Politidirektoratet følger opp.

Tekst: politiadvokat **Inge Svae-Grotli**, ØKOKRIM / Foto: **Inge Svae-Grotli/Fylkesmannen i Vestfold**
// inge.svae-grotli@politiet.no

Politimester med hjerte for miljøkrimsakene

Etter nærmere to år som politimester i Vestfold er Rune Bård Hansen tilbake i lagmannsretten i Agder som lagdommer. Med politierfaring fra Asker og Bærum i sør til Svalbard i nord har Hansen utmerket seg med et spesielt tydelig engasjement for arbeidsmiljø og miljø saker. MILJØKRIM møtte ham i hjembyen Tønsberg og snakket om tiden som politimester, miljøperspektivet i den nye politireformen og status quo for miljø saker i Vestfold politidistrikt.

Du har jobbet med miljøkrim i mange varianter, og kom tilbake til Tønsberg som politimester i Vestfold. Kan du si litt om bakgrunnen for at du valgte å bli politimester, om miljøengasjementet og hva du erfarte da du tiltrådte?

Jeg satt som lagdommer så det var jo veldig uvanlig å gå fra dommer til politimester. Det tror jeg ikke det er mange som har gjort, og selv om jeg likte meg godt som dommer, rykket det litt i den operative delen. Da hadde jeg vært dommer i seks år, og det er et fantastisk yrke fordi det hele tiden er noe nytt. Likevel, da det oppsto en sjanse til å bli politimester i eget fylke og egen by – noe jeg har hatt lyst til og faktisk søkt tidligere også – bestemte jeg meg for å prøve.

Vestfold politidistrikt er et godt politidistrikt og har i grunn vært det i mange år. Hadde det vært et distrikt som krevde en veldig opprydding så tror jeg ikke jeg ville gjort det. Jeg visste at politiarbeidet jevnt over ble utført bra og med gode resultater. Da jeg tiltrådte hadde jeg, med min miljøkrimbakgrunn, likevel blinket meg ut noen områder i forkant hvor jeg var nysgjerrig på status. Miljøkrimsaker har det tidligere vært litt volum på i Vestfold. Status da jeg tiltrådte var likevel at en del saker var blitt gamle og det var mange henleggelses. Jeg lot det bli kjent at jeg personlig ønsket å kikke på noen av de gamle sakene som hadde blitt liggende av ulike grunner. Da jeg fikk tilsendt to-tre stykker viste disse seg å være alvorlige saker, blant annet en ulovlig sprengning i strandsonen fra Sandefjord som var veldig grov. Den hadde, litt symptomatisk, blitt liggende lenge etter at en narkotikaetterforsker hadde foretatt et telefonavhør av den mistenkte byggherren uten særlig utfall, og sendt avhøret videre til en jurist som

sluttet rett etterpå. Saken ble derfor liggende inntil en ny, engasjert politiadvokat kom inn i bildet, stilte spørsmål ved den og sendte saken videre til meg. Nå kunne jo ikke jeg være en ren miljøkrimpolitimester i Vestfold – miljøsakene må også ses og proporsjoneres ut fra det helhetlige bildet en politimester har ansvaret for, men jeg var likevel overbevist om at en målrettet innsats på området var veldig viktig.

Det er for det første viktig å løfte fram noen gode saker for å statuere eksempel. Det er egentlig hjelp til selvhjelp da gode eksempler gjør noe med antallet saker i fremtiden. Godt arbeid tidlig, og god gjennomføring vil nok i sum også være mindre ressurskrevende enn å ha saker liggende uten særlig fremdrift, og som til slutt må henlegges.

For det andre er det viktig at Arbeidstilsynet, Fylkesmannen, Fylkeskommunen, kommunene

« Det er for det første viktig å løfte fram noen gode saker for å statuere eksempel. Det er egentlig hjelp til selvhjelp - gode eksempler gjør noe med antallet saker i fremtiden.

og andre sektoreter skal føle at de får en troverdig behandling av sakene de anmelder. Da vokser tilliten til politiet veldig. Vi får samtidig inn flere anmeldelser som det er enklere å prioritere frem de gode eksempelsakene fra.

Hvordan var anmeldelsestrykket i Vestfold

sammenlignet med henleggelsesprosenten på miljøkrimområdet?

Det forelå en del anmeldte saker som etter lang behandlingstid var henlagt. Miljøsakene ble generelt ikke godt behandlet, noe som etter mitt syn skyltes at de hadde blitt vilkårlig fordelt ut på de ulike stasjonene. Vestfold er lite, men har likevel straffesaker fordelt på mange stasjoner og fire påtaleenheter (Horten, Tønsberg, Sandefjord og Larvik, red anm.) med opptil åtte jurister på hvert sted. Det er stor pågang av saker, og når det kommer en forurensingssak, eller en plan- og bygningssak, så blir det en betydelig jobb å gå inn i slike spesialkompetansesaker dersom du ikke har vært borte i fagfeltet før, eller har interesse for det. Det Vestfold hadde og har, er et veldig godt økoteam. De produserer om lag 100 dommer i året og gjør en kjempejobb. Det er to økojurister og fem-seks etterforskere som stadig høster lovord fra samarbeidsorganer som NAV, Skatteetaten og Arbeidstilsynet.

Hva gjør at dette økoteamet fungerer så godt?

De har gode rutiner, en fast metodikk og tverrfaglig samarbeid etter ØKOKRIM-modellen med etterforskere og påtale samlokalisert. Det er også "fredet" til å jobbe med økosakene med mindre det kommer en stor sak utenom hvor alle må trå til uansett. Da jeg tiltrådte så jeg at de gjorde en veldig god jobb i sakene med base i økonomisk kriminalitet. Jeg tok opp med lederen deres, Jan Stapnes, om de kunne være interesserte i å få ansvaret for miljøkrimsaker også. Det var de, men trengte da en tilvekst av ressurser og kompetanseoppbygging. Vi fikk frigjort en etterforskerstilling som skulle være øremerket miljøkrim, men samtidig lære seg økonomi. Formålet var at eksisterende

Rune Bård Hansen er lagdommer i Agder lagmannsrett. Han har tidligere vært politimester i Vestfold, assisterende sysselmann på Svalbard, politiembetsmann flere steder i landet og fire år som førstestatsadvokat i ØKOKRIM med hovedansvar for miljøkriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet. Han har publisert flere fagartikler om miljøkriminalitet. Han har også skrevet en håndbok om arbeidsmiljøkriminalitet og skriver om straffansvaret ved brudd på arbeidsmiljøloven for arbeidsrett.no

En tur under Gullkronene gir rom til å tenke over de lange linjene. Store og Lille Gullkrone ligger som oaser i åkerlandskapet ved Tønsberg, med vekstforhold som minner om edelløvskoger lenger sør i Europa. Stedet byr på rike naturopplevelser, fra fuglesang over hvitveisteppene i mai, til det nakne inntrykk av skogens kjemper i november. Gullkronene er en del av et meget gammelt kulturlandskap. Vikingtidens kongsgård Sæheimr (Sem) skal ha ligget her. En rekke gravhauger vitner om bosetting i jernalder og vikingtid.

økoteampersonell skulle gis innføring og kompetanseheving innen miljø, samtidig som den nye ressursen også skulle kunne arbeide med økonomisk kriminalitet. Dermed satt vi ikke bare igjen med en miljøetterforsker, men et styrket øko- og miljøteam, og da var veldig mye gjort.

Etter min mening er 90 % av miljø saker ikke veldig vanskelige, men krever engasjement og at man syntes temaet er interessant. De 10 % som er vanskelige - ja, de må man ha mulighet till å be om hjelp til. Jeg synes det var veldig positivt at hele økoteamet var interessert i å ta ansvaret for miljø, for det er tungt å stå alene i sakene, og man kan fort få veldig mye å gjøre. Mange på miljøsidene er veldig flinke til å drive veiledning og foredragsvirksomhet, som selvfølgelig har en verdi i seg selv, men til syvende og sist er det viktigst å drive frem saker og oppnå resultater man kan vise til.

Hvordan fungerer miljøkoordinatoren i Vestfold?

Han har ansvaret for trafikk, sjø og miljø. Trafikkoordinering er alene en stor jobb i Vestfold, sjøtjenesten likeså med vår skjærgård som tradisjonelt er vinklet på promille, sikkerhet, lanterner, vester og noen verneområder. Så har han i tillegg miljøansvaret, hvor han ut fra sine muligheter og ressursituasjon gjør en god jobb. Hummeroppsynet i Vestfold har blant annet tatt seg opp, men det gir seg selv at med det betydelige ansvaret han skulle løse innenfor ett årsverk, ikke har realistiske muligheter til å begynne på arbeidsmiljø, forurensing og kulturminner. Man kan jo ikke forvente at han skal jobbe timevis gratis hver dag, og da blir dessverre miljøbiten "spist opp" av trafikk og sjø i den stillingen.

Ble det satt måltall eller gitt føringer innen øko- og miljøteamet om av hva man forventet og ønsket seg av saker og saksområder?

For at det "nye" økoteamet ikke skulle drukne i relativt vanlige og enkle saker, ble vi enige om at disse inntil videre skulle behandles av påtalemyndigheten i Tønsberg under miljøjuristen som sitter der. Slik ble saker aktivt tatt stilling til underveis, og silt til økoteamet slik at de skulle befatte seg med de større, mer krevende og utfordrende sakene. Det var også slike saker som særlig ville være kompetansehevende for teamet.

Og det ble en del saker da du var politimester?

Ja, vi blåste ihvertfall liv i en del gamle saker som sagt, som kanskje ellers ikke ville ha bli tatt tak i. Enten fordi alvorlighetsgraden ikke

ble vurdert riktig, eller at de rett og slett sto i fare for å bli glemt i arbeidsbunken. Sprengning i strandsonen og Osebergsaken var blant disse. Sistnevnte ble tatt inn hos ØKOKRIM med en ikke ubetydelig reaksjon og nasjonal oppmerksomhet som resultat. I den saken gjorde vi en del etterforskning i forkant, og med hjelp fra fylkeskommunen ble det en god sak for Vestfold og ØKOKRIM. Saken er egentlig også et godt eksempel på hvordan ØKOKRIM som særorgan kan benyttes. I noen lokale saker kan det ubevisst være vanskelig å vurdere både alvorlighetsgrad og prinsipiell betydning. Da er det fruktbart å få inn noen utenfra med noe mer distanse, som gjør det enklere å løfte saken opp på et prinsipiell nivå.

Du nevnte at det var en positiv innstilling hos de ansatte da du tiltrådte og tok tak i miljøområdet som hadde vært noe forsømt. Hvor mye arbeid og innsats krevde det egentlig for å få dette kriminalitetsområdet "opp og gå igjen"?

Du kan hverken forvente eller forlange, og det vil heller ikke være riktig av en politimester å sette inn store ressurser på å prioritere ett kriminalitetsområde, selv om det virkelig har vært nedprioritert, slik det var i Vestfold en periode. Poenget er likevel at det trenger man ikke. Jeg

« Etter min mening er 90 % av miljø saker ikke veldig vanskelige, men krever engasjement og at man syntes temaet er interessant.

brukte omlag et par timer i uka på miljø saker også skrev jeg i tillegg en del siktelser, men det gjorde jeg på fritiden.

Hvor mye merarbeid tenker du at det genererer i resten av etaten når et forsømt område får mer generell oppmerksomhet?

Det blir mindre arbeid etter hvert! Når saker blir liggende for lenge, blir det fort en verkebyll som virker demoraliserende, gir mer jobb og ofte elendig resultat. Ved å ha én etterforskning og én påtaleoperasjon som følger enkle skritt og sikrer en kvalitetsmessig god jobb, er det i lengden ressursbesparende - i hvert fall på dette området.

I Vestfold hadde vi blant annet en arbeidsmiljø sak som ble liggende i mange år før den

til sist ble henlagt. Ved å ta relativt enkle grep tidlig i etterforskningen kunne det vært en bra sak etter min mening, og hadde den likevel endt med henleggelse er det mye bedre å ta slike beslutninger relativt fort så man får frigjort ressurser til å se på andre saker. Øko- og miljø saker er ofte mindre ressurskrevende totalt sett enn for eksempel en stor voldssak, eller en alvorlig narkotikasak hvor rutinene hos politiet er på plass på en annen måte. Disse områdene kan politiet til fingerspissene. Det blir ofte slik at man ubevisst prioriterer og arbeider med det man opplever at man behersker. Resultatet kan bli at andre typer saker blir nedprioritert. Hvis man snur problemstillingen og i stedet gir nye jurister øko- og miljø saker de første ukene de jobber i politiet, så blir det et prioriteringsfelt man er vant til å håndtere fra dag én. Ved å få en grunnleggende innføring på området, vil vedkommende i løpet av noen uker ha nokså god greie på saksfeltet. Faren for at fremtidige saker blir liggende er samtidig mindre. Jeg tror også det ligger positive synergieffekter i å lære seg ulike kriminalitetsområder. Dette skal jo være lystbetont, og det blir det ikke om rutinene mangler og du som etterforsker og jurist opplever å få inn én sak annethvert år som du ikke behersker.

Det du beskriver her har vi også merket oss i ØKOKRIM når vi er ute i distriktene. Etter å ha lært grunnreglene på miljøområdene er det flere og flere som ser arbeid med miljøkriminalitet som både et interessant og kjærkomment "avbrekk" fra de mer tradisjonelle sakene.

Du får også ofte veldig mye positiv feedback i miljøsakene, være seg fra fylkeskommunene eller samarbeidsorgan, om at det nytter å anmelde. Da blir det et ledd i deres tilsynsstrategi, og et tegn på at ting fungerer. Vi har hatt flere saker som synliggjør dette, blant annet saken knyttet til Oseberghaugen som vi har nevnt tidligere. Det har vært en fellesnevner for hele politinorge at man har vært for sene med å få disse saksområdene inn i gode systemer. Man har også innsett at det ikke blir god nok kvalitet når for mange personer jobber for bredt, og med alle typer straffesaker. Om du tenker deg at du går til en allmennlege med en komplisert tynntarmlidelse, sender han deg straks videre til en spesialist. Det samme må jo gjelde for spesialområdene i politiet, herunder øko- og miljøsakene. Man er rett og slett avhengig av å ha et visst volum av saker for å bli god på et område.

Som politimester har du vært med på po-

litisjefmøter hvor politireformen og ny organisering i 12 distrikter har vært diskutert. Hvordan har miljøkrimområdet blitt behandlet i denne konteksten?

Jeg tok initiativ til, og snakket jo litt med miljøhertjet på alle politisjefmøtene, uten at det satte området mer på agendaen. Tvert i mot egentlig. Man opererer fortsatt bare med statistikk på forbrytelser, og miljøforbrytelsene blir en veldig liten del av kaka. Forseelser, som mye av dagens miljøovertridelser klassifiseres som, har ingen interesse i statistikken. Det er jo fullstendig feil når man ser under kategoriene

« Politireformen er en glimrende anledning til å sørge for at all miljøetterforskning, kanskje utenom de helt trivielle sakene, kommer inn i økoteamene.

og ser at strafferammen er lik for overtridelser som blir behandlet og prioritert svært ulikt av politiet. Med ikrafttredelsen av ny straffelov fra 1. oktober forsvinner kategorien "forseelser". Dette vil forhåpentligvis gi en stor forbedring og jeg håper at søkelyset i større grad rettes mot viktige og alvorlige miljølovbrudd som så langt har blitt "underkategorisert".

Jeg er likevel skeptisk avventende til dette når det gjelder miljøkrimområdet. Jeg ser det hverken som ønskelig eller aktuelt å etablere rendyrkede miljøteam i hvert nye politidistrikt. Jeg tror miljøkrimarbeidet bør inngå i, og slås sammen med, et økoteam og danne grunnlag for en større slagkraftig enhet. Samtidig må man sørge for at den nødvendige miljøkompetansen og kapasiteten er tilstede i disse teamene. Politireformen er en glimrende anledning til å sørge for at all miljøetterforskning, kanskje utenom de helt trivielle sakene, kommer inn i økoteamene.

Du har arbeidet med og skrevet mye om arbeidsmiljøkriminalitet. Vi har det siste året fått en sondring mellom arbeidsmarkedskrimsaker og tradisjonelle arbeidsmiljøkrimsaker. Strafferammene har samtidig blitt skjerpet. Er nye strafferammer et uttrykk for at man særlig vil arbeidsmarkedskriminaliteten til livs, og ikke i så stor grad brudd på den tradisjonelle arbeidsvernlovgivning med fokus på ulike typer skader og ulykker?

I de arbeidsmarkedssakene som dukker opp er ofte manglende HMS (Helse, miljø, sikkerhet, red.anm.) en viktig innfallsvinkel og indikator. Det er veldig få arbeidsmarkedskrimsaker der HMS-aspektet er på plass. Ettersom det ofte er enklere å avdekke og påtale HMS-saker er dette en effektiv måte å straffeforfølge, og forhåpentligvis rydde useriøse aktører av veien. De hevede strafferammene er derfor viktige i begge relasjoner, og jeg ser egentlig ikke noen grunn til å vurdere slike saker opp mot hverandre. La oss si at man får gitt en skikkelig straff for livsfarlige stillaser. Selv om det ikke har skjedd en ulykke, med inndragning og det som skulle være, så kan man håpe at man samtidig demmer opp for bruk av ulovlig arbeidskraft og underbetaling. Det er en risiko for at slikt finner sted i denne typen virksomheter. Avdekking av tradisjonell arbeidsmiljøkriminalitet vil også kunne lede til aksjoner hvor man nettopp får tilgang til informasjon som ikke ligger så tydelig i dagen som ulovlige stillaser og brudd på andre HMS-krav. På denne måten kommer man også til de alvorlige sakene. Arbeidsmarked og arbeidsmiljø hører uløselig sammen etter min oppfatning, og de større sakene kan nettopp med fordel etterforskes av et slagkraftig øko- og miljøteam.

Av samme grunn er det så viktig at vi faktisk reagerer mot uregelmessige arbeidsmiljøforhold og tilsynelatende "mindre" lovbrudd. Det har jeg sagt i mange år, der har det vært altfor slapt. Jeg hang som en klegg på Arbeidstilsynet i de to årene jeg var politimester. Det ga resultater faktisk. Rett før jeg sluttet, kom det fem anmeldelser for farlig arbeid på tak og lignende. Jeg gjorde en avtale med tilsynet – prioriterer dere sakene, skal politiet gjøre det samme. Som lagdommer ser jeg muligheten for å stake opp en ny kurs på dette området på litt lengre sikt.

Når vi er inne på domstolen – Hvilke elementer i en miljøkrimsak er viktige å fremheve? Er det forskjeller mellom miljøkrimsaker og andre straffesaker?

Jeg tror det er veldig viktig å illustrere det prinsipielle skadeomfanget og skadepotensialet som ligger i en sak. Det er et fellestrekk i miljøkrimsakene at det kan være utfordrende å vise til de helt store konkrete skadene når saken etter en tid kommer opp i domstolen. Naturen har kanskje, tilsynelatende, reparert seg selv. Det er derfor viktig å få frem utvikling over tid, og skadepotensialet som ligger i bit-for-bit skader over tid. For å bruke et lånt eksempel; "å ødelegge et kulturminne har samme virkning

som å rive ut en side i en historiebok som bare er trykt i ett eksemplar".

Det er også viktig at aktorene i retten legger arbeid i straffespørsmålet. Noen ganger opplever man i retten at argumentasjonen over straffespørsmålet kan bli noe "blodfattig" etter en grundig gjennomgang av skyldspørsmålet. Dersom man mener at straffenivået bør opp, er begrunnelsene under straffespørsmålet viktige for retten. Hva gjelder skyldkravet har de fleste miljølover enten forsett eller uaktsomhet. Ofte lander retten på uaktsomhet fordi det ikke argumenteres for en høyere skyldgrad. Hvor det reelt sett er grunnlag for det, bør aktorene argumentere for hvorfor det for eksempel foreligger grov uaktsomhet eller eventuelt forsett, og ikke bare nøye seg med å konstatere uaktsomhet.

Tilbake til ny politistruktur. De grepene som har blitt gjort i Vestfold, med et spesialisert øko- og miljøteam i Larvik og fordeling av de mindre alvorlige sakene ut på stasjonene i Holmestrand, Horten, Sandefjord og Tønsberg, kan minne om tankegangen på nasjonalt nivå?

Vestfold har egentlig gjennomført mye av politireformen på forhånd. Vi hadde mange mindre lensmannskontorer, ofte bestående av bare en lensmann og en betjent. Mye er gjort for å effektivisere, og sånn sett ligger Vestfold godt an fordi det er et såpass kompakt fylke. Nå blir vi del av et geografisk stort distrikt som har mye næringsvirksomhet og trykk på økosaker, som Vestfold jo er gode på. Kapasiteten og forventningene vokser med distriktet og da blir det veldig viktig at man klarer å få nok folk til å håndtere miljøsakene på en bedre måte. I og med at Vestfold er et godt fungerende politidistrikt, er jeg spent på om man klarer å behandle miljøkrimsakene bedre enn i dag etter sammenslåingen. Det blir en utfordring, og da

må man ha noen som taler miljøets sak. Politimester, visepolitimester og seksjonsledere må gjøre dette så det ikke faller ut ettersom det er tilsynelatende lite i volum. Det blir viktig at den enkeltpersonen og beslutningstakeren som taler saksfeltets sak, også kommer frem med argumentene fra tidligere om hvordan gode systemer og samlet kompetanse totalt sett skaper mindre arbeid.

En troverdig behandling av disse sakene vil gi et statusløft for politiet. Det er viktig hos befolkningen og samarbeidsorganene å gi et signal til de som sitter som ledere av virksomheter og foretak om at det ikke er en spøk om man blir anmeldt til politiet. Man kan faktisk bli tatt og få følbare reaksjoner. Evner vi dette også fremover, skaper det respekt etatene imellom. Det krever heller ikke all verden av arbeid eller ressurser – det er viktig å få frem. Dersom feltet blir prioritert og ivaretatt, vil det gi en veldig positiv spin-off effekt.

Opplevde du at det var det samme engasjementet hos andre politimestere i andre distrikter?

Det var nok ikke det samme engasjementet som hos meg. Jeg har jo jobbet veldig mye med dette feltet. Flere synes det er veldig positivt og har ønsker om forbedringer. På det årlige miljøseminaret i fjor holdt politimesteren i Bodø et fint åpningsinnlegg hvor han virket interessert og engasjert. Miljøseminaret er for øvrig en god indikasjon på interessen og bevisstheten innenfor et distrikt – målt på om politimestrene og andre beslutningstakere faktisk deltar og stiller opp. I de to seminarene jeg stilte på i løpet av min tid, både øko- og miljøseminaret, var jeg eneste politimester som deltok. Det var fantastisk hyggelig med mye bra tilbakemeldinger, så det blir et viktig signal og etter min mening en prioriteringssak å stille opp i slike sammenhenger.

Fravær av prioritering kan nesten virke akseptert, en gjennomgående erfaring er at det gis uttrykk for at "normaltrykket" av saker er så hardt at disse regelmessig blir prioritert foran miljøkrimsakene?

Jeg har arbeidet i fire-fem ulike distrikt og jeg mener faktisk at trykket ikke er så hardt bestandig, men at evnen til å prioritere tydeligere mangler. Vestfold er et godt fungerende distrikt, men jeg mener jo at det er å forvente at man skal klare å runde de fleste, mest prinsipielle sakene innen rimelig tid. Mange steder er det ikke sånn. Jeg tror det blir veldig viktig for straffesakenes del, og dermed også miljøsakene, at

Fra Grevestien kommer man til fuglekikkertårnet ved Ilene våtmarksområde rett utenfor Tønsberg. Her kan man skue utover et unikt område og fugleliv med Slottsfjellet i bakgrunnen. Naturreseptivet er ett av to RAMSAR-områder i Tønsberg

man i de nye distriktene er bevisst på at selv om politimesteren ikke kan så mye om fagfeltet, må det likevel prioriteres. Medisinen er å få det inn i økoteamene, få dedikerte folk og bruke tid på å snakke det opp.

I løpet av din to-års periode i Vestfold har ganske mange, alvorlige miljøkrimsaker kommet opp, fått behandling og blitt synlige saker. Er det noen grunn til å tro at andre distrikter ikke har tilsvarende saker?

« Jeg mener jo at det er å forvente at man skal klare å runde de fleste, mest prinsipielle sakene innen rimelig tid.

Nei, det er jo ikke det. Nå fikk vi Revac-brannen da jeg satt, og der var jeg også for svak i startfasen. Det skjedde midt i 35 graders varm sommerferietid, men jeg burde jo likevel tatt grep med engang. Jeg skjønnte ikke alvoret før etter et par uker, og da ble de innledende etterforsningskrittene for svake før vi fikk skikkelig tak i saken, og etter hvert involvert ØKOKRIM.

Avslutningsvis, burde miljøsakene være en del av styringsdialogen med POD?

Jeg vet ikke, men jeg vil tro at det er så en-

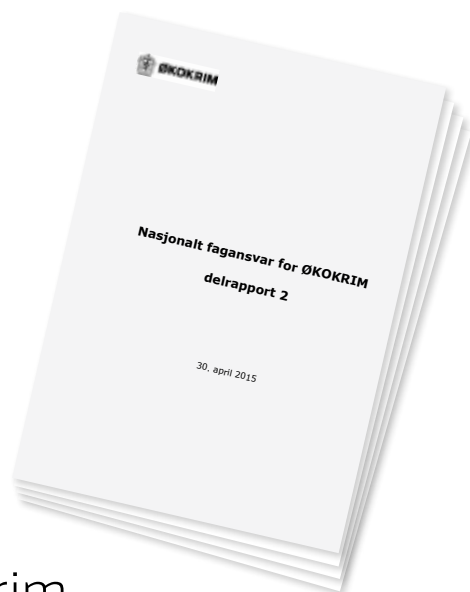
kelt som at det ikke er tenkt på i sammenheng med forbrytelser/forseelse-sillet i statistikken. Og så har det foreløpig vært lite politisk sprengkraft i disse sakene. Du får visse enkeltsaker, som ulvesaken, men masseovertredselsene får ingen sprengkraft fordi de er forseelser og dermed ikke blir regnet med statistikkmessig.

POD har kanskje heller ikke hatt en ressursperson som har kunnet se behovene, hvilket har ført til manglende resultater. Det er forståelig, men det må ta slutt. Det var vår plan at miljøkoordinatoren på sikt skulle flyttes til økoteamet og at miljøjuristen også skal inngå der. Med de nye distriktene regner jeg med at styringsdialogen vil gå på distriktsnivå til POD, og da må økonomi og miljø med. Vi satte aldri noen måltall på miljø saker fordi miljø- og arbeidsmiljø saker er utenfor dialogen. Alle andre krimområder skal rapporteres, og er således del av dialogen. Heldigvis forandrer verden seg - også på vårt område. Folks generelle holdninger, og straffenivået har blitt adskillig strengere enn tidligere. Det å slippe ut litt olje i landbruket før var for eksempel nesten en vanlig ting, selv om det kanskje ikke var ønsket. Nylig leste jeg om en tretti år gammel svane som formodentlig var skutt av en kajakkpadler her i Tønsberg, hvor miljøetterforskeren gikk ut i avisen og uttalte seg om alvorlighetsgraden etter å ha vært på åstedet. Det viser jo at politiet tar miljøkriminalitet på alvor. Det er veldig viktig både for kredibilitet, det preventive arbeidet og ikke minst for å få satt miljøområdet på dagsordenen.

Tekst: politiadvokat **Inge Svae-Grotli**, ØKOKRIM / Foto: **Miljøkrimredaksjonen/Shutterstock**
 // inge.svae-grotli@politiet.no

Nasjonalt fagansvar – også for miljøkrim

ØKOKRIM har på oppdrag fra Riksadvokaten levert to grundige rapporter om nasjonalt fagansvar for økonomisk kriminalitet. MILJØKRIM inviterte sjefen til samtale om nasjonalt fagansvar også på miljøkrimområdet og hvordan miljøkrimarbeidet kan videreføres og styrkes i nye politidistrikter.

Oppdraget fra Riksadvokaten om å utrede nasjonalt fagansvar for ØKOKRIM kom i oktober i fjor, kan du si noe mer om bakgrunnen for oppdraget?

Bakgrunnen for oppdraget og rapportene springer ut av arbeidet med ØKOKRIMs strategi for 2014-2016. Ett av våre satsingsområder her skulle være nasjonalt fagansvar for både økonomi og miljøkriminalitet. I arbeidet med vår interne strategi tok vi utgangspunkt i politianalysen (NOU 2013: 9) hvor det er én del om strukturreform, og en annen del om kvalitetsreform. Jeg har egentlig vært mest opptatt av kvalitetssiden av reformarbeidet. Du kan omstrukturere deg "herfra til månen", men dersom det ikke gjøres godt utviklingsarbeid med hensyn til kvalitet, så vil ny struktur ikke hjelpe så mye. Det gjelder iallfall på etterforskningsfeltet.

Kvalitetsreformen er derfor veldig viktig. Det som står i NOUen danner et viktig grunnlag for alt politiarbeid med hensyn til å etablere beste praksis, nasjonale standarder, erfaringsdeling, kompetanseutvikling og samarbeid med videre.

Vi opplevde at ØKOKRIMs strategi for 2014-2016 ble tatt godt i mot av både Riksadvokaten og POD, og i oktober 2014 fikk vi i oppdrag å utrede nasjonalt fagansvar i en videre kontekst. I oppdragsbrevet ble kun økonomisk kriminalitet angitt. Dette oppdraget besvarte vi, men vi hadde hele tiden et sideblikk også til miljøkriminalitet.

Arbeidet ble utført i to delrapporter. I delrapport 1 ble det redegjort for utfordringer og forbedringspunkter i de 27 eksisterende politidistriktene. Her var det konkrete forslag til hvordan bekjempelsen av kriminalitet kunne styrkes innenfor den eksisterende strukturen. I delrapport 2 redegjorde vi for:

- Innsats mot økonomisk kriminalitet i nye politidistrikter med tanke på organisering og etterforskning.

« Du kan omstrukturere deg "herfra til månen", men dersom det ikke gjøres godt utviklingsarbeid med hensyn til kvalitet, så vil ny struktur ikke hjelpe så mye. Det gjelder iallfall på etterforskningsfeltet.

- Muligheten for å gi ØKOKRIM ansvaret for fagledelse overfor økoseksjoner i de nye politidistriktene.

- Fastsettelse av resultatmål og måloppfølging.

Grunnen til at oppdraget ble avgrenset til økonomisk kriminalitet tror jeg har en side til at

det samtidig pågikk et arbeid i departementet om å prioritere arbeidet med økonomisk kriminalitet sterkere, og at det samtidig ble utarbeidet en handlingsplan i den forbindelse. Fra ØKOKRIMs ståsted er det ingen prinsipiell forskjell i tilnærmingen til økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Bekjempelsen av miljøkriminalitet er derfor også nevnt flere steder i rapportene. ØKOKRIM benytter de samme verktøyene og samme utgangspunkt for beste praksis for begge kompetanseområdene.

Hvordan vil delrapportene og nasjonalt fagansvar inngå i endringsarbeidet som pågår innenfor politiet i dag? Hvilke spørsmål reiser den nye strukturen?

Samtidig med vår utredning har arbeidet med ny struktur, og utviklingen mot nye politidistrikter gått videre. Det er selvfølgelig viktig hvordan de nye politidistriktene blir organisert og ressursatt med hensyn til bekjempelsen av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Så langt vi kjenner til er vurderingen at særkompetansen innen disse kriminalitetsområdene bør samles i de nye politidistriktene. Hva dette innebærer vet vi ikke svaret på ennå. POD har et eget prosjekt (Prosjekt nye politidistrikter) for organiseringen av de nye politidistriktene. I prosjektet utarbeides en "dreiebok" for hovedorganiseringen av de nye distriktene. I tråd med politianalysen skal denne være relativt lik i alle distriktene. Innenfor en slik hovedorganisering

må vi stille spørsmålet om hvordan særkompetansefeltet som økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet skal organiseres. Det endelige svaret vet vi først når "dreieboka" foreligger. En mulighet er likevel at det etableres en felles funksjonell driftsenhet i hvert distrikt, hvor særkompetansen blir plassert i en felles etterforskningsenhet. En slik organisering vil kunne omfatte flere miljøer som datakriminalitet, organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

ØKOKRIM mener det er fornuftig om miljøene som håndterer økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet organiseres sammen. I delrapport 2 tok vi derfor til orde for etablering av økoseksjoner. Her er det likevel flere spørsmål som melder seg. Ett er hvordan påtalefunksjonen i de nye politidistriktene blir organisert i forhold til etterforskningsdelen. Det er ikke gitt at påtale og etterforskning blir organisert sammen i én enhet tilsvarende en "gammeldags" kriminalavdeling. Det kan også bli etablert én stor påtaleenhet, med ansvar for alle kriminalitetsområdene i politidistriktet, og én felles etterforskningsenhet med særkompetansmiljøene ved siden av. ØKOKRIMs oppskrift på suksess på økonomi- og miljøkrimområdet er som kjent tett integrert påtale i tverrfaglige miljøer. Det blir spennende å se hvordan dette spørsmålet blir besvart.

Et annet viktig spørsmål er hvordan særkompetansmiljøene skal arbeide ute i politi-

områdene, og hvordan de skal samarbeide med generalistene. Generalistene skal i prinsippet kunne etterforske alle typer saker. Hvor grensesnittet mellom generalist- og særmiljøene skal ligge er også et spørsmål det blir viktig å avklare.

I dag utgjør økoteamene mellom 11 og 52 personer. I en ny felles særkompetanseenhet forstår jeg det slik at antallet personer må bli langt flere for å dekke alle særområdene?

Innenfor hvert særområde må det være et tilstrekkelig antall personer som arbeider med feltet slik at miljøet kan utvikle seg faglig over

tid, bygge kompetanse og samtidig tåle perioder med fravær og utskiftninger. Kort sagt må disse miljøene oppnå den robustheten man ønsker å få ut av politireformen.

For økonomisk kriminalitet alene, kom vi i rapporten til at minst 15 årsverk i hvert av distriktene er nødvendig, for å kunne etablere et slikt særkompetansmiljø.

Hvis vi ser for oss et tilsvarende fagmiljø for miljøkriminalitet, hvor mange årsverk vil være nødvendig da?

Et godt spørsmål! I rapporten vurderte vi

Satsningsområde 2, Nasjonalt fagansvar

Ambisjoner

ØKOKRIM skal drive kunnskapsbasert bistands-, kompetansedelings-, rådgivnings- og fagutviklingsvirksomhet rettet mot politidistriktene. Vi skal videreutvikle fagansvaret til en videre og tydeligere rolle i fagledelsen.

I perioden fram til ny struktur for politidistriktene trer i kraft, skal ØKOKRIM ta et spesielt ansvar for at samlet effekt av politiinnsatsen mot økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet opprettholdes.

Vi skal

- styrke fagutviklings- og kompetansedelingsvirksomheten
- gjøre egen beste praksis tilgjengelig for politi- og påtalemyndigheten gjennom KO:DE
- utarbeide forslag til nasjonale standarder og prosedyrer innenfor våre ansvarsområder
- målrette bistand og rådgivning basert på oversikt over utviklingstrekk og utfordringer i politidistriktenes saksporteføljer

ikke dette spesifikt. Ser vi på antall årsverk i dag, har innsatsen med miljøkriminalitet, både hos ØKOKRIM og på landsbasis, vært lavere enn for økonomisk kriminalitet. Samtidig er miljøkriminalitet et område i vekst. Man kan tenke seg at man organiserer økonomi og miljø sammen, og at vi vil trenge flere enn 15 årsverk. På den annen side kan man tenke seg arbeidet med miljøkriminalitet som et selvstendig særområde. Da kan vi, ut fra antallet personer som jobber spesifikt med miljø i dag, trygt si at ressursbruken må gires opp. Spørsmålet for meg handler like mye om hvorvidt økonomi og miljø skal slås sammen, som at de deles i to særområder.

Hvis vi tar det seneste eksempelet, Volks-wagen-saken, er det ikke ofte slik at økonomi og miljø nettopp henger sammen?

Ja, i de store miljøkrimsakene mener jeg vi mer og mer kan se at økonomi og miljø blir temaer i samme sak. Vest Tank-saken (Rt. 2012 s. 65) er et meget godt eksempel på dette. ØKOKRIM har alltid hatt dette synet. ØKOKRIMs etablering er tuftet på at strafferettspleien måtte ha "en muskel" for å kunne etterforske de privilegerte, etablert i selskaper og sammenslutninger, som driver økonomisk virksomhet. Det kunne ikke være slik at det bare var de ikke så høyt privilegerte som kom i politiets søkelys, mens store ressurssterke virksomheter som begikk økonomisk kriminalitet eller miljøkriminalitet gikk fri. Det var viktig for strafferettspleiens legitimitet at det ble gjort noe med dette, og det er en av grunnene til at vi ser kriminalitetsområdene økonomi og miljø i sammenheng.

Det er selvfølgelig også viktige miljøkrimsaker som ikke er direkte knyttet til næringsvirksomhet, men i utviklingen av kompetente fagmiljøer mener jeg det er riktig å ta utgangspunkt i nettopp denne koblingen. Slike saker blir ofte store og komplekse, og derfor bør basis i et fagmiljø bygges opp med dette for øye - også når man ser på miljøkriminalitet.

Når du beskriver dette, er ikke fellesnevneren her foretakskriminalitet? – aktuell for alle

nevnte områder i en slik felles krimenhets? Da blir det kanskje enklere å se likhetene fremfor forskjellene på disse områdene?

Nettopp, vi må utvikle etterforskningen av straffbare handlinger som skjer innenfor foretak, eller i tilknytning til foretak og virksomheter, som ellers driver lovlig. Det er ikke et mål i seg selv å bli høykompetent, men å bygge miljøer som kan løse de oppgavene og utfordringene vi står overfor fremover. Da må vi ta tak i de tyngste faglige utfordringene og oppgavene innenfor for et felt. Konkret mener jeg at en god miljøetterforsker må kunne noe om ansvarsfordelingen i en selskapsstruktur på lik linje med en økonomi etterforsker. Det samme gjelder påtale.

« ØKOKRIM mener det er fornuftig om miljøene som håndterer økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet organiseres sammen.

Hvordan ser du behovet for, og bruken av digitale verktøy i etterforskning og irtetteføring av saker?

Det er en generell satsing nå på bekjempelse av datakriminalitet, hvilket er bra. I ØKOKRIM er vi for lengst vant til at vi ikke lenger finner permer med gule lapper og så videre når vi gjør beslag. De aller fleste lovbrudd vi befatter oss med i dag må etterforskes med utgangspunkt i digital informasjon sikret fra databaser, filstrukturer og digitale kilder. Bevissikring av digitale databærere er også et område hvor politiet har vært bakpå, og som må bli bedre. Sikring av bevis, digital analyse og digital tilrettelegging i etterforskningsfasen blir stadig viktigere. Det samme gjelder digital irtetteføring for domstolene på grunnlag av det digitale arbeidet som

er gjort i etterforskningsfasen. Her må imidlertid også domstolene komme på banen med utstyr og tilrettelegging. Jeg er i hvert fall overbevist om at vi gjennom digital håndtering av straffesakene, i alle fasene – bevissikring, etterforskning og irtetteføring - klarer å avdekke flere og mer alvorlige lovbrudd på en mer effektiv og mer rettssikker måte. Det er derfor viktig at den felles krimenhets vi har snakket om blir utstyrt riktig og utvikler metoder for å jobbe med IKT-verktøy på denne måten.

Vi var inne på den felles krimenhets rolle overfor politiområdene nedstrøms. Krimenhets rolle oppstrøms med tanke på styringen fra politimesteren, blir også viktig. I dag har vi miljøkoordinatorer som har en noe uklar rolle i strukturen. Måltall og styringsmål for miljøkriminalitetsområdet blir heller ikke håndtert enhetlig. Hva tenker du om dette?

Når det gjelder målstyring, ligger det fint lite om miljøkriminalitet i den ordinære styringsdialogen mellom overordnet og politidistriktene i dag. Slik er det også nede i politidistriktene. POD og Riksadvokaten jobber med hvordan målstrukturen skal bli fremover. Målstyring er pekt på i politianalysen, og vi har allerede hatt det en stund på mange områder. Samtidig har vi i politiet også i noen grad hatt den holdningen at "vi vet jo hva som egentlig er viktig og trenger ikke å forholde oss så sterkt til alle disse målene". Tidvis har det nok derfor vært slik at politiet har forholdt seg ulikt til mål som telles og rapporteres, sammenlignet med arbeid med måloppnåelse som ikke kan rapporteres på samme måte. Dette er nok en årsak til at politiet kanskje har brukt for mye ressurser på enkle, og mindre alvorlige saker, fremfor de mer sammensatte og alvorlige sakene.

Men, jeg er helt sikker på at målstyringen fremover kommer til å bli mer definerende og klarere i forhold til hvilke områder som vil bli prioritert. Det er derfor et viktig poeng du trekker frem om behovet for en bedre og mer konkret målstyring for miljøkriminalitet. Det samme gjel-

der økonomisk kriminalitet. Vi trenger bedre og tydeligere form på begge felter i en helhetlig målstruktur.

Når det gjelder spørsmålet ditt om miljøkoordinator, er det en rolle som omfatter mer enn etterforskning og straffesaksarbeid. Miljøkoordinatoren var en god ide da den kom, og som jeg har stor sans for. Alle er likevel enige om at ordningen ikke har virket fullt ut slik man tenkte i alle politidistrikter. I rapportene om økonomisk kriminalitet har vi også pekt på behov for en fagkoordinator, men ikke helt etter modellen som for miljøkoordinatorordningen. I en nettverksstruktur er det viktig å ha kontaktpunkter og kunne jobbe i noder. Miljøkoordinatoren er en slik node med både nasjonal koordinator og koordinatorene i dialog med politimestrene. Det siste har nok fungert i varierende grad, samt at koordinatorene ofte har hatt ulike, men også andre ansvarsområder i politidistriktene.

Koordinatorrollen er fortsatt en god ide. Jeg mener en naturlig plassering av denne stillingen

fremover vil være innenfor det samme kompetansemiljøet i en felles krimenhets, nettopp for å kunne knytte sammen kontakten med politimesteren, tilsynsorganer og mot generalistene i politiområdene, samtidig som man sitter tett på det øvrige kompetansemiljøet som primært skal utføre straffesaksarbeidet. Tyngdepunktet i arbeidet med våre kriminalitetsområder vil fortsatt være det rene straffesaksarbeidet. Innenfor politiområder hvor det finnes kontrollmyndigheter må vi særlig bruke ressursene på straffesaksarbeid som disse kontrollmyndighetene bringer opp.

I dag arrangeres fylkesforum hvor kontrollmyndigheter og politiet i regi av miljøkoordinatoren møtes årlig for å diskutere aktuelle problemstillinger. Er det en praksis som bør videreføres?

Det må tilpasses den nye politidistriktstrukturen. Samtidig er det viktig og nødvendig at fagfolk som har blikk for deler av politiproduktet kommer sammen i nettverk hvor de utveksler

erfaringer, informerer om utviklingstrender og avklarer faglige problemstillinger og behov. Miljøkoordinatorene, som en del andre typer koordinatorene i politidistriktene, er fagentusiaster og ildsjeler innenfor sitt fag. Flere steder har de jobbet litt for mye alene. I den prosessen vi er inne i nå, må vi også spørre hvor mye det hjelper at de kommer sammen med andre ildsjeler fra andre miljøer når de kommer tilbake til sitt vanlige miljø, og skal følge opp i det daglige arbeidet alene. Det hjelper ikke med et særskilt fagforum der alle er enige, for så i realiteten ikke klare å følge det opp innenfor apparatet man skal gjøre det i. Det må være en balanse her mellom hva man snakker om på landsbasis, og hva man er i stand til å gjøre lokalt. Da blir det kanskje i første omgang viktigere å se på det lokale apparatet og tilføre dette ressurser, fremfor at – litt stygt sagt – ildsjeler uten apparat fronter distriktet og bruker for mye tid sammen med andre miljøkoordinatorene regionalt og nasjonalt.

Jeg kan følge deg på dette, samtidig ser vi

« På den annen side kan man tenke seg arbeidet med miljøkriminalitet som et selvstendig særrområde. Da kan vi, ut fra antallet personer som jobber spesifikt med miljø i dag, trygt si at ressursbruken må gires opp.

at når ØKOKRIM er tilstede på ulike forum, kommer også påtaleledere og beslutningstakere som kan påvirke apparatet bak – og da skjer det ofte noe.

Ja, men koordinatorstillinger har vært et vekstområde, f.eks. familievoldskoordinator, næringslivskoordinator med flere. Igjen er det snakk om ildsjeler som er flinke og vil mye, men

vi kan ikke bare ha koordinatorene. Vi må også ha folk som jobber med sakene. Gitt en god balanse på dette området, med temaet nasjonalt fagansvar som bakteppe, så kan man gjerne si at miljøkrimfeltet ligger litt foran økonomifeltet ved at man nettopp har en nasjonal koordinator. Det vil være fornuftig å etablere et nasjonalt kontaktpunkt innenfor økonomisk kriminalitet også. Å fylle opp områdene med en erfaringslæringsordning, beste praksis og en normativt definert arbeidsmetodikk - altså en nasjonal grunnstruktur i arbeidsmetodikken, er nettopp det vi har tatt til orde for i våre rapporter.

Ja, kan ikke rapportene i prinsippet brukes på alle særområdene i utgangspunktet?

Jo, og det er litt spennende. Tilbakemeldingene på rapportene både fra POD og fra Riksadvokaten har vært positive - både når det gjelder beskrivelser, forslag og metoder. Nå har rapportene vært på høring i politidistriktene og hos statsadvokatene. Vi får se hva det gir. Ingenting fra rapportene er besluttet iverksatt enda. Det er nok ikke helt utenkelig at flere politimestre vil, men at det er mye akkurat nå, slik prioriterer å få på plass mer grunnleggende ting før de starter implementering av metoder og verktøy vi har foreslått i rapportene. For egen del har jeg ønsket at de skulle tenke motsatt, altså implementere denne måten å jobbe på først. Det har rett og slett gått for mange år hvor politiet har vært dårligere enn man burde kunne forvente, både hva gjelder bekjempelsen av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Det blir spennende å følge utfallet av hø-

ringene fremover. Delrapport 2 tar grovt sett for seg det interne arbeidet med økonomisk kriminalitet i distriktene, og dernest ØKOKRIMs rolle som særorgan. Den første biten går ganske langt i å "blande seg" med politidistriktenes interne faglige virksomhet.

I en overgangsfase bør ØKOKRIM som særorgan kanskje delta i noen ordinære saker hos politidistriktene, nettopp for å implementere metodebruken og forslagene i rapportene, og besørge at nye forslag og metoder faktisk blir tatt i bruk?

Ja, i dag ytes mye og god bistand til politidistriktene gjennom Bistandsteamet. Miljøkrimavdelingen yter også mye bistand ut i distriktene hvert år. For denne bistanden må vi fremover forutsette at det legges igjen mer

---

« I de store miljøkrimsakene mener jeg vi mer og mer kan se at økonomi og miljø blir temaer i samme sak.

---

kompetanse etter at bistanden er gitt fra vår side. Vi sender ikke først og fremst en dyktig politietterforsker for å løse en vanskelig sak. Like mye sender vi folk for at de skal legge igjen kunnskap og lære opp distriktets ressurser til å løse tilsvarende saker på egen kjøll i fremtiden. Dette har vært utfordrende i dagens distrikter,

da det i realiteten ofte ikke er noe miljø å overføre kompetanse til. Dette kan bli bedre på en ny politiplattform.

ØKOKRIM som særorgan kan samtidig ikke bli et rundreisende konsulentorgan som ikke håndterer egne saker. Da vil vi etter hvert ende opp med å snakke om ting vi egentlig ikke har så god greie på. Vi er avhengig av å ha en base i de vanskeligste sakene med tilstrekkelige ressurser og folk som løser disse, slik at vi kan fortsette å utvikle faget og metodene. Samspillet her må ikke mistes av syne. Vi vurderte dette nøye når vi satte opp vår egen strategi om nasjonalt fagansvar.

I sum er det spennende tider vi er inne i hvis vi tar tak i mulighetene vi har nå for å forbedre oss. Mye ligger til rette for å styrke miljøkrimfeltet. Det samme gjelder økonomisk kriminalitet. Slik sett er jeg optimist.

Ikke sant, og vi kan vel oppsummere med at nasjonalt fagansvar på miljøkrimområdet er like viktig som for økonomisk kriminalitet.

Det kan vi. Nå venter vi på en avklaring på om det blir noe av forslagene våre. I den grad våre forslag blir implementert, er det nærliggende for meg å tenke at det blir på samme måte for miljøkrimområdet som for økonomisk kriminalitet. Det er viktig at det opprettes miljøer som er mest mulig samlokaliserte. Her vil det være endringssmerter. Folk kan komme til å måtte flytte på seg. I første fase er det viktig å sikre at dyktige fagfolk fortsetter, men likefullt foreta en reell oppbygging av større særkompetansemiljøer.

Kvalitet (av latin *qualitas*, "egenskap" fra *qualis*, "hvordan, av hvilket slag") viser til hvordan noe er. I dagligtale kan det særlig vise til egenskaper som er verdsatt eller vurderte i henhold til visse krav.

En snakker gjerne om god kvalitet, eller bare "kvalitet", med hensyn på for eksempel varer og arbeid. Slik kvalitet kan være subjektiv og vise til hvordan forbrukeren eller tilbyderen opplever tjenesten, men på mange områder finnes også kvalitetskontroller med klare krav. Kvalitet kan settes opp som motsats til kvantitet eller at noe er billig.

Tekst: førstestatsadvokat **Hans Tore Hoviskeland**, ØKOKRIM / Foto: **Shutterstock**
// hans.tore.hoviskeland@politiet.no

Nærpolitireformen – unik mulighet til å styrke miljøkrimfeltet.

Det er en klar forventning at de nye politidistriktene skal etterforske flere miljøkrimsaker enn før, at det skal skje hurtigere og med høyere kvalitet.

I Norge deles miljøkriminalitet grovt sett inn i lovbrudd som retter seg mot det ytre miljøet (forurensings-, natur- og kunst- og kulturminne-kriminalitet), slik generalklausulen i straffeloven 2005 §§ 240 og 242 også er bygget opp, og forhold som rammer det indre miljøet (arbeidsmiljø- og arbeidsmarkeds-kriminalitet). For snart to år siden ble også dyrekriminalitet tatt med. Vi har således med et svært vidt kriminalitetsbegrep å gjøre, fordelt over cirka 45 straffebestemmelser med flest aktuelle straffebud i regelverk som ellers er utpregede forvaltningslover.

Fra 1. oktober i år ble skillet mellom forbrytelser og forseelser opphevet, og miljøkriminalitet vil da "komme til syne" på en helt annen måte enn før. Da vil det komme et helt annet fokus på at cirka 65 % av sakene henlegges, og at de sakene som får positiv påtaleavgjørelse svært ofte har lang saksbehandlingstid. Dette må bli bedre, og politi og påtalemyndighet må jobbe smartere med disse sakene - ikke minst gjelder dette sakene som gir god allmennprevensjon.

Miljøkriminalitet er ofte både grov og organisert, og får høy score i trusselvurderinger sammenlignet med annen type kriminalitet, som for eksempel ØKOKRIMS trusselvurdering 2015–2016 viser. Miljøkriminalitet begås ofte av relativt ressurssterke aktører med et bevisst forhold til risiko. I tillegg er kriminaliteten ofte økonomisk motivert.

Hvordan kan et stort politidistrikt innrette seg for å optimalisere bekjempelsen av miljø-

kriminalitet?

Ved Nærpolitireformen vil det bli en reduksjon fra 27 til 12 politidistrikter. Jeg mener da at innsatsen mot miljøkriminalitet i de nye politidistriktene best kan innrettes ved at det i hvert politidistrikt opprettes et eget miljøkrimteam. Dette er også i samsvar med hva Riksadvokaten har nedfelt i sine prioriteringsskriv, og Politidirektoratet i miljørundskrivet (008/2008). Jeg mener et slikt team minst må bestå av fem personer, men teamet vil selvsagt måtte ressursettes utfra størrelsen og miljøutfordringene til de enkelte politidistriktene. Teamets sammensetning må bestå av både etterforskere og jurister, og teamet må legges inn under økoseksjonen. Miljøressursene i teamet må være store nok til at de ikke "drukner" i økonomisakene slik at de ender opp med å jobbe mest med økonomi. Teamet må også være så stort at de kan overføre kompetanse til økonomiteamet og til politiområdene, slik at større og alvorlige saker kan løses på tvers av disse med flere personer enn bare fra miljøteamet. Leder for økonomi- og miljøseksjonen vil ved en slik organisering få ansvaret for at arbeidet med bekjempelse av både økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet følges opp i samsvar med de mål som settes.

For å lykkes i innsatsen mot miljøkriminalitet er det avgjørende at fagmiljøene kan skjermes.

I enkelte situasjoner vil det være slik at andre oppgaver må prioriteres, slik at en fullstendig skjerming av ressursene som er satt av til å arbeide med miljøkriminalitet neppe er mulig, og heller ikke ønskelig. Men det er ikke

forenlig med behovet om skjerming dersom personellet inngår som en fast ressurs i forhold til andre arbeidsoppgaver, for eksempel at de inngår i faste vaktordninger slik tilfellet er i dag for mange av miljøkoordinatorene i en rekke politidistrikter. Ikke minst er skjerming av ressursene viktig for fremdriften i prinsipielle samt store og kompliserte saker.

All erfaring viser at bekjempelse av miljøkriminalitet best kan skje gjennom spesialiserte fagmiljøer, og at det jobbes tverrfaglig. Det tar også tid å bygge opp et godt tverrfaglig miljø. Å kunne vise til et godt fagmiljø har også vist seg å være svært viktig for rekruttering. Samlokalisering bidrar blant annet til bedre kvalitet på etterforskningen, hurtigere og mer målrettet etterforskning, samt bedre kompetanseoverføring.

For å møte dagens utfordringer må det etableres robuste fagmiljøer med evne og mulighet til å styre arbeidet med straffesakene på en god og effektiv måte. Samtidig må det legges stor vekt på generalistetterforskningsmiljøene, og utnyttelse av den muligheten man har gjennom umiddelbar etterforskning på stedet. Det man ikke gjør tidlig i en etterforskning - "the golden hour" - vil det ofte ikke være mulig å gjøre igjen senere med samme kvalitet og pålitelighet. Straksetterforskning generelt er i utvikling, og flere pilotprosjekter har vist gode resultater med bruk av egne etterforskningspatroljer. Ved bruk av metoder for beste praksis, tiltakskort, sjekklister og kontakt med særkompetansen i miljøtemaet, vil også generalistene i politiom-

rådene gjøres i stand til å utføre etterforskning av miljøkriminalitet av god kvalitet.

Hvordan sakene fordeles mellom miljøteamet og politiet for øvrig bør klargjøres gjennom en mer standardisert trekkinstruks. Instruksjonen må se hen til hva som er hensiktsmessig ressursbruk, og stille klare krav til hvilke saker som forventes løst av den alminnelige tjenesteperson. For flere politidistrikt vil det påløpe betydelige ressurser til reisevirksomhet om man ikke benytter lokale krefter.

Miljøkoordinatorrollen. Ordningen med miljøkoordinator bør fortsette også etter nærpoltireformen, men det forutsetter, slik det fremkommer i rapporten "Evaluerings av miljøkoordinatorrollen" fra 19. november 2013, at miljøkoordinatorrollen utgjør en 100 % stilling. Stillingens tittel bør imidlertid endres til miljøkrimkoordinator for å synliggjøre at vedkommende også arbeider med straffesaker. Det vil dessuten være viktig at miljøkrimkoordinatoren er en del av det skjermede miljøteamet. Derimot må det ikke settes likhetstegn mellom miljøkrimkoordinator og miljøetterforsker, slik det gjøres i flere distrikter i dag.

« For å lykkes i innsatsen mot miljøkriminalitet er det avgjørende at fagmiljøene kan skjermes.

Miljøkrimkoordinatoren må også ha forebyggende oppgaver, koordinering og fagutvikling som primærfunksjon, og arbeide for å oppfylle konkrete mål, innarbeidet i distriktets virksomhetsplan. En 100 % stilling vil gi anledning til å arbeide med alle de forebyggende oppgavene samtidig som det blir mulig å utføre en del etterforskning. På denne måten gis miljøkrimkoordinator mulighet til å vedlikeholde egen kompetanse, og bidra med sin ekspertise.

I mange distrikter har det vært et problem å beholde samme miljøkoordinator i stillingen

over lengre tid. Flere respondenter i rapporten "Evaluerings av miljøkoordinatorrollen" datert 19. november 2013, tror at kontinuiteten kan bli bedre dersom man gir stillingen høyere status gjennom stillingsplassering og lønn. Evalueringen peker på at det ikke er uvanlig at distriktets narkotika- eller familievoldskoordinator er politioverbetjent, mens miljøkoordinator innehar en stilling som politibetjent. I fremtiden kan det derfor være grunn til å gi miljøkoordinatorene samme plass, stilling, stillingsandel og status som koordinatorene innen de andre kriminalitetsområdene.

Miljøkontaktene. Miljøkontaktene i politiet, og i flere tilfeller også miljøkrimkoordinatorene, er ofte tilfeldig utpekt. All erfaring har vist at miljøkontaktene har problemer med å kombinere sin primærpolitioppgaver med miljøkontaktrollen. Jeg er noe i tvil om det er riktig å videreføre ordningen, men tror det kan være viktig å ha en miljøkontakt ved de største driftsenhetene. De som blir miljøkontakter må være de som etterforsker miljøkrimsaker ved den geografiske driftsenhet. Ved at politidistriktet har noen miljøkontakter vil en også få til et fungerende nettverk i politidistriktet og mot forvaltningen. Miljøkontaktene vil også kunne arbeide for at bekjempelse av miljøkriminalitet integreres i den ordinære polititjenesten.

Bedre målstruktur. Innsatsen mot miljøkriminalitet har til nå manglet sentrale mål, og det er få politidistrikter som har utarbeidet slike mål. Området har heller ikke vært et tema i styringsdialogen mellom Politidirektoratets etatsledelsesavdeling og underliggende etater.

I dag finns heller ingen egentlig felles plattform for de ulike politidistriktenes statusrapportering for innsatsen mot miljøkriminalitet. Det gjør at prioriteringen av miljøkriminalitet ofte er avhengig av hvordan den stedlige politimester prioriterer dette fagområdet. Dette må endres slik at det ikke medfører for store forskjeller fra distrikt til distrikt med tanke på hvordan miljøkriminalitet blir håndtert. De nye miljøteamene bør i det minste ha en formell målstruktur i PSV (Politiets styringsverktøy) som ledd i politidistriktets interne målstyring. Styringsparametrene bør som utgangspunkt være de samme for alle

miljøteamene i landet, slik at læring og utvikling i større grad kan skje på tvers. Styringsinformasjonen må være pålitelig, verifiserbar og ha tilstrekkelig kvalitet.

Politiet bør ikke bare bli målt på innkomne anmeldelser fra tilsynsorganene, men også på egne igangsatte saker.

Gode analyser. Prioriteringene av arbeid med miljøkriminalitet må vektes opp i mot øvrig kriminalitet. En riktig prioritering betinger gode analyser på alle områder.

Politidirektoratet arbeider i disse dager med en mal for risiko- og sårbarhetsanalyser for miljøkriminalitet (ROS-analyse). Denne blir viktig for hvordan politidistriktene skal arbeide med bekjempelse av miljøkriminalitet. ROS-analysen skal gi oversikt over risiko- og sårbarhet innenfor miljøkriminalitetsområdet i politidistriktene. Analysen skal bidra til bedre prioritering, ressursstyring og måloppnåelse i politidistriktenes arbeid.

Forebygging. God forebygging av miljøkriminalitet er viktig og vil også kunne hindre større ulykker og katastrofer. Samarbeid mellom politiet og kontrolletatene, både nasjonalt og regionalt, vil være en viktig faktor i det forebyggende arbeidet. Eksempelvis har den bransjeleraterte satsingen mot arbeidsmarkeds kriminalitet gitt god forebyggende effekt. Fellesaksjoner har også vist seg å gi forebyggende effekt, og ikke minst mulighet til å opplyse om regelverket. Hummeraksjoner og aksjoner mot ulovlig bygging i strandsonen er eksempler på dette.

Sårbare objekter skal kartlegges i beredskapssammenheng. De som arbeider med miljøkriminalitet, har også et stort nettverk og kontaktpunkter til andre etater. Det er viktig å

utnytte denne kompetansen også i beredskaps-sammenheng.

Det er for øvrig viktig at en henter ut synergier mellom beredskapsinnsats og omvendt. For eksempel vil nye politibåter styrke beredskapen, men bør også utnyttes i det daglige arbeidet med miljøkriminalitet. Større hendelser og katastrofer som i første omgang kan se ut som ulykker, kan i senere tid vise seg å være brudd på miljølovgivningen – Vest Tank saken (Rt. 2012 s. 65) er et eksempel på det.

Samarbeid med kontrolletatene. Kontrolletatene er blant de som anmelder flest miljøkriminalitetssaker til politiet, og er i straffesaksbehandling helt sentrale samarbeidspartnere. For optimalisert bekjempelse av miljøkriminalitet er det avgjørende med et velfungerende samarbeid mellom kontrolletatene og politi- og påtalemyndigheten.

Med innføring av færre og større politidistrikter bør man igjen se på hvordan samarbeidet med kontrolletatene kan forbedres. En forutsetning for at samarbeidet skal gi resultater, er en styrking av fagmiljøene innenfor miljøkriminalitet. Færre og større fagmiljøer i de nye politidistriktene bør i utgangspunktet kunne legge til rette for dette. Et godt samarbeid med kontrolletatene bør gi synergieffekter i form av flere løste saker, og gjensidig kompetanseutvikling.

I dag arrangerer de fleste politidistriktene årlige møter (Miljøforum) mellom miljøforvaltningen, politiet og påtalemyndigheten. Miljøforaene fungerer på varierende måte. Deres arbeid bør bli mer fremtidsrettet og brukes til felles risiko- og sårbarhetsanalyse, samt styrking og koordinering av felles kontrollinnsats.

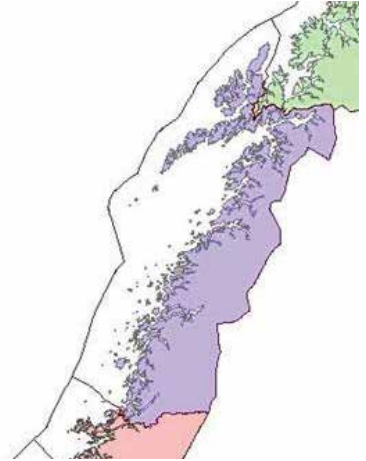

Tekst: politiadvokat **Margrete Torseter**, Salten pd
// margrete.torseter@politiet.no

– Innspill til organisering

Miljøkrimarbeidet i Nordland politidistrikt

Miljøforum Nordland 2015 ble enige om en liste med innspill rundt organiseringen av miljøkrimarbeidet i det nye Nordland politidistrikt. Innspillene er tiltenkt den nye politimesteren når vedkommende er på plass, men siden ansettelsen drøyer og organiseringsarbeidet delvis går parallelt, ble innspillene sendt både til den nåværende ledelsen i politidistriktene i Nordland og til Politidirektoratet i september 2015.

Mandag 8. og tirsdag 9. juni 2015 ble det årlige Miljøforum Nordland arrangert. Delta-kerne på samlingene er representanter fra de enkelte politidistriktene og fagetatene innen miljø i Nordland.

Det var i år 20 år siden det første Miljøforum Nordland ble arrangert i 1995. Arrangøransvaret har i disse årene gått på rundgang mellom politidistriktene i Nordland, som siden politireformen i 2002 har bestått av Helgeland politidistrikt (hovedsete Mosjøen), Midtre Hålogaland politidistrikt (hovedsete Harstad) og Salten politidistrikt (hovedsete Bodø). Samlingen i år ble avholdt på Kjerringøy utenfor Bodø, og Salten politidistrikt var arrangør.

Nå som antallet politidistrikter er satt, kan ting skje fort og beslutninger tas uten at det nødvendigvis er store prosesser rundt hver av dem. Det er da viktig at fagmiljøene kommer med sine synspunkter på hvordan de mener de nye politidistriktene best kan håndtere de enkelte fagfeltene. Dette var bakgrunnen for at Miljøforum Nordland, som et resultat av gruppe- og plenumsdiskusjoner på årets samling, ble enige om flere innspill til hvordan Nordland politidistrikt bør organisere miljøkrimarbeidet.

Her er innspillene:

Miljøkrimkoordinator

- Funksjonen videreføres i tråd med PODs rundskriv 008/2008.
- Tittelen bør endres fra 'miljøkoordinator' til 'miljøkrimkoordinator' for å være i tråd med utviklingen ellers i landet, blant annet i Økokrim, og for å synliggjøre hva fagfeltet egentlig dreier seg om.
- Stillingen som miljøkrimkoordinator blir en 100 % stilling og bør være på plass i løpet av første halvår 2016.
- Miljøkrimkoordinatoren bør være politiutdannet.
- Funksjonsmessig plasseres stillingen på

Felles Krimenhet, under eller i nær tilknytning til Økoteamet. Koordinatoren sitter geografisk samme sted som politimesteren, antageligvis i Bodø, både fordi personen skal fungere som politimesterens rådgiver innenfor miljøkrim, fordi Økoteamet antas å ha base der, og fordi mange av de samarbeidende etatene har hovedsete i Bodø.

- Miljøkrimkoordinatoren må ta initiativ til en ROS-analyse (Risiko- og sårbarhetsanalyse) i løpet av 2016.
- Miljøkrimkoordinatoren må sammen med etterforskerne på miljøkrim og miljøkrimjuristene utarbeide tiltakskort på flere av de ordinære miljøkrimsakene for å gjøre det lettere for de ordinære patruljene å ta tak i miljøkriminalitet (oljesøl, søppelbrenning, motorferdsel m.m.).

Miljøkrimjurister

- Påtaleansvar for samtlige miljøkrimsaker fordeles på tre miljøkrimjurister.
- Det gjøres en fordeling av sakene ut fra hva som er hensiktsmessig på bakgrunn av geografi og fagkunnskap. Sistnevnte gjelder særlig sokkelsaker og fiskerisaker. Per i dag er det i Helgeland politidistrikt to kriminalteknikere, to etterforskere og én påtalejurist som har særkompetanse på sokkelsaker. Denne kunnskapen må videreføres.
- Miljøkrimjuristene kan også ha påtaleansvar for andre saker, gå jourvakt osv., men bør ikke ha andre omfattende oppgaver som f.eks. å være påtaleleder, stedfortreder for denne eller plassansvarlig.
- Miljøkrimjuristene plasseres funksjonsmessig under påtalelederen, selv om de geografisk ev. plasseres andre steder enn ved hovedsetet.

Etterforskning

- Det må bygges opp et kraftsenter innenfor miljøkrim på hovedsetet.

- Det foreslås at etterforskere på miljøkrim funksjonsmessig plasseres innenfor Økoteamet, men at de geografisk kan være plassert rundt i politidistriktet.
- Det må sørges for at det finnes fagkunnskap hos etterforskerne innen miljø i alle de nye regionene. Disse etterforskerne bør også fungere som miljøkontakter i regionene, jf. PODs rundskriv 008/2008.
- Kraftsenteret får i oppgave å ha en overordnet styring av etterforskning av all miljøkrim i politidistriktet, og å styre hvor etterforskningen skal skje. Hvis det f.eks. er god fagkunnskap på kulturminnekriminalitet i Narvik, må de ressursene kunne brukes på saker i Brønnøysund. Hvordan ressursene skal brukes, kan variere etter sakens omfang og alvorlighet (f.eks. innspill til etterforskning, avhørsdisposisjoner, overhøre avhør per videolink, foreta etterforskningsskritt, overta etterforskningsansvaret osv.).

Måltall

- Det bør innføres sentrale måltall innenfor miljøkriminalitet.
- Inntil det skjer, bør lokale måltall tilsvarende det som Salten politidistrikt har hatt de siste årene (mål om at politidistriktet selv klarer å avdekke og opprette et visst antall miljøkrimsaker i løpet av et år), videreføres.

Straffesaksinstruks

- Arbeidsmetodene bør nedfelles i en ny straffesaksinstruks.

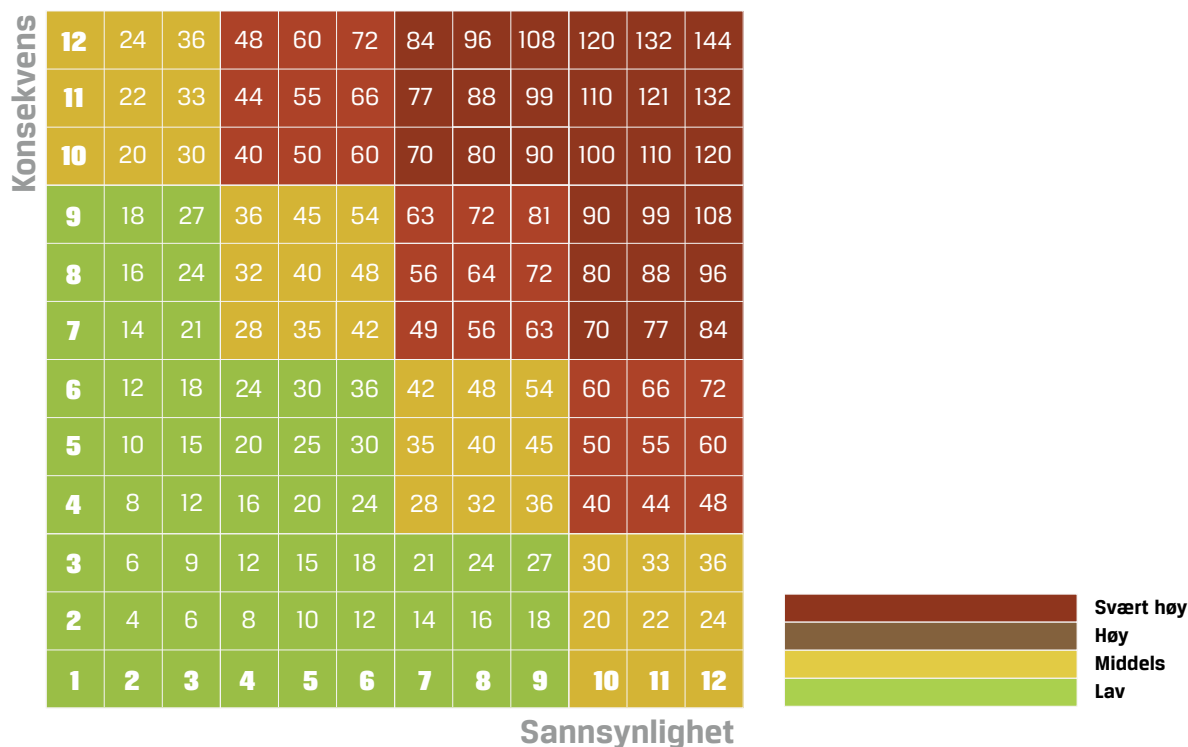
Miljøforum Nordland

- Dette må videreføres med årlige lunsj til lunsj-møter som nå, og arrangøransvaret legges til miljøkoordinatoren i Nordland politidistrikt.

Tekst: politioverbettjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Figur: **Økokrim**
// kenneth.didriksen@politiet.no

Figur 2: risikomatrise

Miljøkrim skal ROS-analyseres

Politiets ordning med lokale miljøkoordinatorer i hvert politidistrikt har, som nevnt tidligere i Miljøkrim, vært gjennom en analyse. Hensikten med analysen var å finne ut hvordan ordningen best kan videreføres.

På bakgrunn av resultatene som kom frem i analysen, besluttet Politidirektoratet å utarbeide en veileder for risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for miljøkriminalitet. Veilederen skal være et verktøy for miljøkoordinatorene og bidra til en mer systematisk og kunnskapsbasert tilnærming til forebygging og bekjempelse av nærmere angitte fagfelt.

Miljøkriminalitet rammer ofte fellesgoder mer enn enkeltpersoner og representerer sårbare verdier. Målet er at ROS-analysen skal bidra til bedre prioritering, ressursstyring og måloppnåelse i politiets arbeid med miljøkriminalitet.

En arbeidsgruppe med forankring i POD og med representanter fra forskjellige politidistrikter og ØKOKRIM har, i samarbeid med en referansegruppe, utarbeidet en slik veileder.

Veilederen inneholder en prosess- og metodebeskrivelse, med trinnvise steg for gjennomføring av analyse. Det er også utarbeidet en mal som hjelpemiddel for dette arbeidet.

Flere av analysetrinnene har egne sjekklistor for å redusere risikoen for å overse viktige momenter. Selve veilederen baserer seg på Norsk Standard 5814:2008 Krav til risikovurderinger.

Veilederens definisjon av miljøkriminalitet baserer seg på beskrivelsen i miljørundskrivet (008/2008) og skiller mellom fem hovedkategorier av miljøkriminalitet:

- naturkriminalitet
- dyrevelferd
- forurensingskriminalitet
- kunst- og kulturminnekriminalitet
- arbeidsmiljøkriminalitet

Veilederen ligger nå hos Politidirektoratet for godkjenning og videre distribusjon.

Tekst: seniorrådgiver **Monica M. Værholm**, ØKOKRIM / Foto: **Shutterstock**
// monica.mjos.varholm@politiet.no

ØKOKRIMs trusselvurdering 2015-2016

ØKOKRIM publiserte i juli den nye trussel- og risikovurderingen for 2015-2016. I år har vi laget to dokumenter, en trusselvurdering som fokuserer på de viktigste truslene og utviklingstrekkene innen økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet og en risikovurdering som gjennomgår alle lovbruddskategorier. Vi har også valgt å fokusere på tre områder av norsk økonomi hvor vi mener trusselen for økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet er spesielt stor: finansmarkedet, arbeidsmarkedet og fiskerinæringen. Her presenteres noen av vurderingene våre fra de to dokumentene.

Trusselen for miljøkriminalitet er preget av stor grad av kontinuitet, så mange av truslene og utfordringene vi fremhever i år, er det samme som er fremhevet tidligere år. Likevel er det viktige endringer. Miljøkriminalitet utføres i økende grad av aktører som av samme profittmotiv også utfører annen økonomisk kriminalitet. I de fleste politidistriktene domineres likevel saksbildet av tradisjonell miljøkriminalitet, for eksempel saker om motorferdsel i utmark, ulovlig avfallshåndtering/forsøpling, ulovlig jakt og fiske, ulovlig importerte kjæledyr og ulike typer dyremishandling.

Innen flere typer miljøkriminalitet er oppdagelsesrisikoen og sannsynligheten for å bli dømt lav. ØKOKRIM frykter en utvikling hvor forvaltningen ikke anmelder miljøkriminalitetssaker fordi politiet ikke etterforsker dem.

Kriminalitet mot miljøet rammer ofte fellesgodene mer enn enkeltpersoner og kan ha globale konsekvenser. Miljøkriminalitet er en belastning på miljøet som kommer på toppen av den belastningen lovlig virksomhet utgjør. I risikovurderingen scorer derfor flere av miljøkriminalitetstypene høyt.

Arbeidsmarkeds kriminalitet/arbeidsmiljøkriminalitet. Vi har over tid sett en uønsket utvikling med økt økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet inkludert økt utnyttning av sårbare utenlandske arbeidere i de delene av arbeidsmarkedet som er preget av stor andel ufaglært arbeidskraft og stor kontantomsetning. I dag benyttes benevnelsene arbeidsmarkeds-

kriminalitet og arbeidslivskriminalitet om denne samfunnsutfordringen. Kjernen i denne kriminaliteten er organisert utnyttning av mennesker og våre økonomiske strukturer for å oppnå økt profitt. Skatte- og avgiftskriminalitet er hovedkilden til økonomisk utbytte og begås integrert sammen med alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet. Det synes å være økt organisering rundt utnyttelsen av arbeidstakere, som spenner fra svart arbeid, til sosial dumping, og i de mest alvorlige tilfellene menneskehandel.

En stor del av arbeidsmarkeds kriminaliteten finner sted fordi norske privatpersoner, næringslivsaktører og det offentlige (gjennom anskaffelser) er langt mer opptatt av pris enn av seriositet. Også store og veletablerte virksomheter bidrar til kriminalitet som faller inn under definisjonen av arbeidsmarkeds kriminalitet.

Det har blitt iverksatt mange tiltak for å motvirke sosial dumping og arbeidsmarkeds kriminalitet, og denne kriminalitet er også i fokus hos både kontrollatene og politiet og det arbeides i større grad tverretattlig. Men det vil ta tid før tiltakene vil virke, og det er sannsynlig at trusselen for arbeidsmarkeds kriminalitet vil bestå i de neste to årene.

Fiskerikriminalitet. Fiskerikriminalitet er en gjennomgripende form for kriminalitet som omfatter både alvorlig økonomisk kriminalitet, alvorlig miljøkriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet innen næringen. Kriminaliteten er tidvis grov både med hensyn til økonomi og miljø. Overfiske og uregistrerte landinger av fiske legger grunn-

laget for senere skatte- og avgiftskriminalitet og annen økonomisk kriminalitet.

Utnyttelsen av arbeidstakere innen fiskerinæringen har blitt mer organisert, næringen ansetter i større grad utenlandske arbeidere og asylsøkere. Alvorlige brudd på arbeidsmiljøloven som grove brudd på arbeidstidsbestemmelsene, lavere lønn enn det som vanlig i næringen og dårlige sikkerhetsmessige forhold er vanlig.

Trusselen for fiskerikriminalitet har over tid vært høy. Det økonomiske presset mot fiskeri-

	2010	2011	2012	2013	2014	Endring 2013-2014	Endring 2010-2014
Totalt anmeldt miljøkriminalitet	6785	6597	6090	6245	6585	5,4	-2,9
Totalt anmeldt miljøkriminalitet (over 3 mnd strafferamme)	6415	6265	5735	5850	6205	6,1	-3,3
Utvalgte hovedstatistikkgrupper (over 3 mnd strafferamme)	3362	3567	3001	2797	3041	8,7	-9,5
Forurensingsloven	360	364	324	322	324	0,6	-10,0
Naturmangfoldsloven	65	76	60	75	93	24,0	43,1
Viltloven	225	213	230	232	239	3,0	6,2
Akvakulturlove	22	21	25	12	24	100,0	9,1
Plan- og bygningsloven	90	55	60	51	55	7,8	-38,9
Havressursloven	1551	1686	1271	1066	1057	-0,8	-31,9
Arbeidsmiljøloven	666	818	769	748	863	15,4	29,6
Kulturminneloven av 9. Juni 1999	23	26	29	17	21	23,5	-8,7
Dyrevelferdsloven av 19.6.2011	360	308	233	274	365	33,2	1,4

Tabell 2: Anmeldt miljøkriminalitet 2010–2014.

Kilde: jus065, Politidirektoratet, *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2014*.

næringen fra lavkostland vil øke. Den samtidige trenden med større, kompliserte og internasjonale selskapsstrukturer og økt integrering av skatte- og arbeidsmarkeds kriminalitet gjør at ØKOKRIM vurderer at utbredelsen av fiskerikriminalitet er stor og at trusselen sannsynligvis vil øke.

Forurensingskriminalitet. Ulovlig avfallshåndtering vurderes å være den største trusselen innenfor forurensingskriminalitet. Både nasjonal håndtering og grensekryssende transport av avfall er en utfordring og det er observert en utvikling mot at kriminelle tar større del i denne næringen. Europol vurderer at dersom ikke tiltak settes inn, vil den ulovlige handelen med e-avfall vokse dramatisk i den nærmeste fremtid og bli på nivå med narkotikahandel.

En annen stor miljøtrussel er såkalte diffuse utslipp. Det er stadig flere farlige kjemikalier i omløp og de farligste miljøgiftene brytes ikke ned i naturen. Dette er et grenseområde mellom lovlig og ulovlig virksomhet. Nye kjemikalier tas ofte i bruk og selges til privatpersoner i dagligdagse produkter, som elektronikk, husholdningsartikler og leker, før man finner ut at de er skadelige for miljø og mennesker og må klassifiseres som miljøgifter og forbys i produkter. Effekten av forurensingsbelastningen er dårlig forstått, og cocktaileffekten, det vil si hvordan stoffene virker i kombinasjon med hverandre, er spesielt bekymringsfull.

Naturkriminalitet. Lovlige inngrep utgjør den største trusselen mot vår natur og vårt naturmangfold. Siden kriminalitet kommer på toppen av de lovlige inngrepene, kan relativt

begrensede overtredelser få store konsekvenser. Manglende evne til å se konsekvensen og alvorligheten i små overtredelser bidrar sannsynligvis til å øke trusselen for naturkriminalitet.

Fysiske naturinngrep og arealendringer som påvirker habitat er den viktigste trusselen mot artene i norsk natur. Naturkriminalitet i form av ulovlige tiltak eller brudd på plan- og bygningsloven er et problem her. Ulovlig inngrep og ulovlig motorferdsel i utmark, spesielt barmarkskjøring, blir også spesielt alvorlig. Krypskyting og ulovlig jakt er også et problem over hele landet, og det er sannsynlig at flere ulver har blitt avlivet ulovlig de siste årene.

Ulovlig handel med truede arter er også et økende problem og den tredje største illegale handelen internasjonalt. Innførsel av fremmede arter og spredning av slike til stadig nye områder, er en økende trussel mot norske økosystemer.

Fiske- og akvakulturkriminalitet.

Trusselen for fiske- og akvakulturkriminalitet har over tid vært høy og vil fortsette å være det. Oppdrettsnæringen er derfor pålagt strenge reguleringer tilknyttet sykdom og rømninger. Det synes likevel å være vedvarende stor risikoville i næringen, og næringen begår lovbrudd med forsett og tar så uforsvarlig høy risiko at det utgjør et lovbrudd. Dette kan gjelde krav satt av hensyn til både miljø, fiskehelse eller fiskevelferd. Økt kriminalitet i akvakulturnæringen vurderes å forbli en alvorlig trussel fremover.

Kunst- og kulturkriminalitet

Kunst- og kulturminnekriminalitet er en kriminalitetstype med muligheter for stor profitt, mens oppdagelsesrisikoen og straffene er lave.

Ulovlig handel med kunst og kulturminner anses internasjonalt som en voksende utfordring. Uerstattelige kulturgjenstander av unik historisk betydning stjeles fra museer, eller plyndres fra arkeologiske utgravningssteder før de smugles over grensene for omsetning i Europa og andre steder. Den økonomiske vinningen fra slikt salg er, sammen med olje- og menneskehandel, de viktigste finansieringskildene for IS og Al-Qaida. Dette er gjenstander som kanaliseres til organiserte kriminelle nettverk, og som også kan bli omsatt i Norge – Norge representerer et marked som etterspør kunst og kulturminner og dermed genererer ulovlig virksomhet andre steder i verden.

Manglende vedlikehold av vernede bygg kan også være kriminelt. Kommunene bidrar her i betydelig grad til trusselen – 500 fredede bygg kan falle sammen på grunn av manglende vedlikehold.

Dyrevelferds-kriminalitet. Det er grunn til å anta at trusselen om mishandling og vanskjøtsel av husdyr vil holde seg stabil. Med stor interesse for spesielle arter i enkelte miljøer, økt integrering i Europa og lav oppdagelsesrisiko vil sannsynligvis ulovlig innførsel av kjæledyr også bestå. Dyrevelferds-kriminalitet fører til store lidelser for enkeltdyr. Forskning viser i tillegg at vold mot dyr kan ha sammenheng med vold mot mennesker. Det er en utfordring å sikre at velferd for dyr, og spesielt fisk, ivaretas i samfunnet. Det er derfor viktig at kravene i loven respekteres i større grad.

Begge dokumentene, trusselvurderingen og risikovurderingen, ligger tilgjengelig på www.okokrim.no.

Geilo 25. -27. august 2015

Fagseminar om miljøkriminalitet

ØKOKRIM arrangerte sitt årlige fagseminar om miljøkriminalitet på Ustedalen hotell på Geilo 25. -27. august. Til seminaret søker ØKOKRIM å samle landets miljøkoordinatorer, miljøjurister, statsadvokater og politiledere som har ansvar for miljøkriminalitet. Formålet er oppdatering og utvikling av miljøkrimfaget samt relasjonsbygging. På seminaret var 23 politidistrikter representert med over 70 deltakere totalt.

Seminaret ble åpnet tirsdag 25. august av Hans Tore Høviskeland, avdelingsleder for miljøkrimavdelingen. Han pekte på at politiet er inne i en utfordrende periode med endring og at miljøkrimområdet også påvirkes av dette. Hvordan feltet blir organisert og ivaretatt i ny politistruktur krever planlegging, fokus og initiativ fra alle som jobber på feltet. Sissel Hammer, politimester i Nordre Buskerud, med bakgrunn som miljøjurist i Oslo politidistrikt, ønsket videre velkommen som vertskapsdistrikt for seminaret. Hammer redegjorde for distriktets miljøkrimarbeid og -utfordringer. Nordre Buskerud er et distrikt preget av mange og store naturområder og mye turisme. Etter Oslo har de ulike destinasjonene i distriktet flest gjestedøgn pr. år i Norge. Turismen og relaterte bransjer øker presset både på ytre og indre miljø. Hammer reiste med denne erfaringen spørsmål om tiden er inne for å rendyrke arbeidet med disse kriminalitetsformene i to separate områder. Nordre Buskerud har flere miljøkrimutfordringer, mye preget av økt ferdsel og naturbruk, men også en økende andel av utenlandske sesongarbeidere som er sårbare for arbeidsmiljøkrim og annen utnyttelse. I likhet med andre distrikter, opplever Nordre Buskerud at miljøkrimområdet ofte kommer i annen rekke når det gjelder ressursbruk og også manglende oppmerksomhet fra media. Hammer oppfordret derfor om at man 1) må bruke media mer aktivt da det er en viktig

ressurs på miljøfagområdet og 2) det er nå de som arbeider på feltet må være aktive internt i politidistriktene for å påvirke til et bedre organisert politi-Norge. På miljøkrimområdet foreslo Hammer at miljøkoordinatoren plasseres enda tettere på politimesteren i hvert distrikt for å sikre nødvendig fokus på feltet.

Seniorrådgiver Stephan Torp fra Justisdepartementet og politiinspektør Roger Broen fra Politidirektoratet (POD) fortsatte med hver sin orientering. Fra Justisdepartementet redegjorde Torp for pilotprosjektet i Sør Trøndelag på dyrevelferd og samarbeidsavtalen mellom POD og Mattilsynet som ligger til grunn for dette. Torp presiserte at Sør Trøndelag politidistrikt ikke skal fungere som et dyrepoliti for hele Norge. ØKOKRIM har fortsatt ansvaret for landsdekkende bistand på dyrevelferd. Torp redegjorde for at dyrevelferdsprosjektet er et treårig prøveprosjekt som ble etablert på kort tid uten høye kostnader gjennom sterk politisk vilje og ved å sette gammel lærdom i system. Han ga uttrykk for at Justisdepartementet ønsker å vurdere om det kan etableres tilsvarende pilotprosjekter på andre miljøkrimområder som arbeidsmiljø, fiskeri /oppdrett, kunst og kultur mv. og oppfordret til å ta kontakt om slike muligheter. Både Torp og Broen tok opp miljøkoordinatorrollen og evalueringsrapporten som er gjennomgått av POD og Justisdepartementet. Broen orienterte om at nødvendige endringer planlegges gjennom-

ført så snart arbeidet med nærpoltireformen gir rom for det, tidligst våren 2016. Broen redegjorde også nærmere for status i arbeidet med nærpoltireformen. I en utfordrende periode for politiet oppfordret han deltakerne om å melde fra om behov og problemstillinger slik at disse blir fanget opp oppover i kjeden og en del av den fremtidsdialogen som pågår.

Etter lunsj fortsatte Mjøs Værholm om ØKOKRIM sin trusselvurdering for 2015 – 2017 som fremhever satsningsområdene fremover. Hun understrekte at trusselvurdering i utgangspunktet er til beslutningstakere til aktiv bruk i ressursdiskusjoner og vurderinger. Hovedfunn med tanke på miljøkriminalitet er at kriminalitetsformen er vesentlig mer utbredt enn statistikken gir uttrykk for, den er mer organisert og begås av større aktører. Hun pekte også på at en manglende evne til å se sammenhengen, konsekvensen og alvorligheten av også mindre overtredelser sannsynligvis bidrar til å øke trusselbildet. Nytt av året er at dyrevelferd og fiskeri er inkludert i trusselvurderingen. Hans Tore Høviskeland opplyste at ØKOKRIM i tråd med trusselvurderingen planlegger en aksjon rettet mot barmarkskjøring i samarbeid med lokalt politi og SNO. (Ved utgivelsen av denne utgaven av Miljøkrim kan det opplyses at aksjonen er gjennomført og har resultert i konkrete anmeldelser. Red.anm.)

Den 3. september 2014 inntraff en stor og alvorlig sprengningsulykke 2 km øst for Geilo sentrum, der Riksveg 7 krysser Bergensbanen. Ulykken skjedde i forbindelse med lading av borehull og tre anleggsarbeidere omkom. Innsatsleder Odd Halvard Seterdal, lensmann Torstein Seim og krimtekniker Lars Enerhaugen holdt et innlegg om ulykken og etterforskningsarbeidet. Det var stor medieinteresse og håndtering av pressen ble en særskilt oppgave å ivareta. Både aktiv og informativ bruk av Twitter samt avsluttende åstedsbefaring med pressen ble trukket

frem som gode læringspunkter. Det var også store utfordringer knyttet til det å ha et åsted i krysningspunktet mellom to hovedfartsårer for tog og vei, med den begrensning dette ga for fremkommelighet både for innsatspersonell og i andre rekke for den ordinære trafikkavviklingen.

Første seminardag ble avsluttet med en oversikt over miljøkrimstatistikk fra spesialletterforsker Joachim Schjolden i ØKOKRIM hvor han presenterte blant annet en positiv speilutvikling av flere gitte forelegg og nedgang i henleggelse de siste fem årene, likevel også på at henleggelsesprosenten på området fortsatt er for høy, ca. 65 %.

Onsdagen startet med et interessant innlegg om den såkalte Ulvesaken hvor fem menn i april i år ble dømt i Sør-Østerdal Tingrett for forsøk på ulovlig jakt og felling av ulv. Det ble redegjort for den brede etterforskningen og metodebruk med internettspaning, innhenting av teledata, telefonavlytting og deretter målrettede aksjoner mot de aktuelle miljøene. Beslag av jakt-GPSer og sikring av spordata fra disse utgjorde viktige og illustrerende bevis i rettssaken. Tingrettsdommen er anket og ankesaken er berammet til mars 2016 i Eidsivating Lagmannsrett.

Miljøkoordinator i Agder, Torvild Selås holdt et innlegg om to miljøkrimaksjoner fra distriktet. Våren 2014 ble det avholdt en aksjon langs sørlandskysten med fokus på arbeidsmiljøkrim etter initiativ fra Arbeidstilsynet i samarbeid med politiet, SNO, Kystvakten og Skatteetaten. Brede aksjonstyper som dette har en viktig forebyggende effekt, og samarbeidet på tvers av etatene muliggjorde et betydelig antall tilsyn på ellers vanskelig tilgjengelige steder. I Påsken i år gjennomførte Agder politidistrikt, i samarbeid med SNO, en aksjon i forbindelse med ulovlig snøscooterkjøring i landskapsvernområder. Slik kjøring er et voksende problem nord i Agderfylkene hvor særskilte frikjøringsmiljøer har utviklet seg.

Ny straffelov trådte i kraft 1. oktober 2015. Politadvokat Inge Svae-Grotli redegjorde for enkelte generelle og spesielle endringers mulige betydning for miljøkrimområdet. Opphevelsen av skillet mellom forbrytelse og forseelse vil forhåpentligvis gjøre at miljøkriminalitet blir mer synlig. De generelle reglene om medvirkning og forsøk i ny straffelov vil også ha betydning for flere sentrale spesiallover, så som naturmangfoldloven. Terskelen for hva som skal anses som grov uaktsomhet er også senket. Andre endringer er også viktig å være oppmerksom på.

Etter lunsj onsdag holdt Siv Runhovde, som er stipendiat ved PHS, foredrag om ulovlig handel med truede arter basert på hennes pågående doktorgradsarbeid. Runhovde forsker på hvordan politi og tollvesen møter fenomenet ulovlig handel med utrydningstruede arter og hvilke utfordringer lokale politi- og tollorganisasjonen står overfor. Arbeidet er basert på intervjuer og observasjon med tollvesen og politi i Norge, samt til sammen 17 ukers feltarbeid i Uganda hvor ulovlig transithandel med elfenben forekommer i stor utstrekning. Den ulovlige handelen behandles som et transnasjonalt krimproblem og ikke som et naturkonserver-

veringsproblem. Rundhovs foreløpige funn fra norsk tollvesen og politi tilsier at det ikke er et prioritert område å avdekke ulovlig handel med truede dyrearter. Det er lite klare retningslinjer og feltet oppfattes som komplisert, tidskrevende og lite lønnsomt. De beslag som blir gjort er ofte et resultat av tilfældigheter, og det gis tilnærmet ingen opplæring hverken i politi eller tollvesen på området.

Professor i landbruksøkonomi på NMBU, Arild Vatn holdt onsdagens siste faginnlegg om verdisetting av biologisk mangfold. Han konkluderte med at tap av biologisk mangfold er et alvorlig problem og bør komme høyere på dagsorden gjennom en økt forståelse blant eksperter, politikere og lekfolk om hvordan biologisk mangfold kan eller bør verdsettes. Et problem er at valg av metode påvirker utfallet av verdisettingen og det er uenighet om mangel på prising er et problem eller et gode i arbeidet med å søke å hindre tap av biologisk mangfold.

Onsdag ettermiddag var satt av til en utflykt opp til Hallingskarvet Nasjonalpark i regi av Petter Braaten fra SNO på Geilo. Han var pådriver for prosjekt Prestholtstien som ble startet i 2010 da SNO så et sterkt behov for å reparere den daværende stien opp til Prestholtstien. Stien er en av de mest brukte adgangspunktene til Hallingskarvet Nasjonalpark. Sommeren 2011 begynte arbeidet med å legge ny sti. Flere hundre tonn med stein ble fløyet inn med helikopter og tre sherpaer fra Nepal fikk i oppdrag å bygge stien der det ikke var maskinelt mulig å komme frem, samt revegetere området etterpå. Stien sto ferdig i 2013 og blir hyppig brukt. Det har vært en økning i antall registrerte brukere fra om lag ca. 5 700 personer i 2010 til 23 000 i 2013.

Etter et kvarters busstur opp vakre Havsdalen fra Geilo sentrum til Prestholtseter, gikk turen opp den bratte trappestien i fint vær. På toppen 1600 moh kom likevel tåken, men trass i regn, vind og dårlig sikt på vei ned ble det en veldig fin tur langs hele Prestholtrunden i et fantastisk landskap. Runden er tilrettelagt på en måte hvor både miljø og turistnæring blir ivaretatt, hvilket har vært et viktig formål med prosjektet. Onsdag kveld ble avsluttet med middag på hotellet med underholdning fra miljøkrimavdelingens egen "stryk og blæs" trio.

Siste seminardag ble innledet av Pål Pre-

strud, ny SNO-direktør, som ga en kort oversikt over SNO sitt mandat som miljødirektoratets operative feltorgan. Ulovlig jakt og fiske, omsetning av truede arter og ulovlige fysiske inngrep og hogst er blant den alvorlige miljøkriminaliteten som faller innenfor SNO sitt ansvarsområde. Satsningsområdene for 2015 er i tråd med dette og trusselvurderingen generelt for miljøkrim. Kontroll av snøscooter og barmarkskjøring, ulovlig felling av ulv, lakse- og innlandsfiskekontroll samt avdekking av alvorlig faunakrim er noe av det som vil bli prioritert. Oppfordring fra Prestrud tilslutt; - SNO er en stor ressurs, bruk oss!

Roy Tananger, miljøkoordinator i Follo politidistrikt holdt et innlegg om tanker rundt miljøkrim i det nye politidistrikt Øst og hvilke utfordringer omorganiseringen kan gi. Deretter ble det holdt plenumsdiskusjon om ivaretagelse av miljøkrimarbeidet som del av politireformen på nasjonalt plan. Flere uttrykte bekymring for miljøkrim sin plass i omstruktureringen, og det er en spent stemning rundt organiseringen av miljøteam og koordinatorrollen i de nye distriktene. Det er store utfordringer med ulikhetene

i distriktene og muligheten for å opprette egne miljøteam, atskilt fra økoteamene ble diskutert. Mer opplæring, økt fokus på miljø saker og en mer sentral rolle for ØKOKRIM ble også nevnt.

Torsdag begynte med noe dårlig vær, hvilket spøkte for deltagelse fra neste post på programmet, politiets helikoptertjeneste. Været klarnet heldigvis, og helikoptertjenesten fra Oslo politidistrikt fikk fløyet opp og holdt et spennende og aktuelt innlegg. To heldige vinnere av en loddtrekning kvelden før fikk være med på demonstrasjonstur over Geilo og nasjonalparken. Helikoptertjenesten er en nasjonal bistandstjeneste underlagt Oslo politidistrikt. Vi fikk et innblikk i bredden av tjenester de kan tilby og en klar oppfordring om ta kontakt ved behov da dette er en ressurs som er der for å brukes!

Seminaret ble avsluttet ved statsadvokat Birgitte Istad med en orientering om nytt fra Riksadvokaten og Hans Tore Høviskeland med nytt fra lovgivning og rettspraksis, samt en konkluderende oppsummering av et godt og lærerikt seminar.

Deltakerne på seminaret fikk selv prøve ut den flotte, men bratte stien opp til Prestholtstien og Hallingskarvet Nasjonalpark som SNO har tatt initiativ til. 400 høydemeter på strekning kortere en 2 km var en fin utfordring og anledning til å bli bedre kjent utenfor møtesalen på Ustedalen hotell.

Avsluttende konferanse i prosjektet håndtering av ulovlig handel med ee-avfall

(Countering WEEE Illegal Trade – CWIT)

Av: Spesialetterforsker **Per Knut Vistad**, ØKOKRIM

Konferansen fant sted i Interpols hovedkontor i Lyon, 25. – 26. juni, 2015. Hensikten med konferansen var å presentere prosjektets foreløpige funn og temaene var:

- WEEE ruter, WEEE markedet og WEEE aktører
- Drivere i ulovlig aktivitet innen ee-avfall
- Anbefalinger med formål å håndtere ulovlig handel av WEEE

Prosjektet er finansiert av EU og har pågått i 2 år. Konsortiumet har bestått av private firmaer foruten FN-organisasjoner og INTERPOL (INTERPOL har vært prosjektkoordinator). Sluttrapport med anbefalinger og annen informasjon om prosjektet finnes på nettsiden cwitproject.eu.

Konferansen var inndelt i fem tema, hvert organisert som et panel bestående av 5-6 personer (plukket ut fra industrien selv, politi, påtalemyndighet, domstol, forskningsmiljøer,

forvatningsmyndighet og prosjektorganisasjonen selv), inklusive en moderator. Et kort innlegg fra en av paneldeltagerne, etterfulgt av paneldebatt og med mulighet for spørsmål fra salen. De fem temaene var:

- **Tema I – Øk innsamlingen, unngå lekkasje** (Med Vistad i ekspertpanelet)
- Tema II – Handel, behandling og økonomiske drivere
- Tema III – Rettslig rammeverk, implementering og håndheving
- Tema IV – Håndheving og påtale
- Tema V – Veikart (Roadmap)

Dyrevelferds-kriminalitet

Samarbeidsavtale mellom Mattilsynet og Politiet

For å styrke det tverretatlige arbeidet mot kriminalitet som rammer dyr og deres velferd undertegnet administrerende direktør i Mattilsynet, Harald Gjein og politidirektør Odd Reidar Humlegård i april en avtale som beskriver etatenes roller og ansvar på dette feltet. Blant annet skal det utpekes kontaktpersoner og jevnlig gjennomføres både sentrale og regionale samarbeidsmøter. Det skal også, som del av felles kompetanseutvikling arrangeres fagseminar om dyrevelferd hvert annet år.

Operasjon Monitor Eye

Av: **Lsdeds** Illustrasjon: **Freeimages**

I løpet av to måneder tok egyptiske myndigheter beslag i blant annet våpen, narkotika og stjålet kunst i en målrettet operasjon mot illegale varer.

Mer enn 233 våpen, inkludert, maskinpistoler og rifler, 30 kg heroin, fem kg opium og nesten tre kg kokain var del av beslaget som ble gjort. I tillegg ble det også funnet 23 deler av elfenben blant de ulovlige varene ble beslaglagt.

Under en aksjon i Damietta havn ble en 40-fots container, som angivelig skulle inneholde tremøbler på vei til USA, stanset og undersøkt. Egyptiske myndigheter oppdaget at containeren i stedet inneholdt 135 porselen- og tregjenstander fra Muhammad Ali-dynastiet som var stjålet fra forskjellige museer, samt et lager som tilhører Kulturdepartementet i Egypt. Disse gjenstandene betegnes av fagmyndighetene som uvurderlige, og en viktig del av Egypts kulturarv.

Denne aksjonen var del av Operasjon Monitor Eye, som var støttet av Interpol og gjennomført i regi av det egyptiske innenriksdepartementet i tidsrommet 1. mai til 30. juni 2015. Operasjonen hadde fokus på flyplasser, havneområder, markeder, butikker og varehus over hele landet.

I løpet av denne operasjonen ble nesten 200 millioner ulovlige og falske varer til anslagsvis 91 millioner euro beslaglagt; blant annet falske politi- og militæruniformer, bildeler, datatilbehør, fyrverkeri, plantevernmidler og skjønnhetsprodukter. Til sammen 174 personer ble arrestert.

Interpols direktør, Tim Morris, sa i etterkant av operasjonen at mangfoldet av beslaglagte varer tydelig viser koblingene mellom ulike typer kriminalitet, og at det kreves en koordinert og tverrsektoriell tilnærming for å bekjempe dette problemet.

"Kriminelle vil dra nytte av alle muligheter som ligger åpne, enten dette er gjennom smugling av stjålne kunstverk, våpen, narkotika, eller trafficking av falske og illegale varer," uttalte Morris som en konklusjon etter aksjonen.

Erfaringene fra operasjonen vil nå bli gjort tilgjengelig for politi i andre land som jobber med tilsvarende tema. Videre vil det bli gjennomført analyser for å avdekke eventuelle koblinger til kriminelle nettverk og illegale markeder i andre land.

Færre påviste rovviltskader

Av: **Miljødirektoratet** Illustrasjon: **Shutterstock**

Rovvilt ser ut til å gjøre mindre skade på sau enn det som har vært vanlig det siste tiåret. Så langt i år er det påvist litt over 800 skadetilfeller. Det er på nivå med 2014, som var et rekordlavt tapsår.

Dyreiere får erstatning dersom husdyr eller tamrein blir tatt av fredet rovvilt, men det må sannsynliggjøres at dødsårsaken skyldes disse artene. Et viktig ledd i dette arbeidet er å undersøke døde og skadde dyr ved mistanke om at rovvilt har vært på ferde.

Statens naturoppsyn (SNO), som er Miljødirektoratets feltapparat, blir gjennom beitesesongen tilkalt ved funn av skadet eller drept sau og tamrein for å vurdere årsaken til skaden.

– Landet sett under ett har det vært en relativt rolig sommer når det gjelder rovviltarbeid

og dokumentasjon av skader, sier seksjonsleder Lars Bendik Austmo i Statens Naturoppsyn (SNO) som er Miljødirektoratets feltapparat.

Tallene per 1. august viser at ulv har forårsaket ca. 330 skader på sau. Som i fjor ligger bjørn lavt på skadestatistikken, og det virker som det er en liten nedgang i skader forårsaket av jerv. Samtidig vet vi av erfaring at en større andel av husdyr drept av ulv blir funnet enn for eksempel de som er tatt av jerv. Gaupe og jerv er de artene som det erstattes flest sau etter i Norge.

– Noe av årsaken til at ulv ligger høyt på statistikken, er at den ofte vil ta mange sau på kort tid og i et begrenset område. Jervens atferd er å hamstre mat. Det vil si at den parter og gjemmer byttet sitt for å ha matlager til vinteren, sier Austmo.

Mulig forskriftsendring

Fra: **Landbruks- og matdepartementet**

Mattilsynet har lenge ønsket en oppmyking av dagens forbud mot hold av eksotiske dyr. På grunnlag av en risikovurdering fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet har Mattilsynet utarbeidet en liste med 16 arter av krypdyr (slanger, skilpadder og øgler) og to arter av amfibier (frosk) som de mener bør kunne tillates innført og holdt i private dyrehold. I 2013 ba Mattilsynet om aksept for å høre forskriftsendringer på dette området.

På bakgrunn av fagmyndighetens råd, ønsker departementet nå å kartlegge synspunkter i denne saken, samt få en oversikt over hvordan en eventuell oppmyking av forbudet vil bli mottatt. Mattilsynet har derfor fått i oppdrag å klargjøre et høringsnotat om saken innen utgangen av oktober 2015.

Departementet har ikke konkludert og vil bruke høringen til å få viktige innspill for å avgjøre om regelverket skal endres eller om dagens forbud skal bestå.

Miljøkrim presiserer

I forrige utgave av Miljøkrim, nr 1/2015, ble det i artikkelen "Ny vurdering av arter på Rødlista" hevdet at ulven i Sverige klassifiseres som sterkt truet (EN). En oppmerksom leser påpekte at dette ikke stemmer og at riktig klassifisering er truet VU.

Både artikkelforfatterne og nevnte leser har rett med den begrunnelse at artikkelen ble sendt fra forfatterne til redaksjonen 27.april 2015 og da var sterkt truet riktig klassifisering. Miljøkrimredaksjonen ble deretter avsluttet og bladet ble trykket. I tiden da bladet ble sendt ut til mottakerne ble en ny svensk rødliste offentliggjort (28. april 2015) og i denne er ulv klassifisert som truet.

På skattejakt langs historiske vandreruter

Fra: **Riksantikvaren**

Historiske vandreruter er et samarbeidsprosjekt mellom Den Norske Turistforening, Riksantikvaren og lokale lag og organisasjoner. Flere historiske vandreruter har blitt ryddet og merket, og seks vandreruter åpnes i løpet av Friluftslivets år 2015. Målet med prosjektet er å øke kjennskap til og bruk av gamle ferdselsruter som kombinerer både kulturhistorie og friluftsliv.

For å gjøre turen ekstra spennende, legger medlemmer i Geocaching Norge ut hundrevis av små skatter langs de historiske vandrerutene.

Geocaching er en morsom familie-

aktivitet for turgåere i alle aldre. Kort fortalt går geocaching ut på at man leter etter små skatter som er gjemt i naturen, såkalte cachers. En cache kan være en liten boks eller annen beholder, med små gjenstander som man kan bytte til seg. Du får en liten gave, og du gir en liten gave. Langs de historiske vandrerutene vil du for eksempel kunne finne små samle-mynter med Historiske vandreruter-logoen i noen av cachene.

Man finner fram til cachene ved å bruke en app på smarttelefonen eller en håndholdt GPS.

Forurensingsloven med kommentarer

Forfatter: Øystein Wang, 2. utgave, Gyldendal juridisk.

Av: Thomas Skjelbred, assisterende ØKOKRIM-sjef

Mangeårig juridisk medarbeider i Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet, Øystein Wang, har nylig gitt ut en oppdatert, utvidet og ikke minst hendig kommentarutgave til forurensningsloven. Wang har arbeidet med regelverksutvikling og saksbehandling knyttet forurensningsloven siden 1976, og har således en unik kompetanse og verdifull skunnskap innenfor området. I boken blir hver enkelt lovbestemmelse gitt en praktisk rettet kommentar med eksempler samt referanser til tilstøtende regler. Videre blir det gitt en oppdatert omtale

av sentrale forskrifter og retningslinjer i tillegg til henvisninger til nyere doms- og forvaltningspraksis. Boken vil være et meget nyttig redskap for jurister som praktiserer innenfor forurensingsfaglige spørsmål herunder for politi- og påtalemyndighet som arbeider med strafferettslige problemstillinger innenfor fagområdet. Boken kan bestilles på nettsiden: Gyldendal juridisk eller www.gyldendal.no/juridisk.

Id-kort blir til HMS-kort

Kilde: Kilde: Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeids- og sosialdepartementet har vedtatt å endre navnet på id-kortene i bygge- og anleggsbransjen og i renholdsbransjen til HMS-kort.

Navnet blir dermed mer knyttet til kortets formål og funksjon. Samtidig vil endringen bidra til at kortet ikke feilaktig oppfattes som et ordinært legitimasjonsdokument.

Som følge av nytt navn på kortene, er det gjort endringer i de to forskriftene som regulerer ordningen i henholdsvis bygge- og anleggsbransjen og renholdsbransjen. Endringene trer i kraft straks. Dette får ingen praktiske konsekvenser for de som har gyldige kort.

Sivhøne (*Gallinula chloropus*)

Bildet viser ett av de 54 individene som ble observert ved Østensjøvannet i Oslo i 2014. I Norge finnes det en stabil forekomst på om lag 2000 reproduserende sivhøner som lever i tilknytning til sump- og våtmark samt næringsrike dammer og innsjøer.

KO:DE

Av: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM

Strategi vedtatt

POD har besluttet en strategi for videreutvikling av KO:DE. Strategien ble undertegnet av fagdirektør i POD Atle Roll-Matthiesen rett før sommeren, og skal sikre en styrt videreutvikling av KO:DE som fagportal i et treårsperspektiv. Formålet har vært å etablere ett sentralt nettsted for faginnhold i politiet, og det er nå besluttet at KO:DE blir den sentrale løsningen som skal benyttes. KO:DE vil også bli et viktig verktøy i oppfølging av kvalitetsreformen.

Ansvar og roller i KO:DE

- POD ved Politifagavdelingen har det øverste ansvaret for å følge opp KO:DE.
- Kripos ivaretar redaktøransvaret for portalen i samarbeid med særorgan og enheter med særskilt fag- og bistandsansvar.
- Kripos har også et driftsansvar.
- Politihøgskolen skal bidra til at relevant forskningsbasert kunnskap formidles på KO:DE, og til at fagportalen kan utnyttes i utdanning.
- Særorgan og distrikter som POD tillegger metode- og forvaltningsansvar, skal utpeke ansvarlige for produksjon og oppdatering av innhold.
- Ledere har et ansvar for at KO:DE benyttes til kunnskapsdeling og erfaringslæring.

Tips om bruk av KO:DE

Søkevarsel. Som mange sikkert allerede kjenner til, tilbyr KO:DE en varslingstjeneste der brukerne kan legge inn søkeord og e-postadresse. KO:DE vil da automatisk sende et varsel om at det for eksempel har blitt gjort endringer i temaet som passer det innlagte søkeordet. Dette kan være en enkel og grei måte å bli informert om relevante fagtema på. Brukerne kan legge inn så mange søkeord som de ønsker. Les mer her: <http://kode/kode/Sider/Sokevarsel.aspx>

Komplette miljøkrimsider på KO:DE

Når fagsidene om forurensing blir lansert nå i høst, vil samtlige miljøfagtema være omhandlet i KO:DE. Lanseringen vil bli kunngjort som en nyhet på KO:DE-forsiden.

Forurensing vil, som de andre miljøfagene, bli delt opp i undertema. Målet er at man skal kunne finne og benytte innholdet man søker, på en mest mulig effektiv måte. Når digitale tiltakskort etter hvert blir lansert, vil innholdet bli tilpasset dette.

Når man klikker på Forurensing på KO:DE-forsiden, åpnes fagsiden med disse valgene:

- Hjemmelsgrunnlag
- Avfall / farlig avfall
- Grunnforurensing
- Luft
- Stråling
- Støy
- Vann
- Akutt forurensing

Inndelingen tar utgangspunkt i hvordan temaene er omhandlet i forurensingsloven og på nettsiden Miljødirektoratet.no. Mange av lenkene leder også til Miljødirektoratets nettsider. I tillegg til fagsidene, som er åpne for alle med KO:DE-tilgang, har de som jobber med miljøkriminalitet, også egne sider på et fagforum. Her skal det publiseres mer dyptgående fagstoff og legges ut foredrag og bilder fra relevante arrangementer. Her er det også mulig å delta i faglige diskusjoner og stille spørsmål, med lav inngangsterskel. Tanken er at distriktene også etter hvert skal bidra med relevant stoff. Interesserte kan be om tilgang til forumet ved å klikke på Fagforum-knappen øverst på KO:DE-forsiden.

Tekst: redaktør **Marius Arnesen**, NRKbeta / Foto: **UAS Norway**
// marius.arnesen@nrkbeta.no

Droner – alt du trenger å vite

De siste årene har begrepet drone blitt noe de fleste av oss har blitt presentert for i en eller annen sammenheng. Men hva er egentlig en drone? Og hvorfor snakker alle plutselig om dem? Hva betyr ordet? Og hva har jeg lov til å gjøre med det lille helikopteret som befant seg under juletreet i år?

Vi har laget en oversikt over de viktigste områdene droner brukes i dag, hva som menes med en drone og hvordan de fungerer. I grove trekk kan vi dele droner i tre kategorier.

1. Hobbydroner
2. Kommersielle droner
3. Militære droner

De siste 4-5 årene har tilbudet av såkalte hobbydroner formelig eksplodert. Søker man på drone på kinesiske Alibaba.com får man opp 27486 ulike produkter. Alt fra bittesmå plastikkdroner, til litt større droner ment for utendørs flyging. Også her hjemme er det solgt svært mange droner til hobbybruk, og den norske butikken Elefun opplyste i mai 2014 at de regnet med å selge mellom 3000 og 4000 droner til privatpersoner.

Ulike typer hobbydroner. Innen sjangeren hobbydrone finnes det en rekke ulike typer droner. Dronene varierer fra bittesmå innendørsversjoner, til større utgaver som kan løfte kameraer. De fleste hobbydronene som selges i dag er «helikoptre» med fire propeller, såkalte Quadcoptre som styres av en person via en fjernkontroll. De litt større og mer avanserte modellene har imidlertid mulighet til å både overføre video ned til piloten, og også fly forhåndsdefinerte ruter via den innbygde GPS'en, ta av og lande på egen hånd. Mest kjent er kanskje «folkedrona» ved navn Phantom fra den kinesiske produsenten DJI. Det hvite plastikk-quadcopteret er i stand til

å bære et GoPro-kamera, har automatisk høydehold, innebygget GPS, og kan komme tilbake til startstedet og lande av seg selv hvis batteriet er i ferd med å gå tomt. Noen av modellene kan også overføre live-video til piloten på bakken.

Hvorfor kommer disse plutselig nå?

Quadcoptre er ingen ny oppfinnelse. De første forsøkene med quadcoptre startet allerede i 1907, men «fart på sakene» ble det først i 1923, da helikopteret ved navn «Flying Octopus» så dagens lys. Prisen på elektroniske komponenter som gyro, gps, akselerometre og batterier er blitt svært lav, samtidig som kina nå er i stand til å masseprodusere denne typen teknologi, til en like billig penge.

Også utviklingen av software og radioteknologi har kommet på et nivå hvor både kvalitet og pris gjør droneteknologien både økonomisk

tilgjengelig for massene, men også så god at de aller fleste behersker å fly en drone uten spesiell opplæring.

Hva har du lov til å gjøre med en hobbydrone?

Luftfartstilsynet er det organet i Norge som fører tilsyn med at de ulike aktørene i norsk luftfart følger gjeldende lover, regler og forskrifter. Regler for bruk av droner ligger også under tilsynet.

Spørsmålet for mange som har anskaffet seg en hobbydrone, er om flygingen de utfører faller inn under Luftfartstilsynets definisjon av modellflyging, eller om det er å betrakte som ubemannet luftfart. Og her blir ting kjøpt litt definisjonstekniske. Luftfartstilsynet definerer modellflyging slik: En fjernstyrt innretning som er ment å bevege seg i lufta som utelukkende benyttes til rekreasjon, sport og/eller konkurranse, kan ansees som modellfly. Mens definisjonen

Til info:

Denne artikkelen er en forkortet versjon av en artikkel med samme navn som ble publisert på NRKbeta.no 23. januar 2015. Versjonen som gjengis forkortet her er godkjent av artikkelforfatter og redaktør i NRKbeta, Marius Arnesen. Opprinnelig artikkel kan leses her:

<https://nrkbeta.no/2015/01/23/droner-alt-du-trenger-a-vite/>

på et ubemannet luftfartøy lyder slik: Enhver fjernstyrt innretning som er ment å bevege seg i luften, og som benyttes til en eller annen form for nytteflyging eller kommersiell flyging, er å regne som et ubemannet luftfartøy. Det er derfor rimelig å anta at hobbydroner faller inn under definisjonen som gjelder modellflyving. Skal det utføres nytteflyging eller kommersiell flyging, defineres altså aktiviteten man driver med som ubemannet luftfart, og man trenger da en såkalt RPAS-tillatelse (remotely piloted aircraft system) i henhold til Luftfartsloven §8-8.

Driver du med modellflyging er ikke denne aktiviteten regulert ved lov i Norge, annet enn ved vanlige forsiktighetsregler og straffeloven (motorferdselloven og naturmangfoldloven kan sette begrensninger. Red. anm.). Luftfartstilsynet skriver følgende: Modellflyging, inkludert FPV-flyging (first person view) med modellfly, må gjennomføres på en slik måte at det ikke medfører fare for ordinær luftfart eller skade på person eller eiendom. Det følger av straffelovens § 148 at den som volder en luftfartsulykke hvor tap av menneskeliv eller utstrakt ødeleggelse av fremmed eiendom lett kan forårsakes, eller medvirker til dette, kan straffes med 2 til 21 års fengsel. Videre følger det av det av straffeloven § 150 at det er straffbart å fremkalle slik fare som nevnt i § 148 ved å forstyrre den sikre drift av luftfartøy.

Luftfartstilsynet skriver imidlertid på sine sider at de har fått hjemmel til å regulere modellflyging etter Luftfartslovens §15-1, andre ledd, og at en slik regulering er ventet å komme i løpet av noen år.

Det har også nylig vært en høringsrunde til utkastet til «Forskrift om luftfartøy uten fører om bord mv». Det er rimelig å anta at forskriften, når den blir klar, vil stake ut kursen for droneflyging de nærmeste årene.

Å fly såkalt FPV, som betyr at man flyr dronen basert på et videosignal fra dronen og ned til bakken, har også fått et eget avsnitt i høringsutkastet: Det vil nå fastsettes at flyging FPV ikke er tillatt i andre tilfeller enn hvor flygingen faktisk oppfyller kravene til VLOS (visual line of sight), og det er en fartøysjef som til enhver tid har visuell kontakt med luftfartøyet. Ut fra den risiko FPV-flyging representerer, og med de svakheter som dagens teknologi innehar, er det etter Luftfartstilsynets oppfatning helt nødvendig at annen FPV-flyging enn det som er beskrevet, ikke er tillatt.

Kan jeg filme fra min drone? Om det faktisk er lov å filme fra en hobbydrone, er noe svært mange lurer på.

Fram til det nye høringsutkastet fra Luftfartstilsynet har formuleringene fra tilsynet vært gjenstand for svært mye diskusjon og tolkning. I det nye høringsutkastet skriver imidlertid Luftfartstilsynet dette:

På den andre siden kan man som modellflyger bruke modellflyet til å ta bilder fra luften. Det vil ikke bli luftfartsvirksomhet uten videre hvis man bruker modellflyet til å ta bilder fra luften. Bildene kan brukes i privat sammenheng og for eksempel publiseres på internett. Hvis

man fotograferer med det formål å selge bilder mot betaling eller annen godtgjørelse, krever det at man er operatør. Flygingen går da over til å bli luftfartsvirksomhet og man må oppfylle kravene i forskriften til operatører.

Så da er det altså vesentlig tydeligere fra Luftfartstilsynets side at til privat bruk og publisering på internett, er filming lov. (Privatpersoners rett til eget bilde (jf. åndsverksloven) og privatliv må tas hensyn til. Red. anm.). Skal du imidlertid tjene penger på bildene eller videoene dine kreves det lisens.

Luftfartstilsynet anbefaler at alle som faller inn under modellflyging følger Norges Luftsportsforbunds retningslinjer for modellfly, og har også laget en egen side med hyppig stilte spørsmål, og en test du kan ta for lære mer om reglene som gjelder.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Fram til i fjor måtte alle som skulle filme fra luften ha en sikkerhetsklarering fra Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

Denne regelen har nå bortfalt, noe som i praksis betyr at man kan filme så mye man vil fra hobbydronen sin så lenge man har visuell kontakt med den, og ikke flyr over restriksjonsområder. Med restriksjonsområder i dette tilfellet menes i grove trekk flyplasser og militære områder. Nasjonal sikkerhetsmyndighet formulerer seg slik:

Det kreves tillatelse fra NSM for å gjøre opptak fra luften over norsk territorium med luftbårne sensorsystemer. Unntatt fra dette

kravet, er passasjerer i luftfartøy i rute-, charter-, eller taxitrafikk som følger de fastsatte luftledene (rundflygning krever tillatelse), samt modellfly, fjernstyrte helikoptre eller droner som er opereres innen synsrekkevidde, og som ikke er i nærheten av et restriksjonsområde.

Etter en prøveordning i 2014, som blir videreført, trenger du ikke lenger å søke Nasjonal sikkerhetsmyndighet om tillatelse til fotografering eller filming fra ubemannede luftfartøy så lenge fartøyet er innen synsrekkevidde av operatøren, og flyr utenfor restriksjonsområder. Ved tvil skal opptak unngås, og publikum kan eventuelt kontakte Nasjonal sikkerhetsmyndighet for veiledning. Det må fortsatt søkes om tillatelse for andre typer opptak med luftbårne sensorsystemer.

Foreløpig finnes ingen god oversikt over hva som er definert med restriksjonsområder. Er du i tvil om du har lov å fly et sted, er anbefalingen å ta kontakt med NSM.

Droner er allerede i bruk kommersielt på flere områder i samfunnet. Både innen film- og TV-produksjon, eiendomsfoto, inspeksjon av for eksempel broer, kraftlinjer og høyspentmaster, eller rett og slett som et verktøy i jobben med å montere de samme kraftlinjene.

Rent teknologisk er det lite som skiller hobbydroner og kommersielle droner. De er stort sett bygget med nokså like komponenter og teknologi, litt avhengig av prisklasser og gene-

rasjon. Mest kjent er kanskje bruken i film- og TV-produksjon, der bilder fra luften etter hvert har blitt standard i de fleste TV-serier og filmer.

Her på NRKbeta skrev vi i 2013 en sak om hvordan NORUT i Tromsø blant annet bruker droner for å overvåke oljesøl, tar bilder av isbreer og overvåker luftforurensing. I NRK har vi en egen avdeling ved navn NRK Luftfoto som både sørger for at vi har papirene i orden ovenfor Luftfartstilsynet, utdanner piloter og fotografer, og vedlikeholder og administrerer NRKs droner.

Eventyrlig utvikling. Utviklingen av hvordan kommersielle droner kan utnyttes går i rekordfart. Konseptet Drone Deploy er bare et av mange nye spennende prosjekter hvor denne teknologien brukes til å kartlegge og analysere store landområder automatisk.

Drone Deploy tar en mengde bilder av et forhåndsdefinert område, og limer så sammen disse til gigantiske oversiktsbilder i høy oppløsning, eller lager avanserte analyser av terrenget i både 2D og 3D.

Operasjonsmanual og lisens. For å drive med droner kommersielt i Norge trenger man en godkjenning fra Luftfartstilsynet, i form av en operatørlisens. Denne lisensen må alle som havner inn under definisjonen av å drive droneflyging i kommersielt øyemed eller som nytteflyging inneha.

Det er kanskje greit å nevne at hvis man ønsker å drive med droner profesjonelt, blir det plutselig en helt annen verden enn litt forsiktig flyging i bakgården hjemme. I prinsippet gjelder samme regler for bruk av droner, som det gjør for all annen luftfart, og her er reglene, lovene og ikke minst lisensordningene både omfattende, dyre, kompliserte og strenge.

I en AIC (Aeronautical Information Circular) utgitt av Luftfartstilsynet beskriver tilsynet «Bruk av ubemannede luftfartøy i Norge».

Luftfartstilsynet opererer med to ulike klasser når det kommer til kommersielle droner. Ønsker du å fly droner med en totalvekt på under 2 kg (samt oppfyller en rekke andre krav), holdet det at du utarbeider en «Forenklet RPAS Operasjonsmanual». Ønsker du å fly tyngre farkoster, samt fly annet enn visuelt, må du søke om å få godkjent Operasjonsmanualen på «vanlig måte».

Etter å ha fått godkjent en av de to mulige operasjonsmanualene, må man søke om å få «RPAS Operatørlisens». Luftfartstilsynet har en oppdatert liste over alle i Norge som er godkjente RPAS operatører på sine sider. Denne kan være svært kjekk å ta en titt på hvis du vurderer å bruke et selskap som tilbyr ulike drone-tjenester, og lur på om de har papirene i orden.

Whats next? Bare de siste fem årene har utviklingen av droner generelt gått i rasende fart. De militære dronene har blitt langt mer avanserte, samtidig som enkel droneteknologi nesten har blitt som allemannseie å regne.

Og det er svært lite som tyder på at denne utviklingen skal stoppe opp. Elektronikk blir stadig billigere og bedre, og tilgjengeligheten og utvalget øker i takt med etterspørselen.

Minst like viktig er det at programvaren som styrer denne elektronikken også utvikler seg i raskt tempo. Droner, som for kun få år siden krevde kunnskap og lang trening for å fly, har nå elektronikk og programvare, som gjør at nesten hvem som helst kan fly uten særlig opplæring.

Enda mer avanserte systemer, både når det kommer til autonom navigasjon, anti-sammenstøtsteknologi og sikkerhet, er funksjoner vi kan

vente oss innen droneverden de neste årene.

Spennende er det også at det endelig ser ut til å komme på plass moderne regler og lover som både omfatter hobbybrukerne og de mer profesjonelle droneflygerne fra myndighetene.

Bruk av droner og miljølovgivningen.

Både motorferdselloven § 2 og naturmangfoldloven § 15 kan ha relevans for bruken av droner i utmark og ved filming av dyr og vilt i sine leveområder. Miljøkrim planlegger å ta for seg problemstillingene i en senere utgave.

Politiets bruk av droner

Politiets bruk av droner har til nå vært tilfeller der interesserte og til dels teknisk kyndige tjenestepersoner i ulike distrikter har sett potensialet i å kunne observere og eventuelt filme fra perspektiver der en vanligvis ikke har tilgang. Et aktuelt scenario er å bruke droner i miljøkrimsammenheng så som naturoppsyn, observasjon ved akutt forurensing eller f eks ved bevissikring i 3D i byggesaker eller tilsvarende.

Ved kontakt med politidirektoratet blir det opplyst at det er i gang et prosjekt som skal se på alle sider av politiets bruk av drone. Inntil dette er sluttført, tidligst i 2018. Intill da er lokale forsøk satt på vent. Dette skyldes blant annet at politiets bruk vil kreve en RPAS operatørlisens. Helikoptertjenesten er ide eneste i politiet i dag som er godkjent til å drive med luftfart.

Tekst: Rådgiver Jakt/Fiske/Friluftsliv **Torgeir Lande** Norges Fjellstyresamband / Foto: **Freeimages.com**
 // Torgeir.lande@fjellstyrene.no

Fjelloppsynet – fjellets voktere

Flere store sammenhengende høyfjellsområder i Sør-Norge er statsallmenningsareal. Her har Fjelloppsynet sitt daglige virke og holder oppsyn med viktige verneområder og naturressurser. I nært samarbeid med politi og Statens Naturoppsyn har Fjelloppsynet en multifunksjonell rolle i disse områdene. Vi har gått litt i dybden i hverdagen til fjelloppsynet, en drømmejobb for mange naturinteresserte.

Totalt dekker statsallmenningene i Norge ca. 27 millioner daa, omkring halvparten av statens grunn i Norge. Fjellstyrene oppnevnes av kommunestyret og forvalter befolkningens kollektive rettigheter til blant annet jakt, fiske, beiting og setring i statsallmenningene. På øvrig statseid grunn har Statskog alle rettigheter på lik linje med en privat grunneier.

Fjelloppsynet. Fjellstyrene forvalter store verdier i fjellet, både høstbare ressurser og natur- og kulturverdier. Forvaltningen av disse verdiene reguleres av fjelloven, et viktig verktøy i fjellstyrenes arbeid. Fjellstyret er et politisk oppnevnt utvalg, men den daglige administrasjonen ledes av Fjelloppsynet, fjellstyrenes ansatte. Fjelloppsynet er sekretær for Fjellstyret og driver tilsyn med statsallmenningene. Oppdraget gjøres både på vegne av rettighetshaverne i området, men også for Statskog som grunneier.

Georg Gjøstein, daglig leder og fjelloppsyn på Hardangervidda, setter stor pris på å få jobbe i og med fjellene:

– Flotte naturopplevelser gir stor glede. Nære møter med interessante mennesker opplever man også innimellom. Når folk kommer

til fjells, opplever mange en ro og har god tid til en prat, sier han.

– Ordningen med fjelloppsyn i statsallmenningen bidrar nok til at antall lovbrudd er lavt. Folk flest vet at lovverket blir håndhevet og respekterer dette. Ofte er det snakk om formalfeil eller gjenglemte dokumenter, saker som løses raskt og effektivt.

Oppsyn er et begrep som brukes mye innen naturforvaltningen, men mange ulike definisjoner gjør det vanskelig å vite hva man helt konkret snakker om. Fjellstyrene har hele tiden definert oppsyn i utvidet forstand, det vil si noe som omfatter kontroll, informasjon/veiledning, skjøtsel, naturovervåking og tilrettelegging. Fjelloppsynet bruker minst tid på kontrollfunksjonen da det er få ulovligheter på statsallmenningene, og mange av de andre oppgavene som løses, er i stor grad med på å forebygge miljøkriminalitet.

Samarbeid. Fjelloppsynets rolle og tilstedeværelse i statsallmenningene bygger på tre hovedelementer: Etter fjelloven skal fjelloppsynet føre tilsyn/oppsyn med allmenningene på vegne av de som har rettigheter i området,

både for å se til at deres bruk er i tråd med fjellstyrets vedtak, og at bruken er bærekraftig. Statskog som grunneier gir også fjellstyrene en oppsynsinnstruks, som beskriver hvordan oppsynet skal foregå på vegne av staten. Instruksen danner også grunnlag for tildeling av begrenset politimyndighet (BP) til Fjelloppsynet, som er underlagt politiet når myndigheten benyttes. På den måten kan også politiet ha økt tilstedeværelse i fjellet, noe mange lensmannskontorer og fjellstyrer samarbeider godt om.

Fjellstyrenes og Fjelloppsynets samarbeid med politiet har vart lenge, og man opplever at etatene utfyller hverandre godt med hensyn til oppgavene som skal løses. Fjelloppsynets store naturfaglige kompetanse, kjennskap til fjellområdene og felterfaring samt politiets kompetanse innen blant annet forebygging, etterforskning og redning bidrar til en effektiv og velfungerende ordning lokalt for begge parter.

Statens naturoppsyn er også en viktig samarbeidspartner for fjellstyrene. Årlig kjøper Statens naturoppsyn oppsynstjenester fra fjellstyrene for omkring 5 millioner kroner knyttet til oppsyn i ulike verneområder. I tillegg

utfører mange fjellstyrer arbeid knyttet til rovvilt på oppdrag fra Statens naturoppsyn. 55 % av statsallmenningens arealer er vernet etter naturmangfoldloven.

Nils Vidar Bratlandsmo er daglig leder og fjelloppsyn hos fjellstyrene i Lierne: – Vi har alltid et mål om å være multifunksjonelle og løse flest mulig oppgaver når vi først er inne på fjellet. Mest vanlig er det at vi løser feltoppgaver for andre, gjennom egne tjenestekjøpsavtaler, men har i tillegg feltoppgaver som vi løser i fellesskap med andre, sier han. De viktigste samarbeidspartnere er politiet (begrenset politimyndighet), Statens naturoppsyn (registreringer, overvåking og tilsyn) forskningen (observasjon og datainnsamling) og miljøforvaltningen (skjøtsel, tilrettelegging og informasjon). Vi har også et utmerket samarbeid med kommunen og private grunneiere i våre områder, uttaler Bratlandsmo sammen med sine fire ansatte.

Oppsynsutvalg. De tre aktørene som driver oppsyn i disse områdene, Fjelloppsynet, Politiet og Statens naturoppsyn, i tillegg til Statskog som grunneier, har etablert et eget utvalg for å diskutere samarbeid og tiltak knyttet til statsallmenningene. I Sentralt oppsynsutvalg for

statsallmenningene sitter representanter for alle de fire aktørene og gir anbefalinger til fire regionale utvalg som ivaretar den direkte planleggingen og koordineringen av for eksempel felles motorferdselsoppsyn der dette er nødvendig. Dette er en ordning som fungerer godt, og som knytter partene nærmere sammen, og gir tilgang til kompetanse på tvers av etatene.

I tillegg til den rene oppsynsbitten består fjelloppsynets hverdag av mange andre spennende oppgaver som blant annet jakt- og fiskeforvaltning og saksbehandling i forbindelse med bruksrettigheter som beiting og setring.

– Det er ikke hver dag det er ledig en stilling som fjelloppsyn, men når det skjer, er det stor interesse utenfra. Alt fra aksjemeglere til turguiden henvender seg til Norges fjellstyresamband med spørsmål om ledige jobber, sier daglig leder Jan Borgnes hos Norges fjellstyresamband. – Høy naturfaglig kompetanse på universitets- eller høyskolenivå må til for å få en stilling som fjelloppsyn, i tillegg til studier i naturoppsyn for å få tildelt begrenset politimyndighet. Dagens personell har gjennomgående høy faglig kompetanse og gjør en veldig bra jobb, avslutter han.

Det er 94 fjellstyrer i Norge. Disse administrerer og tilrettelegger for næring og friluftsliv i statsallmenningene i fjellene i Sør- og Midt-Norge. Områdene omfatter store fjellområder som Dovre, Hardangervidda, Jotunheimen, Rondane og flere andre. Til sammen nesten 30 millioner daa. Fjellstyrenes paraplyorganisasjon er Norges fjellstyresamband.

Fjellstyrenes oppgaver:

- Fjellstyrene skal ivareta befolkningens rettigheter og interesser i fjellet.
- Fjellstyrene legger til rette for jakt, fiske og annet friluftsliv gjennom aktiv forvaltning av fiske- og viltbestander og salg av jakt- og fiskekort.
- Fjellstyrene drifter flere hundre hytter og buer i statsallmenningene og sørger for vedlikehold og at det til enhver tid er gass og ved i disse.
- Fjellstyrene sørger for infrastruktur i sine områder og informasjon som gjør fjellet tilgjengelig for brukerne.
- Fjellstyrene administrerer rettigheter til seterdrift og beiting.
- Fjellstyrene har lokal forankring og skal sørge for lokal verdiskapning.
- Fjelloppsynet fører tilsyn med statsallmenningene og er sekretær/saksbehandler for fjellstyrene.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM / Foto: **Politiet, Shutterstock**
// tarjei.istad@politiet.no

Fjernet skutt ulv, mistet jaktretten

Den som hjelper til å fjerne beviser etter mulig ulovlig jakt kan fradømmes jaktretten, selv om han ikke har vært med på jakten selv.

14. mars i fjor skjøt en mann som satt på reveåte en ulv. Morgenen etter fikk mannen hjelp av en sambygding, en pensjonert polititjenestemann, til å fjerne ulveskrotten fra åstedet. De kjørte til en brakke to kilometer unna, hvor skytteren gjemte ulven før de dro de hjem. Samme formiddag ble begge pågrepet av Hedmark politidistrikt. Skytteren var undergitt kommunikasjonskontroll i en sak ØKOKRIM etterforsket, og i flere samtaler den aktuelle morgenen hadde han opplyst at han hadde skutt en ulv på åtet. Åstedet og skjulestedet ble derfor raskt lokalisert, blant annet ved hjelp av politihelikopter, og mennene kom i avhør.

Nektet først straffeskyld. Mannen som hadde kjørt vekk ulven, nektet først for at han visste at det var en ulv han hadde kjørt vekk. Han sa at skytteren hadde en grønn presenning med «noe ræl i» som han ville at de tok med seg, men som medhjelperen aldri så innholdet av. Da han ble konfrontert med at skytteren

var pågrepet, og at det var sikret bildebevis fra mobiltelefonen hans, endret han imidlertid forklaring. Han innrømmet at han visste det var en ulv han hadde fraktet i den grønne presenningen. Han fastholdt at han ikke visste noe om ulven før han kom til åteplassen for å hente skytteren, og dette ble lagt til grunn i den senere tilståelsessaken.

Strengere og strengere straff i underinstansene. Sør-Østerdal tingrett dømte høsten 2014 mannen for overtredelse av straffeloven § 132 første ledd om motarbeiding av etterforskning til fengsel i 16 dager, to dager mindre enn aktors påstand. Videre samtykket siktete i delinndragning av 15 000 kroner av bilen som ble brukt, jf. straffeloven § 35. Påtalemyndighetens krav om tap av retten til jakt og fangst i to år ble ikke tatt til følge. Mannen anket til Eidsivating lagmannsrett, som i januar i år kom til at den ubetingede fengselsstraffen skulle bli stående, og at det

Skytteren hang opp ulven på koieveggen sammen med revene og tok bilde med mobiltelefonen. Den domfelte helperens bil sees i bakgrunnen med åpen bagasjedør.

Dom: Fængsel og jagtforbud

organiserte selskaper skal
i tillegg i flyt men

«Han har, så vel verbalt, som ved faktisk handlinger, vist et fast og merkt forsett om å treffe ubv. Han har selv opplyst i samtale som en avlyttet at ubven han skjøp på, var ubv.

●●● 02/2015 [Miljøkrim] 39

Tekst: politiadvokat **Margrete Torseter**, Salten pd / Foto: **Avisa Norland/Politiet**
// margrete.torseter@politiet.no

Innleid dykker omkom – dykkerleder dømt

Lørdag 3. august 2013 døde en innleid dykker under oppryddingsarbeid på havbunnen i forbindelse med bygging av Tverlandsbrua utenfor Bodø. I mars 2015 ble innehaveren av enkeltpersonforetaket som hadde leid han inn, og som også var dykkerleder, dømt for flere overtredelser av arbeidsmiljøloven i forbindelse med dette arbeidet.

Bakgrunn. Reinertsen AS var hovedentreprenør på byggeprosjektet i regi av Statens Vegvesen, og hadde leid inn enkeltpersonforetaket A for bl.a. å fjerne 28 hjelpesøyler i stål som stod på havbunnen under brua. Søylene var ca 4-5 meter lange og veide ca 500-700 kg hver. Arbeidet var beregnet å ta ca 10 dager, det var avtalt timesbetaling og det var ingen frist på arbeidet. Arbeidslaget bestod av dykkerleder B (innehaver og tiltalt), dykker C og dykker D (avdøde).

Det ble diskutert forskjellige måter å fjerne søylene på, men i samråd med B, ble det enighet mellom Reinertsen AS og B om at søylene skulle brennes av nært havbunnen av en dykker, og når søylen var nesten brent av, skulle en person fra dykkerfirmaet komme med vannscooter og velte den overende etter at dykkeren hadde flyttet seg vekk fra søylens fallretning. Det ble skrevet en Sikker Jobb Analyse (SJA) i samarbeid mellom Reinertsen og B, og B laget også en skriftlig Arbeidsprosedyre.

Tiltalte hadde organisert arbeidet slik at mens dykker jobbet under vann, oppholdt dykkerleder og beredskapsdykker seg på en lekter ca 30-40 meter unna. I en tilhenger plassert på lekteren, ble dykkearbeidet ledet gjennom bl.a. lyd- og bildekontakt med dykkeren. Dykkeren hadde hjelmkamera med direkteoverføring av film til en dataskjerm inne i tilhengeren, og det var toveis lyd slik at dykker kunne kommunisere med de to på lekteren. Dykkeren brukte slange og fikk luft fra lekteren, og han hadde også reserveforsyning i flaske på ryggen. Etterforskingen har ikke avdekket noen feil eller mangler på dykkerutstyret som ble brukt. Arbeidet fore-

gikk på 3-7 meters dyp, avhengig av flo og fjære. De tre i arbeidslaget byttet på jobben som dykker.

Ulykkesdagen. Før ulykkesdagen 3. august 2013, hadde de tre allerede fjernet 14 søyler på den cirka uken de hadde holdt på. Det var D som denne dagen fungerte som dykker under vann. Retten la til grunn at arbeidsprosedyren var blitt fulgt på de 14 tidligere søylene. Siden lyd- og videoopptakene fra denne dagen ble beslaglagt av politiet, har vi kunnet følge arbeidet med både søyle 15 og 16 (ulykkes søyla) sekund for sekund. Opptaket i tillegg til en dialogutskrift, ble lagt frem for tingretten. Av opptaket fremgår det at D ikke følger arbeidsprosedyren på søyle nr 15. Han brenner søylen helt av, og velter den selv. Det går greit, og selv om det kommenteres fra B, avbrytes ikke arbeidet, og D går videre til å jobbe med søyle 16.

Søyle 16 brennes også helt rundt, men han treffer ikke helt med start- og sluttpunkt. Det oppstod en avstand mellom nedre og øvre skjærekant på over 13 cm, hvilket D ikke oppdager. D uttaler "skal vi prøve å skyve på den", og det svares fra lekteren "ja, hvis det er klart", "ja du får prøve". D sier deretter "fikk dere med at ... skal prøve å skyve den – det betyr at den kan tippe den". Lekteren svarer "ja", og D sier "ja, da er det greit". Deretter viser filmen at D klatrer oppover søylen, og tydeligvis forsøker å få den til å velte – slik han gjorde med søyle 15. Søylen velter ikke – sannsynligvis pga at han ikke har truffet med start- og sluttpunkt. Samtidig med at B på lekteren gjør seg klar til å gå på vannskuteren for å velte søylen, faller søylen over D

og han blir liggende med søylen delvis over brystet. På filmen kan man høre et utrop fra D når søylen faller, deretter blir det helt stille.

B skjønner raskt at noe er galt, og beslutter at han skal tre inn i rollen som beredskapsdykker. Han får på seg dykkerdrakt og utstyr med hjelp av C, og er i vannet ca 3 minutter etter. Ca 10 minutter etter at søylen faller over D, har B fått han til havoverflaten. Det blir satt i gang førstehjelp i fjæra, men livet stod ikke til å redde. D blir erklært død en uke seinere.

Obduksjonen viste at D hadde blodutredelser på brystet og på begge skuldre, brudd i fire ribbein på venstre side og i venstre kragebein. De rettsoppnevnte sakkyndige som foretok obduksjonen konkluderte med at han døde som følge av hjerneskaide pga oksygenmangel.

Tiltalen. Statsadvokatene i Nordland tok ut tiltale mot innehaveren personlig (B) for fire overtredelser av arbeidsmiljøloven, som her er referert i kortversjon:

- I) At bemanningen var for lav i forhold til arbeidets karakter
- II) At beredskapsdykker ikke var klar til øyeblikkelig assistanse
- III) Manglende risikovurdering
- IV) At han hadde latt C og D fungere som dykkerleder til tross for at de ikke var formelt kvalifiserte til det

Arbeidstaker eller selvstendig oppdragstaker? B anførte at avdøde ikke var en ansatt, men en selvstendig oppdragstaker, og at arbeidsmiljøloven derfor ikke kom til anvendelse. Retten kom til at han var å

anse som arbeidstaker, selv om han kun var leid inn for denne jobben, og selv om avdøde ifølge tiltalte hadde hevdet at han hadde et enkeltpersonforetak og det ikke ble trukket skatt av timesbetalingen. Situasjonen og vurderingen var i hovedsak den samme som i Rt 2007:1458, der Høyesterett kom til at en dykker var å anse som arbeidstaker.

Bemanningen (post I). Forskrift om utførelse av arbeid § 26-25 stiller krav om forsvarlig bemanning ved dykkeoperasjoner. Minimumsbemanningen er 3 personer; dykkeleder, beredskapsdykker og dykker. For øvrig "må bemanningen stå i forhold til de arbeidsoppgaver som skal utføres, og de farer som dykkerne kan utsettes for ved den enkelte dykkeoperasjon".

Bruken av vannscooter for å velte søylen, innebar at B som dykkeleder måtte forlate lekteren når han skulle kjøre vannscooteren. Retten kommenterte at dykkelederen har en rekke sentrale oppgaver, bl.a. å lede dykkeoperasjonen. Retten la til grunn at når B var på vannscooteren, kunne han ikke holde kontakt med dykkeren gjennom skjermen i tilhengeren på lekteren og se hva dykkeren foretok seg, og hans muligheter for å lede dykkeoperasjonen ble dermed svekket.

Skiftet av dykkeleder fra B til C da B hoppet i vannet for å forsøke å redde D, var ikke forberedt. Retten uttaler at skiftet var en følge av at B valgte å påta seg oppdraget som beredskapsdykker da han hørte utropet fra D. Retten la til grunn at den forsinkede varslingen til AMK, de ble ikke varslet før etter at D var brakt på land, var en følge av at det ble for mange oppgaver for de to som befant seg på lekteren.

I SJAen står det at det ved velt av søylen var høy risiko for klemfare, og velten var følgelig en kritisk fase av operasjonen. Retten uttaler at det var av stor betydning at man hadde tilstrekkelig bemanning i en kritisk fase. Det ble også lagt til grunn at A ved andre oppdrag hadde brukt mer enn tre mann, og

retten uttalte at den ikke kunne se at det var noe til hinder for at det også ble brukt flere også på dette oppdraget. Avtalen mellom A og Reinertsen AS anga ikke størrelsen på arbeidslaget, og oppdragets karakter ga ifølge retten B grunn til å ha mer enn minimumsbemanning. B ble derfor domfelt for å ha hatt for lav bemanning.

Øyeblikkelig assistanse (post II).

Forskrift om utførelse av arbeid § 26-26 tredje ledd bokstav b stiller krav til at beredskapsdykker "skal være klar til øyeblikkelig assistanse for å kunne gripe inn eller bistå dykkeren i en nødssituasjon". Retten la til grunn at B var beredskapsdykker da ulykken skjedde. B og C befant seg på lekteren ca 30-40 meter unna D, og ingen av de to hadde dykkerdrakt på. B hadde sin drakt hengende ute på lekteren klar til bruk, mens C hadde sin drakt liggende inne i tilhengeren som stod på lekteren. Retten la til grunn at det tok ca 3 minutter før B var i vannet.

I den gamle dykkerforskriften § 13 var det et krav om at "ved svømmedykking skal reservedykker være iført dykkerutstyr og oppholde seg ved dykkestedet, slik at vedkommende i en nødsituasjon kan være klar til øyeblikkelig assistanse". Forskriften ble opphevet 1. januar 2013 da 47 forskrifter etter arbeidsmiljøloven ble til 6. Denne presiseringen av kravet om at beredskapsdykker skal være klar til øyeblikkelig assistanse, er ikke tatt med videre – på linje med mange andre presiseringer i det tidligere ganske omfattende forskriftsverket.

Om beredskapsdykker skal sitte i dyk-

kerdrakt, vil avhenge av hva slags type arbeid det er tale om. Det er mange typer lavtvannsdykking som utgjør en så liten risiko for dykkeren, at det ikke kan kreves at beredskapsdykkeren sitter i drakten. I SJA for denne jobben, var det beskrevet høy sannsynlighet og høy risiko for klemfare og for drukning. Den mest kritiske fasen i arbeidet var når søylene skulle veltes, altså når søylen nesten var helt avbrent og en person på vannscooter skulle velte den. Påtalemyndigheten mente at beredskapsdykkeren derfor måtte sitte i dykkerdrakten mens dykkeren brente søylen.

I Dykkermanualen til dykkerfirmaet var det angitt at "reservedykker skal kunne entre vannet innenfor en tidsramme på ett minutt". Retten kom til at en slik reaksjonstid forutsatte at dykkerdrakten var på, men kom likevel til at kravet i forskriften om "øyeblikkelig assistanse" ikke innebar at beredskapsdykker til enhver tid skal ha dykkerdrakt på seg. Det var svært varmt 3. august 2013, og retten la til grunn at dersom beredskapsdykkeren til enhver tid skulle ha drakten på seg, kunne vedkommende få nedsatt arbeidskapasitet som følge av varmen. Dette var også tiltaltes argumentasjon.

Dykkingen skjedde på forholdsvis grunt vann, og dykkeren hadde overflateforsyning av luft samt reserveflaske, og normalt ville det ikke være fare for liv og helse om beredskapsdykkeren brukte mer enn ett minutt på å komme seg i vannet. Ut fra at obduksjonen viste at C døde som følge av at C fikk søylen over seg og derfor oksygenmangel som følge av trykket mot brystet, kom retten til at det

ikke ville hjulpet om beredskapsdykkeren hadde kommet seg tidligere i vannet.

Risikovurdering (post III). Forskriften § 26-1 stiller krav til planlegging og risikovurdering av dykkeoperasjoner, og § 26-2 krever at arbeidsgiver skal utarbeide sikkerhetsprosedyrer og sørge for at arbeidstakerne som deltar i dykkeoperasjoner har god kjennskap til prosedyrene som skal følges ved dykkingen.

Retten la til grunn at arbeidet innebar særlig fare for liv og helse, og at det tilsa at det ble utarbeidet en skriftlig instruks for hvordan arbeidet skulle utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skulle iverksettes. Arbeidsprosedyren som tiltalte hadde utarbeidet, inneholdt ingen tiltak for å sikre at dykkeren ikke brant for mye av søylen slik at den ble svekket og kunne falle ukontrollert. Det hadde vokst mye tang m.m. på søylene mens de hadde stått i havet, og dette ble ikke fjernet før brenningen startet. Retten la til grunn at dersom rensing hadde vært gjort, og den ønskede bruddflaten ble markert før brenningen startet, ville det vært mer sannsynlig at dykkeren ikke brant for mye. Det igjen ville etter rettens vurdering ha medført større sikkerhet for at man ikke fikk et skjevt brudd slik man fikk på ulykkesøylene.

Arbeidsprosedyren hadde heller ingen tiltak for å sikre at søylen falt i ønsket retning, og at dykkeren befant seg på motsatt side av antatt fallretning. Retten la til grunn at dersom dykkeren brant for langt, ville søylen være ustabil. Det var ingen sikring på søylen, og arbeidsprosedyren inneholdt ingen sikringstiltak som kunne iverksettes dersom en ustabil situasjon inntraff. Retten vurderte reaksjonen fra lekteren da D ikke fulgte prosedyren på søyle 15, slik at B ikke så med stor bekymring på prosedyrebruddet, og at B ikke i tilstrekkelig grad vektla farene ved arbeidet. At D var ny i arbeidslaget og ny mht arbeidsoppgavene, ga etter rettens vurdering B en ekstra grunn til å reagere på prosedyrebrudd. B ble derfor domfelt for denne posten.

Bruk av ikke godkjent dykkerleder (post IV)

Tiltalen gjaldt opprinnelig bruk av både C og D som dykkerledere. Ingen av de hadde gjennomført dykkerlederkurs. Det var ikke

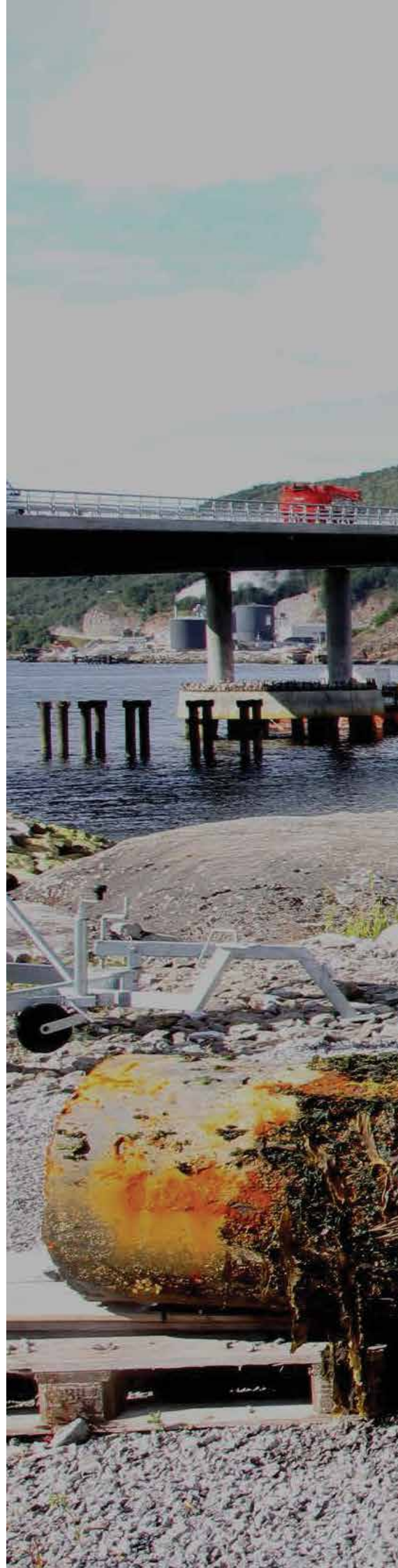
uenighet mellom aktor og forsvaret om at D ikke oppfylte kravene til å opptre som dykkeleder. Tiltalte anførte at kun han og C hadde hatt rolle som dykkeleder, og at C uansett var kvalifisert pga sin store erfaring, jf forskrift om utførelse av arbeid § 26-13 bokstav b) "...eller kan dokumentere tilsvarende kunnskaper".

Tiltalen ble under hovedforhandlingen endret til å kun gjelde bruk av D, pga bevisvil mht om C oppfylte kravene. Det hadde ikke blitt etterforsket opp mot om C oppfylte de alternative kravene til å kunne fungere som dykkeleder. I dykkerloggen for datoene 27. juli og 28. juli, er D oppført som dykkeleder. I de samme loggene er B oppført som dykker, og C som beredskapsdykker. Retten la til grunn at loggene ga et reelt bilde av situasjonen, og B ble derfor domfelt for å ha brukt D som dykkerleder til tross for at han ikke var godkjent.

Særlig skjerpende omstendigheter. Retten kom i samsvar med tiltalen, til at det forelå slike omstendigheter for post I og III. Det ble lagt vekt på at D mistet livet som følge av overtreddene, og at det var påregnelig for B at lovbruddene kunne føre til alvorlig fare for liv eller helse.

Sakkyndig. Underveis i etterforskningen fikk vi rettens oppnevning av en dykkerkyndig sakkyndig, daglig leder Finn Hansen på Dykkerutdanningen ved Høyskolen i Bergen. Han skrev en sakkyndig erklæring på slutten av etterforskningen etter å ha fått tilsendt samtlige dokumenter i saken, og var til stede og stilte spørsmål til tiltalte og vitner under hele hovedforhandlingen som gikk i Salten tingrett 19. og 20. mars 2015. Hansen var for øvrig også sakkyndig i saken i Rt 2007:1458. Den sakkyndiges vurderinger var viktige både for påtalevurderingen og for bevisføringen i retten.

Dommen. Salten tingretts dom forelå 31. mars 2015. B ble dømt til betinget fengsel i 45 dager, samt en ubetinget bot kr 20.000,-. Forsvarer var advokat Jon Anders Hasle, og artikkelforfatter var aktor. B påanket alle sider av dommen. Kun straffeutmålingen slapp gjennom til Hålogaland lagmannsrett, og den er berammet til 10. desember 2015.

Textst: lensmann ved Hol lensmannskontor, Geilo. **Torstein Seim**, ØKOKRIM / Foto: **Torstein Seim**
// solveig.ravnum@politiet.no

Sikring av kulturminner i strandsonen ved regulerte vann

Over hele landet finnes store regulerte vannkraftmagasiner der vannstanden varierer mye gjennom året. Det er gjerne snakk om forskjeller på 15–20 meter og mer. På høsten fylles vannmagasinene opp, mens de på våren gjerne er svært nedtappet. Det blottlegges da store utvaskede strandsoner hvor det er vasket fram kulturminner, og hvor det også ligger gjenstander. En finner i denne sonen gjerne boplasser helt tilbake til steinalder, jernalder og vikingetid. Når magasinet er nedtappet, er strandsonen en naturlig spaserplass og et oppholdssted for hytteiere, fiskere og andre.

Den varierende vannstanden gjør at det for hvert år vaskes ut stadig mer løsmasser, slik at både registrerte og ikke tidligere registrerte kulturminner og enkeltgjenstander blir liggende åpent i dagen.

Vandrende i strandsonen plukker ofte opp det de finner, og plasserer det på en peishylle eller oppbevarer det som samlegjenstand. Ofte vet de ikke sikkert hva de har funnet, og heller ikke at det kan være innleveringsplikt for det de har plukket opp.

Er det fredede kulturminner som er registrert i databasene Askeladden.no eller kulturminnesok.no, burde jo saken være grei når det gjelder vern og innleveringsplikt, men dette er nok ikke allment kjent.

Når vernet er ukjent for dem som benytter stranden, og når gjenstander ligger åpent på strandsteinene, blir dette en utfordring.

Gjenstander fra før 1537, er ifølge kulturminneloven fornminner, og funn av slike skal ikke plukkes opp eller fjernes fra sin kontekst. Disse skal bli liggende åpent på stedet for senere registrering og eventuell utgraving. Ingen sikrer derfor disse gjenstandene før utgraving, eller annet vedtak om sikring blir gjort. De blir da lett fjernet av uvedkommende før prosessen kommer så langt. Jeg fotograferte selv en sigd som lå på en vikingeboplass, og kom tilbake 14 dager seinere. Da var sigden og noen andre smågjenstander fjernet av uvedkommende.

På bakgrunn av denne hendelsen kontaktet jeg våren 2015 vernemyndighetene om en konkret sak med to langhus fra sen vikingetid i strandsonen ved det regulerte Strandavatn i Hol kommune. Tillatelse til sikringsarbeid og utgraving ble gitt med 265.000 kroner, men ting tar tid. Heldigvis er hustuffer og gjenstander igjen under vann høsten 2015. Neste vår, i april-mai dukker tuftene og gjenstandene fram igjen, og da blir de liggende åpent frem til august-september.

Vernemyndighetene har vurdert sikring av det ene kulturminnet/boplassen ved overdekking med kokosmatter og steinmasser, men en slik sikring vil trolig ikke holde seg stabil i strandsonen på grunn av graving av vannet og isgang på våren som dermed trolig vil rote om på eventuelle nye og eldre masser, og ødelegge kulturminnet for fremtiden.

Det må etter mitt syn være bedre at gjenstander som vaskes fram i strandsonene i disse regulerte kraftmagasinene, blir fotografert og registrert på vegne av vernemyndighetene, slik at de seinere kan innplasseres der de hørte hjemme hvis det blir utgraving. Gjenstandene må selvsagt også kartfestes med GPS-posisjoner. Slik vil plasseringen kunne bli sikret for ettertiden og forskningen.

Prosesen med bevilgning av penger for senere sikring og utgraving kan ta lang tid, selv med stor velvillighet fra arkeolog i fylket, og sentralt fra kulturhistorisk museum i Oslo.

En annen problemstilling, er hvem som er grunneier til strandsonen i et regulert vann. Et lokalt historielag filmet strandsonen på nordsiden av Strandavatn med drone tidlig på våren 2015, mens vannstanden var på det laveste. Dette ble gjort særlig med tanke på sikring av fornminner for ettertiden, ved at en da har film av god kvalitet av de større kulturminnene som finnes i strandsonen, bl.a. gamle tufter, steingjerder, kullgroper, jernvinne etc. Disse er i ferd med å vaskes vekk. Arbeidet med filmopptak ble iverksatt av Hol historielag og ble utført av en som driver profesjonelt med filming fra drone

Strekningen var på vel én mil. Oppdraget kostet historielaget cirka 6000 kroner.

Opptakene er av såpass god kvalitet at en kanskje kan finne ytterligere tufter og andre kulturminner som ikke tidligere har vært kjent i denne strandsonen.

Det var cirka 12–15 fastboende langs Strandavatn på 1700-tallet, og sinere ble det støler i dette området.

Fra sen vikingtid kjenner man til bosetting med to boplasser med langhus fra 1100–1300-tallet i strandsonen som hvert år gradvis vaskes av bølgeslag og is samt av vekslende vannstand i det regulerte magasinet.

Det er å håpe at vernemyndighetene kan komme fram til gode ordninger for å sikre kulturminner/gjenstander i strandsonene i regulerte vann så de ikke går tapt.

Tekst: professor **Christopher Prescott**, Universitetet i Oslo / Foto: **Miljøkrimredaksjonen, Freeimages**
 // christopher.prescott@iakh.uio.no

Plyndring og omsetning av kulturgjenstander fra Irak og Syria

Den islamske statens rasering av kulturarven i Syria og Irak har vekket berettiget oppmerksomhet. Når det gjelder utarmingen av kulturarven og forskningskildene, er det imidlertid en annen virksomhet som er mer skadelig. Plyndringen av arkeologiske lokaliteter, museumsmagasiner og kultsteder i Irak og Syria er antakelig en større trussel mot fremtidig forskning og formidling enn propagandastuntene til IS.

Plyndring, smugling og omsetning av arkeologisk materiale. Syria og Irak er områder med et rikt arkeologisk materiale, og en sentral plass i menneskehetens kulturhistorie. Siden 1990 har regionen i økende grad vært preget av konflikter, og kulturminnevernet har kollapset. Arkeologiske lokaliteter og annen kulturarv står ubeskyttet, og plyndringen av lokaliteter, monumenter og museer har skapt en flom av oldsaker på regionale og internasjonale markeder.

Plyndringen og omsetningen av arkeologiske gjenstander utføres av vanlige folk, opprørere, regjeringsstyrker, krigsherrer, kriminelle og terrorister. Felles for dem alle er at de har økonomiske motiver. Militæranalytikere og forskere har påvist at kulturgjenstander er en vesentlig finansieringskilde for opprørere, terrorister og kriminelle nettverk, som i tillegg til å omsette kulturgjenstander, er involvert i andre illegale

økonomier knyttet til menneskehandel, våpen og narkotika.

Materialet fra Irak og Syria knyttes til tidlig sivilisasjonshistorie og verdensreligionene, og selgere finner kjøpevillige markeder regionalt (for eksempel hos middelklassen i Amman) og internasjonalt (hos samlere i Vesten, Russland og Asia). Global transport kan foregå gjennom familiebaserte nettverk, men også gjennom kriminelle organisasjoner. Nettverkene brukes til å frakte gjenstander til de velstående markedene.

Dagens globale flyt av varer og folk gjør det umulig for toll- og politimyndigheter å avdekke all smugling og omsetning av arkeologiske gjenstander, selv om det gjøres betydelige beslag. Digitale kommunikasjons- og betalingssystemer effektiviserer markedet slik at kjøpere og selgere kommer i øyeblikkelig kontakt, i stor grad uten innblanding fra myndighetene.

« Inntil nylig har også enkelte museer kjøpt ulovlige arkeologiske gjenstander, og det har vært en tendens at offentlige museers og stiftelsers befatning med tvilsomt materiale har vært knyttet til samarbeid med velstående samlere.

Hvem er involvert, og hva er konsekvensene?

Inntil nylig har også enkelte museer kjøpt ulovlige arkeologiske gjenstander, og det har vært en tendens at offentlige museers og stiftelsers befatning med tvilsomt materiale har vært knyttet til samarbeid med velstående samlere. Disse samlerne er ikke sjelden respekterte borgere med omfattende nettverk ute i samfunnet. Omsetningen i de velstående delene av verden, som er på trygg avstand fra krigsområder og har liten direkte kontakt med kriminelle, fremstår derfor som en form for hvitsnippskriminalitet som lett kan bortforklares.

En voksende middelklasse i alle verdensdeler søker å omgjøre økonomisk kapital til kulturell kapital, og etterspør kulturgjenstander. Disse utgjør et kjøpesterkt og motivert marked for

Triumfbuen i Palmyra, Syria er et hovemonument i den 2000 år gamle romerske byen. Etter alt å dømme vil buen for ettertiden bare kunne vises på bilder som dette. IS har ødelagt buen på grunn av ornamenter på søylene som IS betrakter som avgudsdyrkende. Det er grunn til å frykte at det er flere ødeleggelser i vente i Palmyra.

kulturgjenstander, der arkeologiske kilder omdannes til kunstobjekter, og kulturarv omdannes til investeringsobjekter. Kunstmarkedets mekanismer sørger for at prisene øker og markedets økonomiske betydning vokser.

Plyndrings- og omsetningssystemet er imidlertid avhengig av fagfolk. Et objekts verdi på markedet avhenger for eksempel av at det kan sies å ha en viss kulturhistorisk betydning. For eierne er det viktig å kunne omtale og vise frem skattene sine i forvissning om at de er ekte, og helst at de fremstår som lovlige. Fagfolk og forskning er derfor nødvendig for å bekrefte autentisitet og skape en troverdig og juridisk akseptabel funn- og eierhistorie, om enn ofte falsk. «Uskyldige» utstillinger, kataloger og forskning, som også norske institusjoner har vært involvert i, skaper legitimitet og interesse og bidrar til å øke verdien på gjenstandene i markedet.

De problematiske konsekvensene av dette er mange. Plyndring og omsetning finansierer kriminelle nettverk og terrorgrupper, mens kulturarven i fattige og krigsherjede land utarmes. Museer, templer og monumenter raseres for å finne objekter som kan selges. Fra et kunnskapsperspektiv er kanskje dette viktigst: at urørte arkeologiske lokaliteter og kildemateriale raseres i jakten på gjenstander med omsetningsverdi. Kildene til menneskets historie – tidlig jordbruk, urbanisering, metallurgi, de første riker, skriftspråk og religion – går for alltid tapt.

Hva kan gjøres? Nasjonale lover, internasjonale avtaler og etiske retningslinjer som har som mål å hindre plyndring og omsetning, har ikke vært effektive i å stoppe plyndringen. I prinsippet er de fleste enige i at denne virksomheten må stoppes, men ofte synes samlere, forskere og byråkrater at ulovlig omsetning av kulturgjenstander er en «forbrytelse uten offer», og vil ha en pragmatisk aksept for akkurat deres virksomhet.

Vi får aldri helt bukt med denne virksomheten, og det finnes heller ingen enkel oppskrift

på hvordan man kan begrense den. Det mest effektive tiltaket ville vært å gjenoppbygge kulturminneforvaltningen i Irak og Syria, men dette kommer neppe til å skje i overskuelig fremtid. I dagens situasjon vil det derfor være mest nærliggende å søke å begrense markedet, og derfor er politiets og tollmyndighetenes arbeid for å bremse utførsel, transport og omsetning viktig. Møysommelig etterforskning og påtale av sentrale aktører – forhandlere, samlere og fagfolk – vil ha flere positive virkninger, ikke minst med tanke på signaleffekten slike saker kan få.

Politimessige tiltak alene vil likevel ha begrenset effekt. Siden fagfolk inngår i legitimeringen av gjenstandssamlinger, kan etiske diskusjoner bidra til å motvirke at akademikere bistår samlere. Offentlige diskusjoner og medioppslag kan gjøre det vanskeligere å omsette arkeologiske gjenstander og dermed begrense markedet.

I 2008 publiserte institutt for arkeologi, konservering og historie ved Universitetet i Oslo rapporten "Å jobbe med kulturminner – En kartlegging av kompetansebehov blant ansatte innen kulturminnesektoren, toll- og politimyndigheter". Rapporten avdekker et behov for mer kunnskap om hva politiet og tollmyndighetene skal se etter, men også et større behov for oppdatert informasjon om omsetnings- og samlermiljøene. Politihøgskolens videreutdanningskurs knyttet til kultur- og miljøkriminalitet er i så måte et eksempel på et steg i riktig retning.

Når kulturminnevernet i opphavslandet har kollapset, kan man søke å motvirke transport-, marked- og samlereleddene gjennom avsløringer i media, holdningskampanjer, etisk bevisstgjøring i fagkretser, etterforskning fra politiets og tollmyndighetenes side og påtalemessig oppfølging. Til grunn for alle disse tiltakene må det ligge kvalifisert og oppdatert kunnskap om hva som foregår, hvem som er involvert, og hva som motiverer selgere og samlere. Det er altså et stort behov for ny forskning og aktivt samarbeid om forskningsformidling.

Tekst: doktor **Håkon Roland**, Universitetet i Oslo / Foto: **UIO**
 // hakon.roland@khm.uio.no

Disse to små romerske keramikkrukkene ble fraktet ulovlig til Norge fra Tyrkia.

Kulturgjenstander, internasjonale konflikter og norske museers rolle

Dramatiske bilder av massive ødeleggelser av uerstattelige kulturminner i Syria og Irak har den siste tiden opprørt mange her hjemme. Opprørsgrupper utnytter bevisst oppmerksomheten slike ødeleggelser får. Har norske museer noen rolle i dette sammensatte, globale problemkomplekset?

Mer internasjonal samhandling, internasjonale operasjoner, større reisevirksomhet, Schengen-avtalen og økte flyktningestrømmer har medført at også kulturgjenstander krysser landegrensene oftere enn før. ISIL og al-Qaida utnytter internasjonale nyhetsmedier og sosiale medier i sin kamp, og vekker oppmerksomhet og avsky gjennom omfattende ødeleggelser av museer og kulturelle minnesmerker i områdene de erobrer. Det hersker ingen tvil om at strømmen av kulturgjenstander som blir ulovlig bragt ut av disse områdene for å selges i utlandet, er økende. Men det er ikke noe nytt at kulturminner blir brukt/misbrukt i krigs- og konfliktområder, eller at kulturgjenstander krysser landegrensene ulovlig.

Museer som vedtaksinstitusjoner. Norge var sent ute med å ratifisere UNESCO-konvensjonen av 1970, som utgjør grunnlaget for reguleringen av handel med ulovlige kulturgjenstander. Konvensjonen omhandler import, eksport og overføring av eierforhold for kulturminner, og det ble foretatt flere nødvendige endringer i norsk lovverk da den ble ratifisert i 2007.

Kontroll med flytting av kulturminner over landegrensene er et kjernepunkt i fore-

byggelsen av ulovlig handel og ødeleggelse av kulturminner. Ratifiseringen av UNESCO-konvensjonen førte til at Kulturdepartementet gjennom forskrift delegerte ansvaret for å behandle søknader om utførsel av kulturminner til tolv nasjonale vedtaksinstitusjoner (jf. forskrift om utførsel og innførsel av kulturgjenstander, § 6). Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo er nasjonal vedtaksinstitusjon for arkeologiske og etnografiske gjenstander, gjenstander fra før reformasjonen og medaljer og mynter.

Alle som ønsker å sende kulturgjenstander ut av landet, må søke om utførselstillatelse i forkant. Søknadene leveres på et eget skjema, ledsaget av fotodokumentasjon og opplysninger om proveniens. Bestemmelsene omfatter også museer i Norge, som må søke om utførsel på lik linje med andre aktører. Vedtaksinstitusjonene selv må søke Kulturrådet om tilsvarende tillatelse når de ønsker å eksportere gjenstander til utstillinger eller prøvetaking og analyser utenlands.

Eksport og import av kulturgjenstander. Kulturhistorisk museum (KHM) har altså nasjonalt ansvar for å behandle søknader om utførsel av kulturgjenstander innenfor sitt for-

Denne krukken skulle angivelig være en skatt fylt med antikke sølvmynter...

valtningsområde. Det årlige antallet søknader er beskjedent, men én søknad omfatter ofte mange gjenstander. Vi må også kunne anta at et vesentlig antall gjenstander fraktes ut av landet uten slik tillatelse. Men eksport av kulturgjenstander er nært knyttet til import av slike gjenstander. Og det er her vedtaksmuseene i Norge kommer i kontakt med det internasjonale problemkomplekset med ulovlige kulturminner og ødeleggelser i krigs- og konfliktråder.

Dessverre har få land etablert et effektivt system for eksportkontroll av kulturgjenstander. Det er også stor variasjon i nasjonale, og i noen tilfeller lokale, lovverk for hva som omfattes av eksportkontroll. Internasjonale konvensjoner pålegger den som ønsker å føre kulturgjenstander ut av et land, å sette seg inn i lovverket som gjelder i hvert enkelt tilfelle. Men dette kan være vanskelig i land der lovverk og bestemmelser er lite tilgjengelig og kjennskapen til lovverket er dårlig i befolkningen. Likevel er dette et viktig punkt i lovverket, også her i Norge.

Fra 2007 har det her i landet vært forbudt å importere kulturgjenstander uten lovmessig eksporttillatelse fra opprinnelseslandet. Dette er svært viktig, siden en slik tillatelse vil bli etterspurt dersom importerte gjenstander søkes eksportert igjen på et senere tidspunkt. Eksportkontrollen i Norge skal altså hindre utførsel av løse kulturminner fra norske funn, gjenstander av særlig stor nasjonal betydning og gjenstander som i utgangspunktet er ulovlig innført i landet.

Som vedtaksinstitusjon er KHM også involvert i saker om repatriering av kulturminner. Det har så langt vært få slike saker i Norge, men den økte mengden kulturgjenstander som krysser landegrensene, tilsier at det er behov for å etablere god praksis for dette på lang sikt. Per i dag har KHM kun én pågående repatrieringssak som omfatter ulovlige kulturgjenstander. Saken gjelder to små romerske keramikkrucker (unguentaria) som ble fraktet ulovlig fra Tyrkia til Norge. Krukkene ble opprinnelig funnet på

en gravplass i Syria, rett over grensen for den tyrkiske byen Reihanly, og gitt i gave til turister. Da de kom hjem, ble eierne klar over at det var ulovlig å medbringe krukkene til Norge, og de kontaktet KHM for å returnere dem på forskriftsmessig måte. Den syriske ambassaden i Stockholm ble kontaktet for å igangsette prosessen. Dette skjedde imidlertid bare uker før opprøret mot Baath-regimet tok til vinteren 2011, og museet valgte å stanse prosessen da omfanget av urolighetene økte. Som faginstitusjon kan KHM overprøve en begjæring om repatriering dersom mottakerlandet ikke kan garantere, eller ikke kan forventes, å forvalte returnerte gjenstander på en tilfredsstillende måte. Som kjent har urolighetene og borgerkrigen i Syria eskalert til en stor humanitær katastrofe, som naturligvis forhindrer oppfølging av repatriering inntil videre.

Ulovlige kulturgjenstander. Det er flere årsaker til at kulturgjenstander krysser landegren-

ser ulovlig. Kulturminner kan mer eller mindre tilfeldig bli bragt ut av opprinnelseslandet på grunn av krigshandlinger og væpnede konflikter. Både soldater i utenlandske militære styrker, hjelpearbeidere og opprørsstyrker kan stå bak. KHM har kun hatt et par saker de senere årene der militære og hjelpearbeidere har vært involvert. Mest kjent er en sak fra noen år tilbake der en norsk soldat i ISAF-styrken i Afghanistan tok med seg kulturgjenstander som tilfeldig kom for dagen etter et granatangrep, hjem. Han handlet i god tro da han troppet opp på museet med gjenstandene, men innså at han hadde gjort seg skyldig i lovbrudd ved å ta dem ulovlig ut av opprinnelseslandet.

Flest saker er det med gjenstander som bevisst føres ut av områder med konflikt og lite eller ingen lokal rettshåndheving. Det kan dreie seg om gjenstander fra bevisst plyndring og ulovlige utgravninger eller tilfeldige funn som kommer for dagen som følge av dyrking, veiarbeid eller annen byggevirksomhet. De sakene KHM har befattet seg med, viser et sammensatt bilde der falske og ekte gjenstander omsettes om hverandre. Ekte mynter fra antikken ligger side om side med verdiløse suvenirer. Forfalskninger kan spenne fra dårlige etterligninger, slike vi ofte ser i basarer og på loppemarkeder, til svært dyktig utførte kopier som selv fagfolk har vanskeligheter med å skille fra ekte gjenstander.

For et par år siden fikk KHM inn 14 sylindarsegl som angivelig var fra Irak, til undersøkelse. Seglene var tilsynelatende ekte, men detaljer ved motiver og utforming vakte mistanke om at de var forfalskninger. Museets arkeologer og

konserveratorer, og ekstern ekspertise, ble involvert i undersøkelsene. Det ble tatt avtrykk av seglene for å fastslå motiv og skriftbilde. Materialet i seglene ble analysert, og de ble røntgenfotografert for å fastslå produksjonsmåten. Alt i alt gikk det med et par månedsverk til undersøkelsene og den avsluttende rapporten, som konkluderte med at de er falske, men av svært høy teknisk kvalitet.

Andre saker er mindre ressurskrevende. Falske kileskrifttavler florerer og er som oftest enkle å avsløre på grunnlag av skriftbildet. Falske mynter dukker også hyppig opp, enten enkeltvis eller som samlede myntskatter. Et angivelig skattefunn av en krukke nedlagt med antikke sølvmynter ble raskt avslørt gjennom analyse av myntene. Av og til kan falske mynter omsettes sammen med ekte keramikk, ringer eller mindre smykker.

Det kan ta mye tid å sortere ut og bestemme slike sammensatte mengder med kulturgjenstander. Ved større beslag og eventuell rettslig forfølgning av saker vil museets ressurser fort bli for små til å håndtere sakene på en tilfredsstillende måte.

Fungerer dagens ordning? Det lovpålagte ansvaret om å søke om utførsel av kulturgjenstander er et viktig ledd i bekjempelsen av kulturkriminalitet. Oppnevningen av nasjonale vedtaksinstitusjoner har medført økt profesjonalisering og faste kontaktpunkter i slike saker. Men effekten av ordningen avhenger av en rekke andre forhold som museet selv i liten eller ingen grad har innflytelse over.

For å sikre bedre kontroll er det svært viktig å drive allmenn opplysning om problemene med ulovlige kulturgjenstander og om ansvaret til reisende som ønsker å kjøpe og bringe med seg kulturminner hjem. Hjelpearbeidere og militære må også ansvarliggjøres, slik at de ikke bidrar til å ødelegge kulturminner i kriseområder (selv om intensjonen bak er god). Det kan også være nødvendig å drive opplysningsarbeid blant nyankomne flyktninger og asylsøkere. Mange av dem kjenner av naturlige årsaker lite til lovverket på området, og kan lett havne i en vanskelig situasjon dersom de blir bedt om å formidle kulturminner fra hjemlandet til omsetningsledd her hjemme. I tillegg er det nødvendig med økt oppsikt med handel på nett.

Mistanke om ulovlig handel med kulturminner oppstår ofte hos publikum, ulike fagpersoner og fylkeskommuner. Det er viktig at de vet hvordan slike saker kan meldes inn til politiet/tollvesenet. Her kan vedtaksmuseene spille en sentral rolle.

Samtidig er det åpenbart at grensekontrollen ved innreise til Norge ikke fanger opp ulovlige kulturminner i særlig grad. Dette gjelder både personlig bagasje og postsendinger. Manglende tollkapasitet ved grensepasseringer til Norge er en stor utfordring. Det er også svært krevende å avgjøre hva som kan være ulovlige kulturgjenstander, ved beslag på grensepunktene. Økt samarbeid mellom politiet, tollvesenet og vedtaksmuseene er nødvendig for å sikre at reglene for eksport og import av kulturgjenstander blir håndhevet i større grad enn i dag. Det er hovedsakelig gjennom å styrke dette samarbeidet at strømmen av ulovlige kulturminner kan minskes.

En nyttig gjennomgang av lov- og regelverk, praksis og utfordringer er samlet i artikkelsamlingen "Bekjemp kulturkriminalitet". Retningslinjer og anbefalinger (2011): <http://www.kulturradet.no/documents/10157/f85c1e2e-1042-43b3-8a46-61fd6a50322e>

...men "skatten" viste seg å være falske sølvmynter.

Tekst: høyskolelektor **Thorunn Falkanger BI** / Foto: **Riksantikvaren**
// thorunn.falkanger@bi.no

Hva innebærer det at en bygning er fredet, formelt vernet eller lokalt listeført?

Dersom en bygning faller inn under definisjonen av et kulturminne, kan ombyggingsmulighetene være begrenset. Hva som er et kulturminne fremgår av kulturminneloven § 2: "Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til". Alt som er menneskeskapt er naturligvis ikke verneverdig eller bevaringsverdige. Ofte vil det være eldre bygninger, men også nyere bygninger kan gå inn under definisjonen. Det kan være eksteriøret, interiøret eller omgivelsene rundt som tilsier at det foreligger kulturminne. Et kulturminne kan være formelt fredet etter kulturminneloven (kategori 1), eller formelt vernet etter plan- og bygningsloven (kategori 2), eller lokalt listeført (kategori 3). Kategoriseringen fra 1-3 er det undertegnede som har gjort.

Bygning som er fredet etter kulturminneloven (kategori 1). Det er ca. 6000 bygninger som er fredet etter kulturminneloven. De mest verneverdige kulturminnene er av nasjonal betydning. Disse fredes først og fremst etter kulturminneloven.

Kulturminneloven og de fredningsbestemmelsene som treffes i medhold av denne, legger rammer for hva den enkelte eieren kan foreta seg. Et kulturminne kan være fredet direkte i kraft av loven eller forskrifter til denne. Eieendomsaktører må være oppmerksomme på at en bygning kan være midlertidig fredet. Fredningen innebærer at alle endringer som går utover vanlig, jevnt vedlikehold, må godkjennes

av vedkommende myndighet etter kml. § 8 eller § 15 a. Det vil i praksis si at det må søkes om tillatelse for større reparasjoner og for endringer. Eieren kan søke om dispensasjon fra vedtak om fredning eller fredningsbestemmelser, og kulturvernmyndighetene vil på denne bakgrunn beslutte om tiltaket vil være forenlig med fredningens formål eller hva som må gjøres for at tiltaket kan godtas.

I særlige tilfelle kan det gjøres unntak fra vedtak om fredning og fredningsbestemmelser for tiltak som ikke medfører vesentlig inngrep i det fredede kulturminnet. Begge vilkårene må være oppfylt for at dispensasjon kan gis; hvis ikke må eventuelt fredningsvedtaket oppheves eller endres.

Eksempler på tilfeller hvor det gis dispensasjon er fornyelse av våtrom og kjøkken. Andre tiltak kan være brannsikringstiltak, istandsetting og restaurering og tilbakeføring til opprinnelig utseende. Tiltak som innebærer et vesentlig inngrep og som det derfor ikke gis dispensasjon til, kan være rivning av hele eller vesentlige deler av byggverk, flytting av et byggverk, større tilbygg og større endringer i bygningskonstruksjonen.

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren. Forvaltningsansvaret for fredede bygg etter 1650 er delegert til fylkeskommunens kulturminneavdeling. I Oslo er forvaltningsansvaret delegert til Byantikvaren. De mest kjente fredede bygningene er vel Bryggen i Bergen og stavkirkene med Urnes i spissen. Av bygg fra nyere tid nevnes Ekebergrestauranten i Oslo. Flere bolighus er også fredet etter kulturminneloven - både fra eldre og nyere tid.

Bygning som er formelt vernet etter plan- og bygningsloven (kategori 2).

Hvor mange bygninger som er vernet etter plan- og bygningsloven, finnes det ingen oversikt over. Men det er et langt større tall enn etter kulturminneloven.

Det er ofte kulturminner av regional eller lokal verdi som sikres gjennom plan- og bygningsloven. Arealdelen i kommuneplanen og reguleringsplanen kan gi bestemmelser. Særlig er det reguleringsplan med hensynssone bevaring som er av interesse. For slike eiendommer vil reguleringsplanen sette skranker for hva som er tillatt.

Plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 6 gir adgang til å «Sikre verneverdier i bygninger og andre kulturminner, og kulturmiljøer, herunder vern av fasade, materialbruk og interiør». Hvilken rådighet som er tillatt over en vernet bygning, presiseres nærmere i reguleringsbestemmelsene. Det kan for eksempel være tillatt å foreta ombygging, såfremt eksteriøret blir uforandret. Hvis det heter at fasaden er vernet, vil det innebære et forbud mot enhver fysisk endring - vinduer, farge, nye skilt osv.

Det kan gis dispensasjon fra planer og planbestemmelser etter plan- og bygningsloven kap. 19. Dispensasjon kan bare gis hvis fordelene som dermed oppnås, er klart større enn ulempe. Dispensasjonen endrer ikke selve planen, men er bare en tillatelse til å fravike den i det aktuelle tilfellet. Plan- og bygningsloven forvaltes av kommunen. Som hovedregel ligger myndigheten til å gi dispensasjon hos kommunen.

Ombygging vil ofte kreve at det søkes kommunen om dispensasjon. Det fremstår som lettere å få dispensasjon etter plan- og bygningsloven enn etter kulturminneloven.

Eksempler på bygninger som er vernet i henhold til kategori 2 er bygninger i Vålerenggata i Oslo og på Lyngør.

Bygning som er lokalt listeført (kategori 3). I tillegg til lovene som direkte verner kulturelle verdier knyttet til bygninger, har vi en særlig ordning med «listeføring», det vil si at det lokalt føres lister over bygninger som anses verneverdige.

Dette er en kategori som ikke har egen lov-hjemmel, og det finnes heller ikke regler som direkte sier noe om rettsvirkninger av at bygget er lokalt listeført.

Listeføring er en måte å markere at bygget er verneverdig. Eksempel på slike lister er Gul liste ført av Byantikvaren i Oslo. Den inneholder bygninger som etter antikvarens faglige vurdering er verneverdige uten at de er formelt fredet eller vernet. Gul liste omfatter imidlertid også fredede bygninger etter kulturminneloven og vernede bygninger etter plan- og bygningsloven. Flere kommuner har også egne lister, men ikke mange av disse er elektroniske. Trondheim kommune har en liste som kalles Aktsomhetskart kulturminner. De fleste verneverdige kulturminner er

ifølge Riksantikvaren de som er lokalt listeført. For eksempel er en del bygninger i Vålerenggata i Oslo som ikke er vernet etter plan- og bygningsloven, lokalt listeført.

Selv om kulturminner som er oppført i lister av ulike slag ikke har formelt vern, kan listeføringen ha stor betydning, for eksempel når kommunen skal treffe avgjørelse i sak om byggesøknad eller rivningssøknad. Søknaden vil kunne bli avslått med for eksempel henvisning til plan- og bygningsloven § 29-2 om visuelle kvaliteter, § 31-1 om bygninger med kulturell verdi og § 13-1 om midlertidig forbud mot tiltak.

Bygning som er SEFRAK-registrert.

SEFRAK (Sekretariatet For Registrering av faste Kulturminne i Noreg) er et nasjonalt register over eldre bygninger og andre kulturminner, bygd før 1900. I Finnmark før 1945. Bygningene er kartfestet, oppmålt og fotografert, og hvert objekt har et eget skjema.

Cirka 515000 bygninger er SEFRAK-registrerte. Det at en bygning er SEFRAK-registrert betyr ikke at bygningen har et formelt vern. Registreringen indikerer imidlertid at bygningen kan ha verneverdi. Mange kommuner har derfor rutiner i sin saksbehandling hvor de vurderer kulturminneverdien i saker som berører SEFRAK-bygninger.

Nyttige kilder

SEFRAK-registeret. Det opprinnelige SEFRAK-registeret er ikke lenger et eget register, men eiendommer som er SEFRAK-registrert vil fremgå av matrikkelen i Kartverkets eiendomsregister. www.seeiendom.no

Se eiendom. Dette er en tjeneste fra Statens Kartverk. Alle har nå gratis innsyn i grunnboken gjennom "Se eiendom". På hver enkelt eiendom finnes blant annet informasjon om det er registrert kulturminne etter kulturminneloven (kategori 1). Videre vil det stå om eiendommen er SEFRAK-registrert.

Kulturminnesøk.no gir en oversikt over kulturminne i Norge og driftes av Riksantikvaren. Kulturminnesøk skal gi informasjon om kulturminner i de tre ulike kategoriene. Alle fredede bygninger ligger inne i databasen. For den øvrige delen av landet er det Oslo kommune som er oppdatert vedrørende alle de tre kategoriene.

Kulturminnesøk App. Appen viser informasjon fra Kulturminnesøk om kulturminner i Norge.

Askeladden er først og fremst et verktøy for kulturminneforvaltningen.

Grunnbok og matrikkel. Automatisk fredning og fredningsvedtak skal tinglyses. Det vil ikke gå frem av grunnboken at eiendommen er vernet etter plan- og bygningsloven eller lokalt listeført. I matrikkelen vil det være opplysninger om eiendommen er SEFRAK-registrert.

Infoland.no. Her vises informasjon om kulturminner som er registrert i grunnboken og matrikkelen.

Miljøstatus.no. På denne siden kan det søkes opp hvilke eiendommer som er SEFRAK-registrert.

Gul liste er et register over bygninger i Oslo fra de tre ulike kategoriene. <http://riksantikvaren.maps.arcgis.com/apps/OnePane/basicviewer/index.html?appid=669c06154f134c4d80618413e412d936>

Fylkeskommunen. Kulturminneavdelingene i den enkelte fylkeskommune har oversikt over alle fredete bygninger innenfor fylkeskommunen og har forvaltningsansvaret for disse. Kommunene plikter etter kulturminneloven § 25 annet ledd å sende søknader om riving og vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850 til fylkeskommunen og har i visse tilfelle særlig meldeplikt når vedtak for slike bygg og anlegg fattes.

Kommunen. Den enkelte kommune med oversikt over de ulike kategoriene.

Nye lover og forskrifter

To års strafferamme for ulovlig avfallstransport. Ved årsskiftet ble et nytt tredje ledd lagt til i straffeloven § 79 om ulovlig håndtering av avfall:

«Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt innfører eller utfører avfall i strid med bestemmelser om grensekryssende forsendelse av avfall i forskrift etter §§ 31 til 32, eller medvirker til dette. Forsøk straffes på samme måte som fullbyrdet overtredelse.»

Om bakgrunnen for tilføyelsen heter det i Prop. 67 L (2013-2014) blant annet:

«Klima- og miljødepartementet mener at ulovlig grensekryssende forsendelse av avfall kan være alvorlig miljøkriminalitet som bør straffes strengere (s. 6) enn med bøter. Klima- og miljødepartementet ser det som særlig viktig at forsøk blir straffbart. De øvrige strafferettslige og straffeprosessuelle konsekvensene av en heving av strafferammen, som utvidet foreldelsesfrist til 5 år og tilgang til tvangsmidlene i straffeprosessloven, er også ønskelige konsekvenser. Forvaltningsrettslige virkemidler sikrer ikke alene god håndhevelse og etterlevelse av regelverket om grensekryssende avfall. Klima- og miljødepartementet ønsker et

straffebud der strafferammen står i et rimelig forhold til straffverdigheten av ulovlig grensekryssende avfallsforsendelse. Med endringen ønsker departementet å styrke straffebudets allmennpreventive virkning og samtidig legge til rette for at påtalemyndigheten kan etterforske og følge opp denne typen kriminalitet på en god måte.» (s. 5-6)

Ved ikrafttredelse av ny straffelov 1. oktober 2015 ble siste setning sløyfet, ettersom § 16 der gir en generell regel om forsøksstraff for forhold med strafferamme 1 år eller mer.

Forskrift om fremmede organismer

24. juni 2015 ble forskrift 19. juni 2015 nr. 716 om fremmede organismer kunngjort, med ikrafttredelse 1. januar 2016. Forskriften hører til kapittel IV i naturmangfoldloven og regulerer innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet. Eksempler på arter det er forbudt å innføre, sette ut eller omsette i henhold til forskriftens vedlegg er amerikansk hummer (*Homarus americanus*), jærlupin (*Lupinus perennis*) og rynkerose (*Rosa rugosa*)

Motorferdsel i utmark og vassdrag

Det er gitt adgang til rekreasjonsskjøring med

snøscooter, hvis kommunene selv går inn for det, ny § 4 a, jf. forskrift om endring i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag. Endringen trådte i kraft 19. juni 2015. Motorferdselsloven fikk også en ny § 12 a (tilsyn og kontroll) og § 12 b (overtredelsesgebyr).

Totalforbudet mot blyhagl er opphevet

Det er gjort endring i forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst, slik at det er tillatt med blyhagl til jakt på jaktbare arter som ikke i hovedsak oppholder seg i våtmark. Dette gjelder blant annet rype, storfugl, kråke, rådyr, mår, mårhund og villmink, samt gress som oppholder seg på innmark. Lempingen trådte i kraft 16. juli 2015.

Endret strafferamme i arbeidsmiljøloven § 19-1 og allmenngjøringsloven § 15

Strafferammene er hevet til inntil ett års fengselsstraff og tre år ved straffskjerpene omstendigheter, mot inntil tre måneder eller to år tidligere, i arbeidsmiljøloven § 19-1. I allmenngjøringsloven § 15 er det innført fengselsstraff i inntil ett år, og to år ved grove overtredelser, mot tidligere kun bøter. Endringen trådte i kraft 1. juli 2015.

Aktuelle dommer

Høyesterett

HR-2015-636

Felling av ulv, fjerning av bevis

14. mars 2014 skjøt en mann som satt på reveåte i Åmot en ulv. Morgenen etter hjalp en sambygding av mannen, en pensjonert polititjenestemann, til med å fjerne ulveskrotten fra

åstedet. Han kjørte ulven til ei bu to kilometer unna, hvor skytteren gjemte den. Den pensjonerte polititjenestemann ble for dette dømt for overtredelse av den gang straffeloven § 132 første ledd. Bestemmelsen setter straff for den som med hensikt motarbeider etterforskingen av en mulig straffbar handling, for eksempel ved å skjule bevis i saken. Han ble idømt betinget fengsel i 16 dager og en bot på 30.000 kroner

samt tap av retten til jakt og fiske i ett år. Les mer på s. 38.

HR-2015-940

Forurensingsloven, påtalekompetanse

Lagmannsretten hadde avvist en tiltale i sak etter forurensingsloven § 78 fordi den etter lagmannsrettens syn skulle vært tatt ut av statsadvokaten og ikke politiet. Høyesteretts

Eiendommen i Halden: Her ble det sprengt fjell og fjernet vesentlige mengder jordmasse.

ankeutvalg kom til at politiet har påtalekompetansen ved overtredelse av § 78 første ledd. I avsnitt 14-16 uttalte utvalget:

«Etter forurensingsloven § 78 første ledd er strafferammen bøter eller fengsel inntil 3 måneder. I andre ledd forhøyes strafferammen til fengsel i inntil 2 år dersom overtredelsen har voldt fare for stor skade eller ulempe, eller det forøvrig foreligger skjerpene omstendigheter, men inntil 5 år dersom overtredelsen har voldt fare for menneskers liv eller helse.

Forarbeidene til bestemmelsen forutsetter imidlertid at politiet skal ha påtalekompetansen, jf. Ot.prp.nr.11 (1979-1980) side 77:

«Norges Industriforbund har f.eks. pekt på at med de strafferammer som ble foreslått i utkastet, vil enhver overtredelse av bestemmelsene om forurensing bli regnet som en forbrytelse, ikke som forseelse. Forbundet går inn for at overtredelse av loven som hovedregel skal være forseelse. Strafferettslig vil det blant annet bety at forsøk ikke kan straffes, men dette har liten betydning så omfattende som gjerningsbeskrivelsen er utformet. Prosessuelt vil den viktigste følge være at påtalespørsmålet kan avgjøres av politiet.

Departementet finner at atskillig taler for å følge Industriforbundets forslag. [...] En er derfor blitt stående ved å nøye seg med bøter eller fengsel inntil 3 måneder som alminnelig strafferamme, og det følger da av strl. § 2 at overtredelse regnes som forseelse.»

På bakgrunn av det klare standpunktet til påtalekompetansen som Klima- og miljødepar-

tementet her gir uttrykk for, må forurensingsloven § 78 første ledd etter utvalgets syn tolkes slik at politiet har påtalekompetansen, og at den forhøyede strafferammen i andre ledd ikke er avgjørende. Dette må gjelde selv om departementet tilsynelatende ikke var oppmerksom på prinsippet om at en forhøyet strafferamme endrer forholdets prosessuelle stilling fra forseelse til forbrytelse.»

Lagmannsrett

LB-2015-41735

Avliving av hund, dyrevelferdsloven

En mann som i juli 2014 på Krapfossbrua i Moss avlivet en hund ved at han bandt båndet til hunden fast i et betongrør og kastet den ned i Vansjø, ble dømt til fengsel i 90 dager. I tillegg ble mannen fradømt retten til å ha husdyr i fem år. Lovgrunnlaget var dyrevelferdsloven § 37 første og annet ledd jf. § 12 første ledd første punktum og annet ledd jf. forskrift om avliving av hund og katt § 2 jf. § 6 (post I) og dyrevelferdsloven § 37 første og annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a (post II). Aktors påstand var ett års fengsel og tap av retten til å ha husdyr i ti år.

LB-2015-32135

Utenlandsk arbeidskraft uten tillatelse

En mann ble dømt til en bot på 30.000 kroner, subsidiært 60 dagers fengsel for å ha gjort

bruk av en utlendings arbeidskraft til tross for at utlendingen ikke hadde nødvendig tillatelse etter loven. Lovgrunnlaget var utlendingsloven § 108 tredje ledd bokstav a. Det gjaldt en sek-sukersperiode i 2013.

Tingrett

Halden tingrett 11. september 2015 Plan- og bygningsloven, ubetinget fengsel

På en eiendom i Halden ble det i 2013-14 sprengt/fjernet ca. 240 m³ fjell/jordmasse i 100-metersbeltet langs sjøen. Videre ble det revet et bryggerhus fra slutten av 1800-tallet og gjort byggearbeider til garasje/anneks. Tingretten kom til at alle tiltakene innebar vesentlig overtredelse (plan- og bygningsloven § 32-9) av plan- og bygningsloven § 32-8 første ledd bokstav b jf. § 20-1 bokstav a (byggearbeid), b (rivning) og e (vesentlig terrenginngrep). Overtredelsene var samlet sett grove, jf. § 32-9 tredje ledd, blant annet fordi de var forsettlig og hadde et betydelig omfang.

Etter tingrettens syn var sakens alvorlighetsgrad et sted mellom Rt. 2011 s. 10 og Rt. 2011 s. 631. Straffen ble satt til 60 dagers fengsel, hvorav 30 dager betinget, som var i tråd med aktors forslag. Dette er etter ØKOKRIMs kunnskap den første saken etter plan- og bygningsloven hvor det idømmes fengselsstraff.

Aust-Agder tingrett 22. juni 2015

En mann som var ukjent med bruk av hagle skadeskjøt en hund i hodet og skuldra da han forsøkte å avlive den.

Båndet hunden var bundet med røk, og hunden hadde store lidelser frem til den ble funnet igjen og avlivet av veterinær. For dette ble han domfelt for grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første og annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a om vold mot dyr og dyrevelferdsloven § 37 første og annet ledd jf. forskrift om avliving av hund og katt § 2 nr. 1 jf. § 6.

Retten tok under straffutmålingen utgangspunkt i lovgivers signal om strengere straffer for grove brudd på dyrevelferdsloven, jf. Ot.prp. nr. 15 (2008-09) punkt 2.4.8.4. Det ble lagt vekt på hundens lidelser, på den annen side var det tale

om en avlivningsmetode som i utgangspunktet var lovlig og tiltalte kontaktet selv politiet da han ikke fant igjen hunden. Straffen ble satt til fengsel i 45 dager, aktors påstand var seks måneder. I tråd med aktors forslag ble han fradømt retten til husdyrhold for en periode på ti år, jf. dyrevelferdsloven § 33.

Eiker, Modum og Sigdal tingrett 2. juni (2015 TEMSI-2015-26320)

Et behandlingsanlegg for kasserte kjøretøy i Øvre Eiker ble i 2007 domfelt for å drive i strid med avfallsforskriften § 4-7, som oppstiller krav om tillatelse for slik virksomhet på nærmere vilkår angitt i vedlegg til forskriften.

Kvinnen som var daglig leder og styrets leder ble også domfelt. Til tross for dette fortsatte den forskriftsstridige virksomheten, og det gjentatte pålegg fra forurensningsmyndigheten var ikke tilstrekkelig til å rette på forholdene.

Det ble derfor reist ny straffesak, og ved Eiker, Modum og Sigdal tingretts dom 2. juni 2015 ble foretaket idømt 1 000 000 kroner i bot, mens kvinnen som var daglig leder og styreleder fikk betinget fengsel i 45 dager og kr 20 000 i bot, subsidiært 15 dagers fengsel. Om straf-

futmålingen for henne uttalte retten blant annet:

«Når det gjelder A ble det i 2007 idømt kr 10 000 i bot som i sin helhet er innbetalt. Boten har ikke hatt sterk nok tilsiktet virkning, og det må derfor gjøres en skjerpelse i straffennivået ved å utmåle en betinget fengselsreaksjon. Aktor har lagt ned påstand om betinget fengsel i 45 dager som retten finner er rimelig. Retten vil bemerke at dersom hun ikke retter seg etter de pålegg som følger av forurensingsloven, vil fortsatt virksomhet kunne medføre en ubetinget fengselsstraff.»

Om forurensingsfaren ved virksomheten het det blant annet i dommen:

«For øvrig viser retten til at B har forklart at han blant annet suger opp olje og annen væske fra biler han får inn, uten at dette skjer over fast, ugjennomtrengelig dekke med oppsamlingsløsning og oljeutskiller. Retten finner at denne fremgangsmåten også innebærer fare for forurensing. Selv om B gjør dette svært nøye og forsiktig, kan det forekomme uhell. Ved slike uhell vil det uten fast dekke og oppsamlingsløsning være stor fare for at væske kan lekke ut i grunnen.»

Nord-Østerdal tingrett 17. mai 2015 (TNOST-2015-67759)

Heleri av ulovlig felt elg

En mann fra Koppang i Stor-Elvdal som hadde deltatt i transport, flåing og nedskjæring av tilsammen tre elger som var felt uten tillatelse, ble i tilståelsessak dømt til 16 dagers betinget fengsel og 12 000 kroner bot, samt tap av jaktrett i ett år.

Aktor hadde påstått 30 dagers ubetinget fengsel, men retten kom til at saken var noe mindre alvorlig enn den om fjerning av ulveskrott, hvor det i lagmannsretten var idømt 16 dagers ubetinget fengsel. Ti dager etter saken i Nord-Østerdal tingrett gjorde Høyesterett straffen i ulveskrottsaken betinget (Rt. 2015 s. 636, se ovenfor).

Om rettighetstapet uttalte tingretten bl.a.:

«Etter tingrettens oppfatning gir de handlinger som siktede nå domfelles for grunnlag for å idømme ham rettighetstap. Det bemerkes at selv om rettighetstap knyttet til retten til jakt og fangst ikke nødvendigvis er i kjerneområdet for heleribestemmelsen i strl. § 317 gjør likevel det forhold at befatningen med utbyttet av den straffbare handling gjelder nettopp ulovlig felt vilt at rettighetstap fremstår som en adekvat, nødvendig og forsvarlig reaksjon.»

Aktuelle forelegg

Uforsvarlig innkvartering. To bilpleiefirmer har vedtatt forelegg på 50 000 kroner hver fra Oslo politidistrikt for innkvartering i strid med arbeidsmiljøloven § 4-4 fjerde ledd. Hos det ene firmaet ble et rom i tilknytning til verkstedet brukt som kombinert soverom, kjøkken og garderobe, og det var skittent og uhygienisk der. Det andre firmaet innkvarterte minst elleve ansatte i en leilighet uten røykvarslere, med skitt og mugg og sengeplasser i en bod uten vindu.

Mangelfull riveplan. Under riving av en trappesjakt på Aker Brygge i Oslo løsnet et betongelement og falt fra 7. til 1. etasje. Dekket i 1. etasje kollapset, slik at to arbeidere som var i kjelleren, ble skadet. Bygningens konstruksjonsmessige forhold var ikke tilstrekkelig utredet i

riveplanen. For dette ila Oslo politidistrikt entreprenøren og byggherren forelegg for brudd på arbeidsmiljøloven § 2-2 på henholdsvis 100 000 og 300 000 kroner. Begge foreleggene er vedtatt.

Ulovlig mårfelle. I mars 2015 satte en mann i Bergen opp en mårfelle 170 cm over bakken med 12 cm inngangsåpning. Kravet i jaktforskriften §§ 31, 32 er maks 9 cm åpning for feller under 200 cm over bakkenivå. En fuglehund fikk snuten i fellen, slik at slagfellen klappet over hundens overkjeve med smerte og blødning til følge. Felleeieren vedtok et forelegg på 4 000 kroner fra Hordaland politidistrikt.

Ettersøk etter hjort med kunstig lys uten å varsle. En mann som i september

2014, i Tysnes, brukte lommelykt under ettersøk etter påskutt hjort uten å varsle politi, jaktrettshaver eller kommunen, har vedtatt et forelegg fra Hordaland politidistrikt på 8 000 kroner for brudd på viltloven § 20 tredje til femte ledd.

Drukningssulykke under veiarbeid – nytt forelegg. Under reetablering av veitrasé for E6 langs Rungstadvannet i Steinkjer i november 2012 raste grunnen ut under en gravemaskin, som raste ned i vannet. Føreren druknet. Det var ikke utarbeidet skriftlig SHA-plan (sikkerhet, helse og arbeidsmiljø) til prosjektet. I en slik plan skulle en foreliggende geoteknisk rapport med spesifikke tiltak for å redusere rasfaren være innarbeidet. Et punkt i et byggemøtereferat om tilstedeværelse av geotekniker ved arbeidene

på det aktuelle stedet ble ikke fulgt opp.

For dette ila Nord-Trøndelag politidistrikt i mai 2015 byggherre Statens vegvesen region midt et forelegg på 600 000 kroner for brudd på flere bestemmelser i byggherreforskriften. Hovedentreprenøren Veidekke ble ilagt forelegg på 800 000 for brudd på bestemmelser i byggherreforskriften og internkontrollforskriften som følge av blant annet mangelfull SJA (sikker jobb-analyse) og for liten rekkevidde på gravemaskin.

Disse foreleggene trådte i stedet for tidligere forelegg, som for Veidekkes del hadde vært på 1 000 000 kroner, se Miljøkrim 1/2015 s. 57.

Tekst: spesialetterforsker og biolog **Joachim Schjolden**, ØKOKRIM
// joachim.schjolden@politiet.no

Miljøkrimstatistikk

I forbindelse med at nærpoltireformen trer i kraft i 2016, og at dagens 27 politidistrikter slås sammen til 12 nye politidistrikter, presenterer vi denne gangen statistikk som illustrerer hva slags saksomfang de nye distriktene kan forvente seg.

De nye politidistriktene. Grunnlagstallene er filtrert slik at lovkodene med strafferamme over 3 måneders fengsel og høy forekomst av miljøkriminaliteter (i fet skrift i tekstboksen) danner grunnlaget for statistikken i denne artikkelen. Dette skiller seg fra statistikken i forrige nummer av Miljøkrim, der tallene kun var filtrert med hensyn til strafferamme over 3 måneders fengsel.

I perioden 2009–2014 ble det i gjennomsnitt anmeldt 3568 saker per år på landsbasis. I løpet av denne seksårsperioden ble om lag syv av ti saker henlagt, mens utfallet i én av fire saker var et forelegg eller en rettskraftig dom.

De resterende sakene endte enten med påtaleunntatelse, eller de er ennå ikke avgjort (figur 2).

Disse landsomfattende tallene over utfallet i miljøkriminaliteter er naturlig nok ikke beskrivende for alle politidistriktene. For eksempel varierer andelen henleggelses fra 47 % av 77 saker i Østfinnmark til 86 % av 244 saker i Troms politidistrikt. I 19 av 27 distrikter ligger imidlertid andelen henleggelses på mellom 65 % og 80 % av det totale antallet anmeldte saker.

Dersom vi summerer grunnlagstallene for dagens distrikter og gjør dataene gjeldende for de 12 nye distriktene som etableres i 2016, får vi en pekepinn på saksmengden de nye

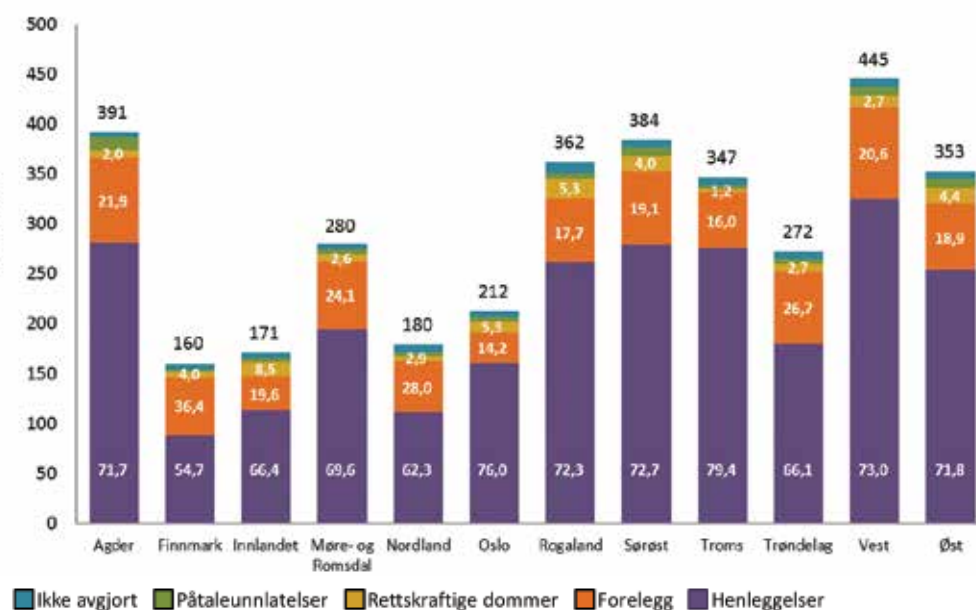
distriktene kan forvente seg, og på utfallet av disse sakene (figur 3). Disse tallene tyder på at det er Vest, Agder og Sør-Øst som blir de tre største politidistriktene med tanke på miljø saker. Videre ser vi at politidistrikt Innlandet peker seg ut som distriktet som bringer den største andelen av sakene sine frem til en rettskraftig dom, mens Finnmark er distriktet som hyppigst anvender forelegg.

Antallet saker har ikke vært stabilt fra år til år, og trenden har vært at antallet miljø saker som anmeldes, er synkende (figur 4 A–C). I perioden 2009–2014 var nedgangen i gjennom-

Definisjonskriterier	LOVOMRÅDE	INDRE MILJØ
	STRAFFERAMME	OVER 3 MND SR
	FOREKOMST	HØY
	HOVEDSTATISTIKKGRUPPE	ARBEIDSMILJØLOVEN
	STATISTIKKODE	5302
	STATISTIKKGRUPPE	ARBEIDSULYKKE PERSONSKADE
	DISTRIKTSKODE	1
	TIDLIGERE DISTRIKT	Oslo
	NYTT DISTRIKT	Oslo
Antall saker registrert i hvert distrikt	2009	48
	2010	57
	2011	43
	2012	36
	2013	32
	2014	38

Illustrasjon av hvordan registrerte saker i PAL for STRASAK blir klassifisert i Excel. Antallet saker per år i hvert distrikt summeres for hver av de 125 statistikkodene (se appendiks) som igjen er knyttet til 24 hovedstatistikkgrupper under 4 lovområder. Hver kode er i tillegg klassifisert under kriteriene for forekomst av miljøovertrедelser, strafferamme, politidistrikt og årstall. Videre er det inkludert data for hvor mange av de registrerte sakene som er henlagt, påtaleunntatt, ikke avgjort, avgjort med forelegg eller avgjort ved rettskraftig dom. I tillegg inneholder dette regnearket informasjon om varigheten til de ulike sakene, samt henleggelseskode.

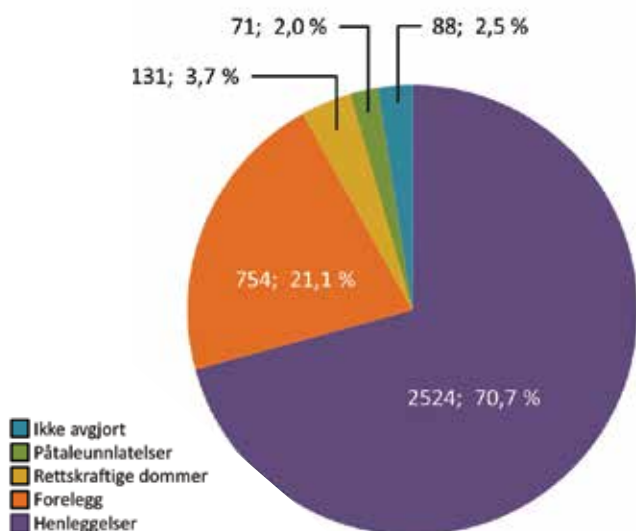
Grafisk fremstilling av den gjennomsnittlige saksmengden for perioden 2009-2014. Tallene for hvert av de nye distriktene er en summering av statistikken for de av dagens distrikter som skal slås sammen i 2016. De sorte tallene over hver kolonne viser det totale antallet miljøsaker som definert av lovkodene med fet skrift i appendiks. De hvite tallene på hver kolonne viser den prosentvis andelen av saker som har endt med henholdsvis henleggelse (fiolett), forelegg (oransje) og rettskraftig dom (gul), pluss saker som har endt med påtaleunntatelse (grønn), varierer mellom 3,4 og 6,8 %.

snitt på 4,1 % i året på landsbasis. Regner vi om til de nye politidistriktene, viser statistikken en synkende trend for 9 av 12 distrikter. Den største nedgangen var i det som vil bli Troms politidistrikt, der antallet saker i gjennomsnitt sank med 14,7 % i året. Minst nedgang var det i Agder, med et gjennomsnitt på 1,9 % per år, mens det var en gjennomsnittlig økning på 4,8 %, 6,3 % og 7,0 % i henholdsvis Rogaland, Møre og Romsdal og Finnmark. Selv om trenden for hele perioden er nedadgående, viser statistikken at antall saker økte for 9 av 12 distrikter fra 2013 til 2014 (figur 4 A-C). Det gjenstår å se om denne økningen vil vedvare i årene som kommer.

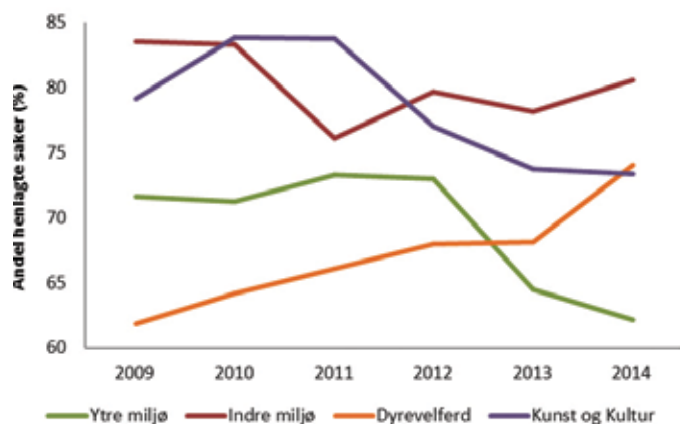
Statistikken viser at det også var en nedgang i antallet henleggelse – i gjennomsnitt 5,7 % per år i perioden 2009-2014. Denne nedgangen er noe større enn nedgangen i antallet anmeldelser (4,1 %). Statistikken viser at denne forskjellen oppstod i 2013, som et resultat av at andelen saker avgjort med forelegg økte (figur 5). Andelen henlagte miljøsaker var relativt stabil i hele perioden, men dersom vi ser på andelen henlagte saker for hvert av de fire lovområdene (ytre miljø, indre miljø, dyrevelferd og kunst og kultur), er bildet ganske annerledes (figur 6). Det var stor forskjell mellom lovområdene, og variasjonen fra år til år innenfor hvert lovområde

var sterkere (figur 6) enn for alle lovområdene samlet (figur 5). Dyrevelferd skiller seg ut, siden andelen henleggelse øker her, mens trenden er synkende for de andre lovområdene når man ser perioden 2009-2014 under ett.

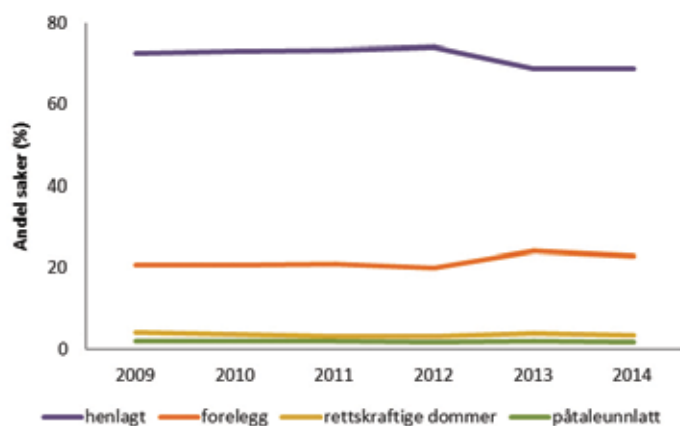
Om statistikken. Grunnlagstallene til denne artikkelen er hentet fra PAL for STRASAK for perioden 2009-2014. Tallene omfatter antall registrerte saker for alle statistikkgrupper (koder – se tekstboks) som kan inneholde overtredelser som faller inn under ØKOKRIMs definisjon av miljøkriminalitet. Videre er det hentet ut informasjon om utfallet av disse sakene (henleg-

Grafisk fremstilling av utfallet av miljøkriminaliteter på landsbasis. Grunnlaget for tallene er summen av anvendte lovkode med over 3 måneders strafferamme, og en høy forekomst av miljøkriminalitet (se appendiks for definisjon). Fremstillingen viser gjennomsnittet for perioden 2009-2014.

Utviklingen i andelen miljøsaker som er henlagt innenfor lovområdene ytre miljø, indre miljø, dyrevelferd og kunst og kultur. Andelen er beregnet ut i fra totalt anmeldte saker minus antall saker som ennå ikke er avgjort.

Utviklingen i andelen miljøsaker som er avgjort enten ved henleggelse, forelegg, rettskraftig dom eller påtaleunnlatt. Andelen er beregnet ut i fra totalt anmeldte saker minus antall saker som ennå ikke er avgjort.

gelse, påtaleunnlattelse, forelegg, rettskraftig dom eller ennå ikke avgjort), hvilket politidistrikt sakene ble registrert i, henleggelseskoder, dato for registrering og dato da utfallet ble avgjort.

På denne måten kan den enkelte saken følges fra registrering til avgjørelse. Dette gir oss mulighet til å presentere statistikk fra flere ulike innfallsvinkler, men vi støter også på noen begrensninger og utfordringer. Tallmaterialet gir kvantitativ informasjon om saksomfanget basert på hvilken kode sakene er registrert under – for eksempel kode 5205 som er "Jakt på jaktbare arter utenfor jakttidsrammene". Dermed

blir det en begrensning at vi ikke kan hente ut informasjon om antall saker der overtredelsen ikke har noen egen kode, for eksempel ulovlig jakt på gaupe.

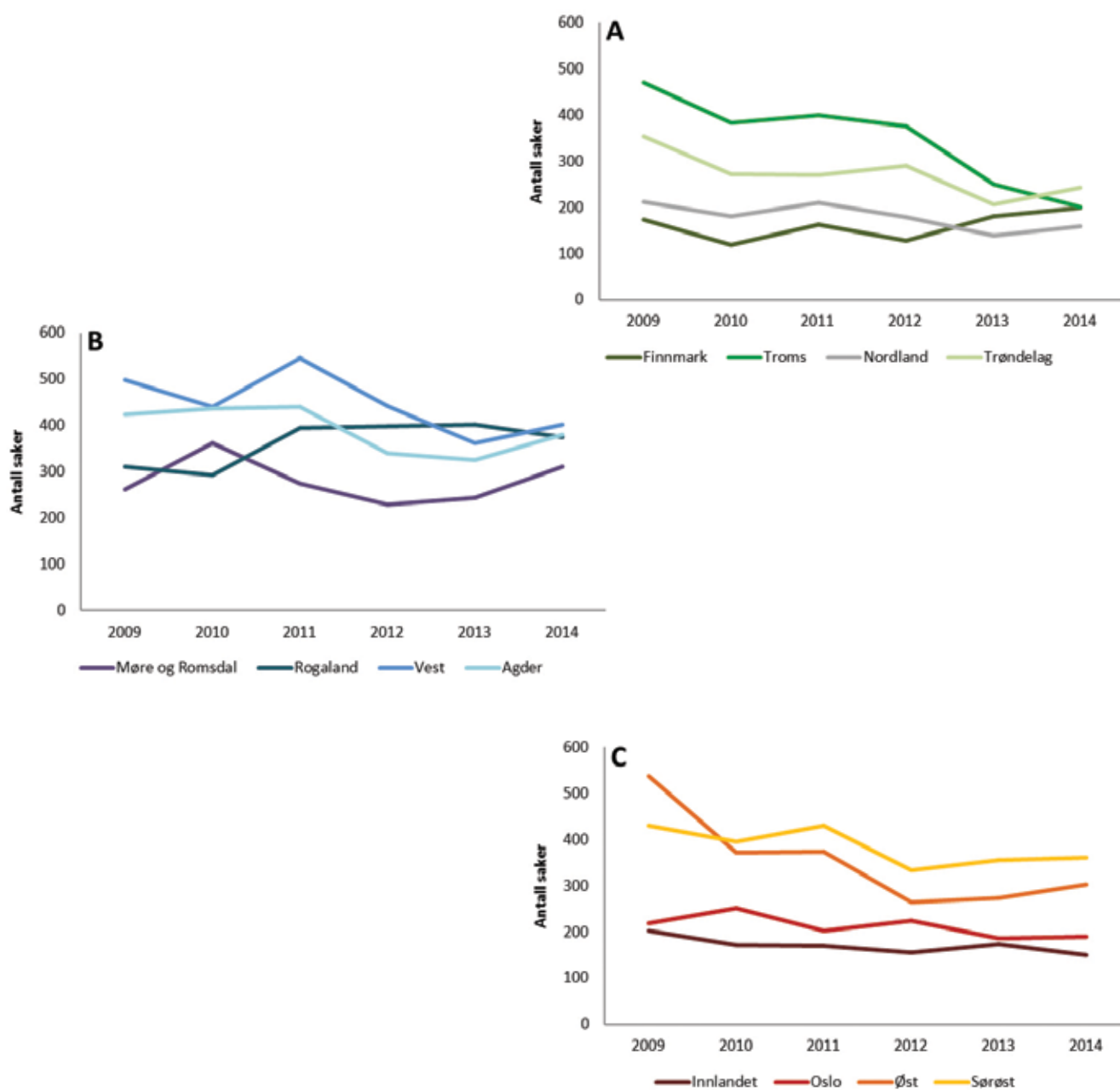
De fleste statistikkgruppene vi anvender her, inneholder kun overtredelser karakterisert som miljøkriminalitet. Dette er en utfordring i de tilfellene hvor statistikkgruppene omfatter både miljøovertredelser og andre overtredelser – for eksempel kode 1302 som er "Forfalskning av dokumenter". Den kan inneholde saker som faller inn under lovområdet kunst og kultur, men

de fleste sakene vil dreie seg om andre typer kriminalitet.

På bakgrunn av dette har vi vurdert forekomsten av miljøsaker i hver lovkode og definert denne som enten høy, middels høy eller lav for å kunne trekke ut relevante data til denne statistikken.

I tillegg har vi klassifisert de enkelte lovkodene etter kriteriene strafferamme (over eller under 3 måneders fengsel), hovedstatistikkgruppe (forurensingsloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven etc.), lovområde (ytre miljø,

indre miljø, dyrevelferd eller kunst og kultur), politidistrikt og tidspunkt for registreringen.

Dette gjør at hver sak kan knyttes til et sett av kriterier som danner grunnlaget for hvordan sakene summeres i Excel. Dette er illustrert i figur 1, som viser et redigert utsnitt av regnearket, som i virkeligheten inneholder om lag 150 000 celler med data. Det er enkelt å velge ut informasjon ved å knytte verdiene i regnearket til en pivotfunksjon, slik at man kan hente ut tabeller og figurer som viser den delen av statistikken man er interessert i.

Utviklingen i antall anmeldte saker i perioden 2009-2014. Tallene for hvert av de nye distriktene er en summering av statistikken for de av dagens distrikter som skal slås sammen i 2016.

Returadresse: ØKOKRIM, Pb. 8193 Dep, 0034 Oslo

Maleriet «La elva leve»

I over 30 år har Jørn Holme eid Rolf Grovens maleri La elva leve. Maleriet ble i sin tid laget som filmplakat til filmen med samme navn om Alta-Kautokeinoaksjonen. Papirkopier av bildet ble spredt til tusenvis av hjem – både til stuer og studenthybler. Holme kom over maleriet ved en tilfeldighet og fikk sikret seg det. Maleriet var den eneste gjenværende eiendelen i filmselskapet som ble opprettet for å lage filmen.

Maleriet har hengt synlig i ØKOKRIMs lokaler siden Jørn Holme ble førstestatsadvokat her i 1991, som et minne om et stort naturinngrep, riktignok ikke ulovlig. Så vel ansatte i ØKOKRIM som besøkende har satt pris på bildet.

I forbindelse med Sametingets plenumsforhandlinger på Stortinget den 23. september i år overrakte riksantikvar Jørn Holme maleriet til Sametinget i Karasjok. Nå vil det få en sentral plass der.

I sin tale sa han blant annet at han som ung jusstudent, bare noen år før han fikk tak i maleriet, hadde protestert mot Stortingets vedtak om utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget – i likhet med mange jusstudenter. Han var medlem i Folkeaksjonen, men var ikke selv demonstrant og ble heller ikke bøtelagt, som mange venner ble. Kanskje var det like greit, mente han, med tanke på hans senere liv i politiet og påtalemyndigheten. Holme sa videre at maleriet med Stortinget som sprukken Alta-demning med demonstranter og politi i forgrunnen var et sterkt bilde, i likhet med flere av hans andre kjente politiske malerier, som Oljeferden i Hardanger og EF-gutten. Han rundet av talen med å understreke at maleriet La elva leve nå endelig var kommet hjem til sin rettmessige eier, Sametinget.

NESTE NUMMER

DESEMBER/JANUAR 2015/2016

